

አልቦ ዘመድ

ታሪካዊ ፈጠራ

ከ
ብርሃኑ ድንቅ

Those who doubt Ethiopia's contribution to Literature would better read Albo Zemed. It is a masterpiece!

In my University classes I have been told to remember and repeat what the professor has said, but your book taught me how to think for myself.

Your book exposed my utter ignorance of what makes one to be an Ethiopian.

Teferra Mekonnen

ਅਲ. ਫ਼ਲਫ਼: ੭੮੭:

২০/১১/১৯

σ₂σ₁σ₂: $\bar{\alpha}\bar{\beta}$: $\bar{\alpha}\bar{\beta}\bar{\gamma}$: 4. 90.

ክልሉ ዘመድ

ብርሃኑ ድንቁ

1987 9.9°.

©የደራሲው መብት የተጠበቀ ነው።

1987 ዓ.ም.

©ALL RIGHTS RESERVED

ደብዳቤ

Dear Ato Meshesha:

This letter is to say "Thank you!" for your encouraging comment, written in English, about my small book entitled ALBO ZEMED. I have taken notice of the point you have raised and the suggestions you have made in connecting with the circulation of the book.

It is true that ALBO ZEMED is so short that I understand why it did not take you even five hours to read it. However, my plan for the shortening of the book is not without a justifiable purpose. First of all let me say that ALBO ZEMED is not a comprehensive study in Ethiopian literature. It has been designed only to revive in the minds and hearts of Ethiopians the keenest interest in the ancient literature of their country to which most of them unashamedly confess ignorance. Some of them have even gone so far as to express the sense of pride for their ignorance. I remember an Ethiopian telling me how proud he feels for forgetting his Amharic. Stunned by his bold assertion I asked him "why?" His answer was even bolder. He said that he had replaced it with a worthy language. -- English. The irony is that he is sadly poor in both oral and written English even though he has been living in the United States for more than 25 years attending college. A sign of "starved pride!"

In order to achieve my objective indicated above, I have recognized the necessity of avoiding the spun out or prolonged details which might be taxing on the patience of the readers. I believe the warning made in this regard by the German philosopher, literary critic and poet -- who is regarded as the father of modern German literature by freeing German writing from neoclassical French influence -- would be worthy of consideration. Gotthold E. Lessing said: "A big book is a big evil."

I have also another reason for the shortening of the book. It is economical in nature. Since 1965 I wrote and published some papers (all in all about 4,000 pages) dealing with various subject matters: Essays, letters, poems, political

pamphlets, and books. During these periods, no one had ever thought of extending a helping hand for such wearisome tasks of copying or typing, let alone sharing the financial burden for printing and distributing. Besides, one should realize how dull and boring it would be to write books for an unresponsive and unappreciative audience.

At this point I ought to mention Emperor Haile Sellasie -- the man whom I publicly opposed and criticized before anyone dared to challenge him. This, of course, does not mean that I stubbornly deny his place in history as a notable patron of Ethiopian literature. As far as I remember, he never missed reading a book authored by an Ethiopian; he never failed expressing his compliments or providing assistance whenever there is a genuine need. Nowadays, however, I have no idea whom an Ethiopian author should turn to for help and encouragement. That is why I repeatedly warned the Ethiopians that they are going to lose their nationally identity -- which could be preserved only through cultural medium -- while they are fiercely fighting clannish wars sponsored and abetted by foreign nations, foreign private organizations, and missionaries. It is a shame that a people of an ancient country would not benefit from its rich cultural heritage to steer clear of the treacherous trap in which it has been caught.

You asked me who do I consider "the most outstanding scholar" in Ethiopian literature. This, I confess, is a very difficult question that I will never attempt to answer at least for the time being. Our problem does not consist of how to select scholars but of how to promote scholarship and readership during this critical period of our history when our whole culture is on the verge of fading away. What comforts me, however, is the fact that there are few Ethiopians who recognize the handwriting on the wall and who are working diligently to make the people aware of the situation.

At the closing of your comment you expressed your best wishes for a better time to come in which I would be able to see the torch of freedom and to enjoy the fruit of my labor. I appreciate your thoughtfulness. But to tell you frankly I had never in my life enjoyed more freedom than I do now. Freedom for me is not an abstract idea, nor an escape from the hard reality

of life by seeking an artificial shelter or a hiding place. I have been exposed to a variety of hardship. I have seen injustice, I have witnessed oppression, I have met and dealt with dishonest, rude, arrogant, and insensitive persons who caused me pains, strain and stress. To me this is freedom freedom to observe and to look into the human folly, naked and uncensored, from which one can learn and secure a real insight about the world in we live. Most people, of course, prefer to hide themselves behind illusion which they call freedom rather than face the reality and learn the hard way.

Mark Twain is not particularly my favorite writer when it comes to philosophical, creative or inspirational thoughts. But there is no doubt that from time to time he had forcefully expressed himself on great issues affecting humanity.

From his biography I have learned that before he started his career as a writer in which he achieved fame and voluminous wealth, he had experienced a great deal of difficulties by involving himself in politics which, beyond doubt, coated him dearly! These bitter experiences would pop out in one form or another through his writings. In his A CONNECTICUT YANKEE AT KING ARTHUR COURT, I remember the following passage:

There are times when one would like to hand
the whole human race and finish the farce.

I do not know where it leads us such a philosophy of despair in this irreversibly hopeless world.

Well, Ato Meshesha, what do you say?

Sincerely yours

Berhanou Dinke

One might say: "I care very little what form of government the Ethiopians should choose, or who should rule Ethiopia." But the most important question now is what kind of people the Ethiopians have become. It is abhorrent to witness a heartless subhuman culture emerging even among the so-called educated groups – the ME culture. In order to stave off the sense of crime for our total passivity in the face of such a great anomaly, at least we should ask ourselves: "What shall we do?" if you want to read **አልቦ ዘመድ** and make a comment, write me:

Berhanou D'inke
46 E. Longfellow
Pontiac, MI 48055

መቅደም

ምንም እንኳን የፈጠራ መልክ ለመስጠት እንዳንድ ገቢሮችን ያልተከተሉ «ድራማቲክ» ቃላት ቢኖሩበት፤ አልቦ ዘመድ ተብሎ የተሰየመው የዚህ መጽሐፍ አብዛኛው ክፍል ውነተኛ ታሪክ ነው። ግን በታሪኩ ውስጥ የተጠቀሱት ሰዎች፡- ግልጽ በሆነ ምክንያት፡- ለማቸው ተለውጧል።

መጽሐፉ ከመታተሙ በፊት ረቂቁን ካነበቡት ወዳጆች አንዱ፤ የኤግዚስቴንሻሊዝም ፍልስፍና ያለበት ይመስላል ሲል የሰጠው ተረዝቦት (observation) ደራሲውን አስደንቆታል። መቸም ኤግዚስቴንሻሊዝም ምን ዓይነት አስተሳሰብ እንደሆነ በቀላሉ አብራርቶ ለመግለጥ አስቸጋሪ መሆኑን የማያውቅ ሰው አይኖርም። ከሁሉ አስቀድሞ አምላካውያን (godly) እና አምላክ አልባ (ungodly) በሚባሉ ሁለት ታላላቅ አመዳደብ ተከፍሎ ሲታይ የተመራማሪዎችን መስተሐልይ (mind) በመወላወል ላይ እንደሚጥለው አያጠራጥርም። ግን በመታደል ኤግዚስቴንሻሊስቶችን የሚያስተባብር አንድ ዋና ነጥብ አለ። ይኸውም «መኖሪያ የሚታወቀው አሻፈረኝ እምቢ ለማለት ስችል ነው» የሚለው አስተሳሰብ መሆን አለበት።

ኤግዚስቴንሻሊዝም የሚባለውን ፍልስፍና ይከተላል የሚባል ሰው እስካሁን በኢትዮጵያ ውስጥ ባይታወቅም፤ አልፎ አልፎ የአንዳንድ ሰዎችን ስም መጠቀም ይቻላል። ለምሳሌ ፊታውራሪ ኃይሉ ዘለቃ። እኒህ ሰው ሞጃ እየተባለ ከሚጠራው ቤተ ትውልድ ክፍል ናቸው። ምንም እንኳን ስለኤግዚስቴንሻሊዝም ወይም ሌላ የምዕራባውያን ፍልስፍና ያነበቡት መጽሐፍ ባይኖር በተፈጥሮ ብሩህ የሆነ መስተሐልይ (mind) ነበራቸው። ስለዚህም ከአነጋገራቸው የሚሰሙት ቃላት ከኤግዚስቴንሻሊዝም ፍልስፍና ይቀራረባሉ። ከዚህም በቀር አኗኗራቸውን ለመመልከት አጋጣሚ ያገኘ ሰው በፍጹም "individualist" መሆናቸውን ለመረዳት አያስቸግረውም። ሁልጊዜ አሻፈረኝ እምቢ ባይ ነበሩ።

ኤግዚስቴንሻሊስቶች አስተሳሰባቸውን ለማሰራጨት አብዛኛውን ጊዜ የሚጠቀሙባቸው፤ ቅኔዎች፤ ፈጠራዎች፤ ተውኔቶችና ሥዕሎች እንደሆኑ

ተመልከተናል። ከነዚህም በድራማ መልክ ከተሰናዱት የሥነ ጥበብ ሥራዎች Cool Hand Luke የተባለው በፊልም የታየው ተንቀሳቃሽ ሥዕል አሻፈረኝ እምቢ ለተባለው አስተሳሰብ ከፍተኛ የሆነ የአቀባበል ማገተም አድርጎበታል።

በአልቦ ዘመድ ውስጥ የቀረበው የአቶ ፀሐዩ መንከር ታሪክ አሻፈረኝ እምቢ የሚለውን የሰውን ልብ ቆራጠኝነትና የመንፈሱን ኃይል ጥንካሬ ለመግለጥ እንደሞከረ አያጠራጥርም። ግን በዚህ መጽሐፍ የኢግዚስቴንሻሊዝምን ፊትለ ነገር (theme) አስፋፍቶ ለኢትዮጵያዊ አንባቢ ለማቅረብ ደራሲው ምኞት ወይም አላማ እንደሌለው ማረጋገጥ ይፈቅዳል።

ይህ መጽሐፍ የሚያስተምረው ነገር ቢኖር የሚከተለውን መሆን አለበት፡-

ብቻህን ለመቆም ተዘጋጅ፤

ልጅ፣ ወንድም፣ እህት፣ ዘመድ የሚባሉት ነገሮች

የምቶት ጊዜ ጌጦችና አጫፋሪዎች ናቸው።

በዚህ መጽሐፍ ውስጥ ምናልባት ራሳቸውን ለማግኘት የቻሉ ቢኖሩ፤ እንደመስታወት እንዲጠቀሙበትና ሰዉነታቸውን ያቋሸሸውን ውስጣዊ ትቢያ አራግፈው በመናጻት ሕይወታቸውን እንዲያስተካክሉና ሰብአዊ ክብራቸውን እንዲጠብቁ ይረዳቸው ዘንድ ደራሲው ተስፋ ያደርጋል። ሕይወት ማለት መብላትና መጠጣት፤ አዳዲስ ልብስ እያፈራረቁ መልበስ፤ ከባንክ ገንዘብ ማጠራቀም፤ አዲስ «ሞዴል» መኪና መንጻት፤ ... ብቻ አይደለም። ይህ ሁሉ በቀላል መንገድ ሊገኝ እንደሚቻል አይተናል። ሰብአዊ ክብር ግን በገንዘብ አይገዛም። ሐሪሶት (culture) የሌለው ሰብአዊ ክብር ምን እንደሆነ ማወቅ አይቻልም። ዛሬ የኢትዮጵያን ሕዝብ ያጋጠመው ዋና ፕሮብሌም ይህ ነው።

ምዕራፍ ፩

መወደስ

አለቦ ዘመድ ጊዜ ተዋርዶ፤
 ወይከውን ባዕደ ጊዜ ተዋርዶ ዘመድ፤
 እመሰ ይትሌ፡፡ በንብረተ ሥጋ ግዕድ፤
 ጥቀ ዘመዱ ወጥቀ ነገድ፤
 ባዕድ ይዛመድ፤
 እምኃብ አለቦ ነገድ ወእምኃብ አለቦ ትውልድ፡፡
 ለባሂ ተሰክሎ ለሐዋርያ አይሁድ፤
 ንደገ ፈጣሪሁ ወቆመ ምስለ ባዕድ፡፡
 ዘመድሰ ሱሐንስ ወልደ ነጉድጓድ፤
 ኢተፈልጠ ምስለ እሙ እስከነ መቃብረ ይወርድ፡፡

ይህ ከዚህ በላይ የሚነበበው መወደስ ቅኔ ከተደረሰ ወደ ፫፻ ዓመታት
 ያህል ይጠጋል፡፡ ግን የያዘውን ትምህርተ ጥበብ (Wisdom) ዘመናት
 ሊያስረጁትና ዋጋውን ሊቀንሱበት አይችሉም፡፡ የሰውን ልጅ ተፈጥሮና
 የአኗኗሩን ጠባይ የሚመራመሩ ሰዎች ሁሉ ሁሉ ጊዜ እርጉብና ለምለም
 ሆኖ ነው የሚያገኙት፡፡ ቅኔውን የተቀኙት የጌንደሩ ንጉሥ የአፄ ዳዊት
 ፍትሐ ነገሥት አውጪ መምህር ኢርምያስ ናቸው ይባላል፡፡ በንጉሡ የዙፋን
 ችሎት ትልቁን የሕግ መጽሐፍ በአትሮንስ ዘርግተውና ገለገለ አድርገው
 በግዕዝኛ ካንበቡት በኋላ፤ «አንተ እድሜህን ሙሉ ትታሰራለህ!» ወይም
 «አንተ ሞት ይገባል!» እያሉ በየአንዳንዱ ዜጋ ላይ የመጨረሻውን
 የቅጣት ፍርድ የሚወስኑ ከፍተኛ ባለሥልጣን ስለነበሩ እርሳቸውን
 የማይፈራና የማያከብር ሰው አልነበረም፡፡

መቼም በዓለማዊ ሥልጣናቸው ተደስተው አንዳች መጥሮ እድል
 ሳይደርሱባቸው እንደተንቀባረሩ እድሜያቸውን የሚጨርሱ ሰዎች በታሪክ

ውስጥ በጣም ጥቂቶች ናቸው። መምህር ኢርምያስ ባለመታደል ከጥቂቶቹ አንደኛው ሊሆኑ አልቻሉም። ስለዚህም በድንገት ሳይታገዙ ከንጉሡ ተቀያየሙና ከባለሟልነት የክብር ስፍራቸው ተዋርደው ከእስራ ቤት ገቡ። ምክንያቱም እንደሚከተለው ነበር።

በዚያን ጊዜ የአቡነ ኢዎስጣኑዎስና የአቡነ ተክለ ሃይማኖት ገዳማት መምህሮች በሃይማኖት «ዶክትሪን» ምክንያት ተጣልተው ይጨቃጨቁ ነበር። ስለምሥጢረ ሥጋዊና ስለቅብአተ መንፈስ ቅዱስ ያላቸውን ያስተሳሰብ ልዩነት እርስበርሳቸው በጽዋና ተግባብተው ለማስታረቅ ስላልቻሉ፤ ከርከራቸው ከንጉሡ ችሎት እንዲቀርብ ግዴታ ሆነ።

መቼም ነገሥታት በሃይማኖት ጉዳይ ፈራጆች ሆነው የሚቀመጡት በፖለቲካ በኩል የሚያስከትለውን መጥፎ ነገር ለመጠባበቅና የግዛታቸውን ሰላም የሚያፈርስ አዲስ አስተያየት እንዳይፈጠር ለመከላከል እንጂ የ«ቴዎሎጂ» ትምህርት ኖሯቸው አይደለም። በዚያን ጊዜ አፄ ዳዊት የአቡነ ኢዎስጣኑዎስ ገዳም መምህራን የቆሙበትን «ዶክትሪን» መደገፍ ጠቃሚ መስሎ ታይቷቸው ነበር። ግን የፍትሐ ነገሥቱ ሊቀ መምህር ኢርምያስ ከእምነታቸው ጋር የማይስማማ ሆኖ ስላገኙት ከንጉሡ አላብ መለየት ግዴታ ሆነባቸው። ከዚህም የተነሣ ንጉሡ ተቂጥተው ከእስር ቤት እንዲገቡ አዘዙ።

መምህር ኢርምያስ የአፄ ዳዊት ባለሟል በነበሩበት ጊዜ አያሌ ዘመዶችና ወዳጆች ያጅቧቸውና ይከባከቧቸው ነበር። እስር ቤት በገቡ ጊዜ ግን፤ እንደኢትዮጵያውያን ልማድ፤ «እግዚአብሔር ያስፈታዎ!» ብለው ሊጠይቋቸው ይቅርና፤ እንዲያውም ያልሠሩትን ወንጀል ጨማምረው እየፈጠሩና እየሳበቁ የንጉሡን ቁጣ በማባባስ እንዲጨክነባቸው አደረጉ። ይህም ሁኔታ ከእስራታቸው የበለጠ ስሜታቸውን በጣም ጐድቶት ነበር።

ከጥቂት ጊዜ በኋላ ንጉሡ አፄ ዳዊት በድንገት ሞቱ። አሟሟታቸውም መርዝ በልተው ነው ይባላል። ለዚህም የደብረ ሊባኖስ ገዳም ደብተሮች እጅ ሳይኖርበት አይቀርም እየተባለ ይታመን ነበር። ከአፄ ዳዊት ቀጥሎ አፄ በካፋ ሲነግሡ የዘውዳቸውን ክብረ በዓል ምክንያት በማድረግ እስረኞች እንዲፈቱ የምሕረት አዋጅ አደረጉ። በዚህ አጋጣሚ መምህር ኢርምያስ ከእስር ቤታቸው ሊወጡ ቻሉ። ያልተጠበቀ ድንገተኛ እድል ነበር።

ዕለቱ እሁድ፣ ቀኑ መስከረም ፬፣ በዓሉ ቅዱስ ዮሐንስ ወልደ ነጉድንድ ነው። ካህናቱ በበዓታ ማርያም ቤተ ክርስቲያን መወደስ ቆመው የተለመደውን ሥርዓተ መዝሙር ሲያደርሱ፣ መምህር ኢርምያስ በመካከላቸው ለመገኘት ችለው ነበር። መዝሙሩ ተቃኝቶ፣ ተዘምሞ፣ ተመርገደ፣ ተጸፍቶ ካለቀ በኋላ የመወደስ ቅኔ እንዲቀኙ ጋበዟቸውና ኦፕ፣ ድምፃም መዘምር «ፍታሕ ሊቀ እግዚአ ወተበቀል በቀልየ» ብሎ ቀረበ።

«አልቦ ዘመድ ጊዜ ተዋርዶ» ብለው መምህር ኢርምያስ የቅኔያቸውን መጀመሪያ ሐረግ ገና ሳይጨርሱ «መልካም! መልካም! መልካም!» የሚል የካህናቱ ድምፅ ቅኔ ማኅሌቱን ሞልቶ ያስተጋባ ነበር። ያለጥርጥር ቅኔው ስለሰዎች ተፈጥሮና ጠባይ የሚያስተምር ጠለቅ ያለ ፍልስፍና የያዘ ከመሆኑ በላይ፣ ደራሲው በራሳቸው ሕይወት የደረሰውን ታሪክ ምሳሌ አድርገው ስለተጠቀሙበት ለሰሚዎቹ በጣም አስደናቂ ሆኖ ነበር።

አልቦ ዘመድ በበዓታ ማርያም ቤተ ክርስቲያን ቅኔ ማኅሌት ላንድ ቀን ብቻ ተደንቆ አላቋረጠም። ምንም እንኳን የቤተ ማኅተም (Press) አገልግሎት በዚያን ጊዜ ባይኖር ከጉንደር እስከጉጃም፣ ከሸዋ እስከ ትግሬ በቃል እየተዛመተ በመላው የኢትዮጵያ ቅኔ መምህራን ዘንድ የታወቀ ሆነ።

አለቃ መንክር አቦ ሰጡኝ አዲስ አበባ ሩፋኤል ቤተ ክርስቲያን ቅኔ በሚያስተምሩበት ጊዜ ጀማሪ የሆነ ተማሪ አልቦ ዘመድ ጊዜ ተዋርዶ የሚለውን ቅኔ ከዜማው ጋር በቃሉ እንዲያጠና ያስገድዱ ነበር። ልጃቸው ፀሐዩ መንክር ያን ጊዜ ፲፭ ዓመት ይሆነዋል። ዝማራ መዋሥዕቱን ጨርሶ አባቱ ቅኔ ሲዘርፉ ከተማሪዎች ጋር ተቀምጦ ያዳምጣል። አንድ ቀን አባቱ አለቃ መንክር «እስቲ አልቦ መንክርን በቃልህ ውጣልኝ?» ብለው ጠየቁት። ፀሐዩ አልቻለም ነበር። ስለዚህ አባቱ ተቈጥተው በአርጨሜ እንደገረፉት ያስታውሳል። በጣም አሳፍሮት ነበር።

«አንተ ከቀሩት ጓደኞችህ ስህል የሆነ መስተሐልይ (mind) አለህ። እንዴት እኮ ነው አልቦ ዘመድን በቃልህ ለማጥናት አስቸግሮህ አባትህ ባርጨሜ የቀጠህ?» ሲል የዱሮ ጓደኛው ዐቢይ ወልደ ማርያም ፀሐዩን ጠየቀው። (ዐቢይና ፀሐዩ በስደት አሜሪካ በሚኖሩበት ጊዜ አልፎ አልፎ እየተገናኙና የልጅነት ታሪካቸውን እያስታወሱ ይጫወቱ ነበር።)

- «ትርጓሜው የማይገባኝን ትምህርት በቃሌ ማጥናት ያስቸግረኝ

ነበር። እንደምታውቀው የዛሬው ትምህርት አሰጣጥ የሚያበረታታው ተዘክሮን (memory) ነው። ፈተናን ለማለፍ የሚያስችለው የተዘክሮ ጭሊነት መሆን አለበት። እኔ በtrick of memory አላምንም። የዚህ ዓይነት ትምህርት ሰውን እንደመሺና «ሚኒኒካል» ያደርገዋል ብዬ እፈራለሁ። ሰው ተዘክሮ ብቻ አይደለም። በዚህስ ከሆነ ሰውን ዝሆን ይበልጠዋል ማለት ነው። ሰው በትምህርቱ የሚያደርገው ጥረት ሁሉ ከመኪና ለመፎካከር ከሆነ፤ የፈጣሪነት ችሎታውን አጥቶ የመኪና ፍጡር ይሆናል ተብሎ ያውጋል።»

- «አንተ ምን ዓይነት የትምህርት አሰጣጥ ነው የምትመርጠው?»

- «ስለትምህርት አሰጣጥ ከጥንታውያኑ ከግሪኮችና ከሮማውያን ዘመን ፍልስፍና ጀምሮ እስከአሁኑ ጊዜ ድረስ የተነሡት ምሁራኖች ያላቸውን አስተያየት ለንመረምር አያሌ ነገር መረዳት እንችላለን። አብዛኞቹ፤ ሰው እንደየችሎታው ጠቅላላውን የተፈጥሮ ሕግ በመስተል ነፃነት ያለው የትምህርት አስተዳደግ እንዲያገኝ ነው የሚያበረታቱት። ከተፈጥሮ ውጭ የሰውን መስተሐልይ (mind) "conditioned" በማድረግ የሚሰጥ ትምህርት ሁሉ በጣም አደገኛ ነው። ዛሬ ሰዎች እርስ በርሳቸው ለመገባባት የማይችሉት በትምህርት ጉድለት አይደለም። (ብዙዎቹ - አንዱ ጸሐፊ በቀልድ እንዳመለከተው፡- "They are the product of Ph.D. factory" ግን መስተሐልያቸው "conditioned" ስለሆነ እርስበርሳቸው መገባባት አይችሉም። በነፃ አያሰቡም።»

- «ታዲያ ለዚህ መድኃኒቱ ምን ይመስልሃል?»

- «በኔ አስተያየት የሰውን ልጅ የተፈጥሮ ችሎታ ኮትኩቶ በነፃነት ለማሳደግ Plato, John Amos Comenius, Jean Jacques Rousseau (ጥቂቶቹን ለመጥቀስ) ያቀረቡት የማስተማር ዘዴ መነሻ መሆን አለበት።»

- «በአለብ ዘመድ ላይ የጀመርነውን ንግግር ሳንጨርስ ወደሌላ ሰፊ ወደሆነ ርእስ ነገር ገባን። አሁን ወደዚያ እንመለስና፤ አለብ ዘመድን በቃል ለማጥናት ምን ዓይነት ዘዴ አገኘህ?»

- «መጀመሪያ ትርጓሜውንና ምሥጢሩን ለመማር ሞክርሁ። መቸም የአገራችንን ቅኔ አጣጥሞ ለመረዳት ብዙ ጊዜ ነው የፈጀብኝ።»

እንደምታውቀው ሁሉ፣ የኔ «ጄኔራሽን» ባህሉን፣ ወገኑን ሥርዓቱን፣ ሥነ ጽሑፉንና ታሪኩን ጭምር ነቅፎ በባዶ ቤት የሸፈተ ስለነበረ፣ እኔም ባለማወቅ ከርሱ ጋር ተደምሬ አጨበጭብ ነበር። ምንም እንኳን ለሰሙ ቅኔ ተምሬ ብቀኝ፣ የሥራ ፈተኝ እንቅጥልሽ ጨዋታ እንጂ ቁም ነገር የያዘ ሞያ ጦሩ ብዬ ለመቀበል ተቸግሬ ነበር።»

- «አሁንሳ ምን ይመስልሃል?»

- «አሁንማ በፍጹም ተለውጫለሁ።»

- «ይህን ለውጥ ባንተ ላይ ያመጣው ምን ይመስልሃል?»

- «የኢትዮጵያን ቅኔና ሥነ ጽሑፍ አጣጥሜ ለመረዳትና ለማድነቅ የቻልኩት፣ ለምዕራባውያን ሥልጣኔ ምንጭ ከሆኑት ከጥንታውያኑ ግሪኮችና ሮማውያን ቅኔና ፍልስፍና ጋራ አነፃጽራ ለመመልከት ከቻልኩ በኋላ ነው። በመጀመሪያ Iliad እና Odyssey የተባሉትን ከHomer የተጻፉትን ቀጥሎም Works and Days የተባለውን ከHesiod የተጻፈውን ለማንበብ ሞከርሁ። ውነቱን ለመናገር Hesiod እንደ Homer አልጣመኝም ነበር። ግን የጥንታውያኑ ግሪኮች የእርሻና የግብርና ሕይወት ምን ዓይነት እንደነበረ ለማወቅ ያገለግላል። ከዚያም ቀጥሎ በጣም የማደንቀው ሮማዊው Titus Lucretius Carus ነው። De Rerum Natura በሚል ስያሜ የጻፈው ቅኔ በጂሺ ፬፻፲፭ መስመሮች ይዘረጋል። በዚህ መጽሐፍ እንደሚታየው ደራሲው የዚያ የታላቁ ግሪክ ፈላስፋ የEpicurus ተከታይ ነው ማለት ይቻላል። የEpicureanን ፍልስፍና መሠረት በማድረግ ይህ ሮማዊ ባለቅኔ ስለውስጣዊ ሰላምና ስለውነተኛ መንፈሳዊ ደስታ የሰጠው አገላለጥ በጣም ጠለቅ ያለ ነው» ሲል ፀሐዩ በከፍተኛ አድናቆት ተናገረ።

- «ታዲያ ከነዚህ ታላላቅ የሮም ባለቅኔዎች ሥራ ጋራ አልቦ ዘመድን ስታነፃጽረው ምን ዓይነት ትምህርት ታገኝበታለህ?» ሲል ዐቢይ ጠየቀ።

- «አዎ፣ አልቦ ዘመድ አጭር ቅኔ ነው። ግን በሥነ ጽሑፍ ረገድ ልዩ የሆነ ለዛ (humor) ከማሳየቱ በላይ፣ የሳይኮሎጂና ፍልስፍና ትምህርት እንደያዘ አያጠራጥርም። አንተ ቅኔ ስላልተማርክ ለዛውንና ምሥጢሩን ጠልቀህ ለመረዳት ያስቸግርህ ይሆናል። ግን ቅኔ ማለት ምርጥ ቃላትን አገጣጥሞና ለጆሮ በሚጣፍጥ አኳኋን ደርድሮ የሚቀርብ ነገር አይደለም። ቅኔ የተራቀቀና ጠለቅ የሆነ የፍልስፍና አስተሳሰብ መግለጫ ነው። ለዚህም

ማስረጃ Samuel Taylor Coleridge የተባለው በጣም የታወቀው የእንግሊዝ ባለቅኔ የተናገረውን ልቀቀለህ:-

No man was ever a great poet, without at the same time being a profound philosopher.

አባቴ አለቃ መንከር በጣም ትሁት ሰው ስለነበሩት ፈላስፋ ነኝ ብለው ሲናገሩ ሰምቼ አላውቅም። ግን ስለሕይወት ያላቸው ፍልስፍና ከStoicism ጋራ ይቀራረባል ማለት እችላለሁ።»

ስለዚህ ይመስለኛል ተማሪዎቻቸው አልቦ ዘመድ የሚለውን ቅኔ በቃላቸው እንዲያጠኑ የሚያስገድዱት። በተለይ ለኔ ደግሞ ያስጠኑኝን ሥላሴ ቅኔ ልንገርህ:-

ሥላሴ

ዓለም እስከ ጊዜሃ፣

በሀብሉ ዝንጋኤ ትሰሕበነ፣

ወታወርደን ታሕት ንበ ዘቀዳሚ መርገም፣

ለዘትወስድን በሥጋ ወደም።

ወዘኢመራሰ ጠቢብ ለባዊ ለገልፈት ዛቲ ዓለም፣

ፍዳ ወይን ይስተይ ማየ ዝናም።

ወሀያንተ ልብስ ይተከደን ቈጽ። አእዋም፣

እስመ ዛቲ ጽላሎት ወሕልም።

የጥንታውያኑ ግሪኮችና ሮማውያን የፍልስፍና ታሪክ የተከተልኸው እንደሆነ፣ ይህ የሥላሴ ቅኔ ባንድ “stoic” ፈላስፋ፣ - ለምሳሌ Epictetus ወይም Marcus Aurelius የተደረሰ ነው ቢሉህ፣ (በግዕዝ ከመጻፉ በቀር) ሌላ የሚያጠራጥርህ ነገር አታገኝበትም። ግን ይገርምሃል። ደራሲው ራስ ወልደ ገብርኤል የተባሉ ጉንደሪ ናቸው። በቅኔአቸው የገለጠ ትን ይህን ፍልስፍና አስተሳሰባቸውን ከግሪኮች ወይም ከሮማውያን ተበድረውታል የሚያስኝ አንጻሮች ማስረጃ ማቅረብ አይቻልም። በቀጥታ ራሳቸው ያመነጩት ነው። በቀደምለት ሞዴርን የተባለውን የምራባውያን ቅኔ አስተጋብእ መጽሐፍ አገላብጥ ነበር። Thomas Moore የተባለው

በጣም የተደነቀው የአይርላንድ ባለቅኔ፤ This world is all a fleeting show በሚል አርእስት የጻፈውን አንብቤ ከራስ ወልደ ገብርኤል ቅኔ ጋር ተመሳሳይ ሆኖ ስላገኘሁት ገረመኝ። Moore ይህን ቅኔ የጻፈው ከራስ ወልደ ገብርኤል በኋላ ሃምሳ ዓመታት ያህል ቆይቶ ነው። ምንም እንኳን የዓለም ሕዝብ በዘርና በቀለም፣ በቋንቋና በባህል ለመከፋፈል ከንቱ የሆነ ጥረት ቢያደርግ የሰው ልጆች መንፈስ ምንጩ አንድ መሆኑን፤ ለማስረዳት ይህ በቂ ነው እላለሁ።»

- «ይገርማል! ይገርማል!» አለ ዐቢይ። «ለካ አባቶቻችን አድጋሪዎች እያልን የምንሳደበው የኛን ድንቁርና ለመሸፈን ኖሯል! የዛሬ ሁለት መቶ ዐመት ኢትዮጵያ እነራስ ወልደ ገብርኤልን የመሳሰሉ ባለቅኔዎችና ፈላስፎች ነበሯት። ዛሬ የዩኒቨርሲቲ ምሁራን ነን የሚሉት ኢትዮጵያውያን አማርኛ አስተካክለው ለመጻፍ እንኳ አይችሉም። እንዴት የሚያሳፍር ነገር ነው!»

- «አዎ፤ የውነትህን ነው። የኢትዮጵያን ታሪካዊ ባህል አስፋፍቶ ለማሳደግና መሠረቱንም ለማጠንከር የደከሙት «እብነ ማዕዘንት» የሚባሉት አባቶች ሁሉ አልቀው፤ ዛሬ ኮረቶቹና ጠጠሮቹ መሠረት ነን እያሉ ሲጭኩ መስማት “tragedy” ብቻ አይባልም። “Comedy” መሆን አለበት። ይህን ዝብርቅርቅ ሳስብ በማልቀስ ፈንታ አንዳንድ ጊዜ ያስቀኛል። «እንዳላለቅስ ብዬ በመፍራት ሁልጊዜ እስቃለሁ» ብሎ የተናገረው ማነው? እ - እ - እ - ስሙን ማስታወስ አልቻልኩም። ምናልባት Beaumarchais የተባለው የፈረንሣይ ድራማተሰት ይሆን? እርግጠኛ አይደለሁም። ግን ያ የጀርመኑ ፈላስፋ The Will to Power በተባለው ድርሰቱ ከዚህ ተመሳሳይ የሆነ አሳብ ገልጿል። Friedrich W. Nietzsche እንዲህ አለ፡-

«Man alone suffers so excruciatingly in the world that he was compelled to invent laughter.»

- «ጥሩ አገላለጥ ነው» አለ ዐቢይ። «በአገራችንም እኮ ልብ እያረረ ጥርስ ይስቃል የሚል ምሳሌ አለ። ግን የጀርመኑ ፈላስፋ የሚያስተምረው ነጽሮተ ዓለም ቅብጸተ ተስፋን (Pessimism) የተመረከብ ስለሆነ፡- ምንም እንኳ አገላለጡ ቢያስደንቀኝ አስተሳሰቡን በቁም ነገር አልወስደውም።»

- «አዎ፤ ካንተ ጋር እስማማለሁ። የኒቼ ፍልስፍና «ፔሲሚዝም ነው» አለ ፀሐዩ። «አሳሳቅ በተፈጥሮ የሚገለጥ ውነተኛ ስሜት እንጂ፤ ሰው በችግር ምክንያት ራሱን ለማታለል የወለደው ዘዴ ነው ማለት እንዴት ይቻላል? ስንሰቅ የሚያስቀን ውነተኛ ምክንያት እንዲኖረን ያስፈልጋል።»

ዐቢይ ለጥቂት ጊዜ ወደመሬት እየተመለከተና ዝም ብሎ እያሰበ ከቂየ በኋላ ፊቱን ወደፀሐዩ ቀና አድርጎ «ስለአሳሳቅ አንድ ጊዜ ያጋጠሙኝ ትዝ ይለኛል» ሲል ንግግሩን ጀመረ። «ትምህርቴን ጨርሼ ከዩናይትድ እስቴትስ በምመለስበት ጊዜ ፓሪስ ላይ ቆሜ ነበር። ለኢንተርናሽናል ተማሪዎች ግብዣ ተደርጎ እኔም እንድንኝ ተጠራሁ። ፎቶግራፍ አንሺዎች ካሜራቸውን እያጠመዱ ተደርድረዋል። ከጥቂት ጊዜ በኋላ አምሥት ወይም ስድስት እየሆንን እንድንቆም ጠየቁን። እኔ ምንም ትርርታ (excitement) አልተሰማኝም። ከኔ ጋር የቆሙ ተማሪዎች ግን መልካቸውን ለማሳመር ሲሉ ይሰቁ ነበር። ፎቶግራፍ አንሺው ወደኔ እየተመለከተና ጣቱን እያወዛወዘ Sourire! Sourire! ብሎ ጮኸ። ፈረንሣይኛ ስለማላውቅ አጠገቢ ወደቆመው ወዳንድ የግብፅ ተማሪ ፊቱን ዘወር አድርጌ "What does he want me to do?" ብዬ ጠየቅሁት። እርሱም "smile! smile! smile!" ሲል ደጋግሞ ነገረኝ። በዚያን ጊዜ አንዳች የሚያስቆኝ ነገር አልነበረም። እንዲያውም የማየው ሁሉ አሰልችቶኝ ከስብሰባው ሾልኬ ለመጥፋት መንገድ እየፈለገሁ ነበር። ግን ፎቶግራፍ አንሺውን ለማስደሰት ስል ጥርሶቼን «እኝ» ብዬ ቆምሁ። የዚያን ጊዜ የተነሡት ፎቶግራፍ ገልባጭ አሁንም አለኝ። ለመታሰቢያ አስቀምጫለሁ። አንዳንድ ጊዜ ስመለከተው እንዴት ያሳፍረኛል። ምንም ነፍስ አይታይበትም። «ሚካኒካል» አሳሳቅ መሆኑ ከምንም ሊሰወር አይችልም።»

- «አንተ ባትለምደው ነው እንጂ፤ የአሳሳቅን "art" ሆን ብለው የሚማሩ ሰዎች አሉ። - ለምሳሌ የምዕራብ አገር ዲፕሎማቶችና የፖለቲካ መሪዎች። እርጌ መኪና ሻጮችን ያስገርማሉ። ተወዳዳሪ የላቸውም።»

- «የምዕራብ አገር ዲፕሎማቶችን ጠቀስህ። አሁንም የመስከብ ዲፕሎማቶችም ከውድድሩ ገብተዋል። የነግሮሚክ ጊዜ አልፏል። ዛሬ የጎርባቼቸን ምልምሎች በአሳሳቅ የሚወዳደራቸው የለም።»

- «እኔ በጣም የገረመኝ የኢትዮጵያውያን ነው። እንዳንባለጥ ብለው

ሥልክ ሳቂታዎች ሆነዋል። ምሳሌ ልስጥህ። አንድ ቀን ፊልም ለማየት ከአንድ ኢትዮጵያዊ ጓደኛዬ ጋር ሄደን ነበር። የፊልሙ ተጫዋቾች እየተነጋገሩ ሳለ ከነርሱ አንደኛው "That is very droll!" አለ በመገረም ድምፅ። በዚያን ጊዜ የጨዋታው ተከፋዮች መሳቅ ሲጀምሩ፣ በአገራችን የሚገኙትም የፊልሙ ተመልካቾች አብረው ሳቁ። ጓደኛዬም አብሮ እንባው እስኪረገፍ ድረስ ያለልክ ይስቅ ነበር። ወደርሱ መለስ ብዬ «ያሳቁህ ነጥብ ምንድነው?» ብዬ ጠየቅሁት። እኔ ያልገባኝን እርሱ አብሮቶ ይገልጥልኛል ብዬ እጠብቅ ነበር። የሰጠኝን መልስ ታውቃለህ? «እኔን ያሳቁኝ የነርሱ ሳቅ ነው እንጂ ነጥቡ አልገባኝም» የሚል ነበር። ከዚያን ጊዜ ጀምሮ ሰዎች ሲስቁ ያህሉ እንደሆነ፡- ነጥባቸው ካልገባኝ በቀር -Nietzsche እንዳለው ሁሉ ኑሮአቸው ያመጣባቸውን ሌላውን ዓላማዊ ችግራቸውንና ስቃያቸውን ለመርሳት የፈጠሩት ዘዴ ሳይሆን አይቀርም ብዬ እወስደዋለሁ። መቼም በዚህ ነገር ሳይኮሎጂስቶች ይለያያሉ። አንዳንዶቹ፣ -Freud ሳይቀር - የሰዎች ጤና የሚታወከው፣ ስሜታቸውንና ፍላጎታቸውን በቀጥታ እንዳይገልጡ ሥልጣኔ የሚባለው ነገር፣ «ይህ ነውር ነው፣ ይህ ጸያፍ ነው» እያለ ከተፈጥሮ ሕግ ተቃዋሚ የሆነ ገደብ ስለሠራባቸው ነው ይላሉ። Positive Thinking መምህሮች ግን፣ ልትቋቋመው የማይቻል ችግር ያጋጠመህ እንደሆነ፣ ዝም ብለህ ሳቅ! ሳቅ! ሳቅ! እያሉ ይመክራሉ። የGeorge Asafን ቅኔ አንብበሃል?

What is the use of worrying?

It never was worth while,

So pick up your troubles in your old kit-bag

And smile, smile, smile."

- «እኔ በሳይኮሎጂ ሳይንስ አላምንም።»

- «እኔም እንዳንተው ነኝ» አለ ፀሐዩ። «ስለሳይኮሎጂ ያለኝን አስተያየት ለአንዲት በጣም ወዳጄ ለነበሩት Dr. Joyce Levi ለተባሉት ሳይኮሎጂስት አጫውቻቸዋለሁ። ዶክተር ሌቪ በኒው ሃምፕሻየር ክሊኒካል ሳይኮሎጂስት ሆነው ከመሥራታቸው በላይ በዩኒቨርስቲ ማታ ማታ ያስተምሩ ነበር። መቼም ብሩህ የሆነ መስተሐልይ (mind) እንደነበራቸው አያጠራጥርም። ባላቸውም ፕሮፌሰር ሌቪ በዚያው ዩኒቨርሲቲ የፍልስፍና

ዲፓርትመንት ሊቀ መንበር ሆነው ለረዢም ጊዜ አስተምረዋል። ከዚህም በቀር የብዙ መጻሕፍት ደራሲ ናቸው።

«ከዶክተር ሌቪ ቤት የመኖሪያ ክፍል ሰጥተውኝ ረዘም ያለ ጊዜ ስለተቀመጥሁ የግል ሕይወታቸውን ለማወቅ መልካም አጋጣሚ ነበረኝ። ሁለቱ ባልና ሚስት በመጀመሪያ የሚቶዲስት ቤተ ክርስቲያን አባላት ነበሩ። በኋላ ግን ሃይማኖት ሐሺሽ ነው የሚለውን ቴዎሪ ተከትለው ያላንዳች ሃይማኖት መኖርን መረጡ። ይኸውም የማርክስን ፖለቲካዊና ኢኮኖሚያዊ ፍልስፍና በመቀበል አይደለም። እንዲያውም በካፒታሊስት ሲስተም ያላቸው እምነት አርቶዶክሳዊ ነው ማለት ይቻላል። - የቀኝ ፖለቲካዊ ክንፍ የሚባለውን ክፍል በብርቱ ይደግፋሉ። ደግሞም የማበቃ ያህል ብልጥገና ያላቸው ናቸው።

«የለሂማኖት ለመኖር የመረጡበት ምክንያት ባጭሩ እንደሚከተለው ነበር። - ዶክተር ሌቪ አንዲት በጣም የሚወዷት ታናሽ እህት ነበረቻቸው። ስሟ ኤልሳቤጥ ይባላል። ባሏ ካቶሊካዊ ስለሆነ እርሷም ካቶሊክ ሆናለች። በወሊድ ምክንያት አያሌ ጊዜ ትታመም ነበርና፤ በመጨረሻው ለሕይወቷ የሚያወጋ መሆኑን በማስገንዘብ ሐኪሟ እንዳትጸንስ አስጠነቀቃት። በዚህም ከባሏ ጋር ሩካቤ ስታደርግ የጽንሰ መከላከያ የሚሆን መድኃኒት አዘዘላት። ግን የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን የጽንሰ መከላከያ የተባለው መድኃኒት የተፈጥሮ ሕግን አይከተልም በማለት ስለምትቃወም፣ ጉዳዩን አስቀድሞ ለንስሐ አባቷ፣ ወይም ለቄሱ አቅርባ ምክር መጠየቅ ግድ ሆነባት። ቄሱም የቤተ ክርስቲያኑን ቀዋሚ ሥርዓት በመከተል የጽንሰ መከላከያ መድኃኒት እንዳትወስድ ከለከላት።

- «ዶክተር ሌቪ ይህን በሰሙ ጊዜ ያለልክ ተቈጥተው እህታቸው ኤልሳቤጥ የቄሱን ትእዛዝ እንዳትከተል ለማድረግ በሚችሉት መንገድ ሁሉ ተጣጣሩ። ግን ኤልሳቤጥ ለሃይማኖቷ በጣም ታማኝ ነበረች። ስለዚህም የዶክተር ሌቪን ምክር እምቢ አለች።

«ወዲያው እንደተፈራው ከጥቀት ወራት በኋላ ኤልሳቤጥ መጽነሷ ታወቀ። ቤተ ክርስቲያን ሁሉ ተደናግጠው ነበር። ግን ምንም ለማድረግ አልቻለም። ቀደም ብሎ ሐኪሙ እንደተናገረው ኤልሳቤጥ በደህና መገላገል አቅጥቶ በወሊድ ምክንያት ሞተች።

«በዚያን ጊዜ ነው ዶክተር ሌቪ ሃይማኖት ሐሺሽ ነው ብለው በግልጽ

የተናገሩትና ከሚቀዲስት ቤተ ክርስቲያን አባልነታቸው የተሰናበቱት።
ባላቸውም ፕሮፌሰር ሌቪ በዚህ ረገድ ሚስታቸውን በመከተል ሃይማኖት
አልባ መሆናቸውን በይፋ አስታወቁ።

«ከዚህ በቀር በግል ሕይወታቸው ባልና ሚስቱ በርህራሄና
በልግሥናቸው የታወቁ ናቸው። አያሌ ችግረኞችን በገንዘብ ይረዱ ነበር።
ለባን አድራጎት ድርጅቶችም አስተዋጽኦ ከግድረግ አያቋርጠውም። እንግዲህ
ይህ አሁን የነገርሁ የዶክተር ሌቪን ግንኙነት ባጭሩ ሊገልጽላቸው ይችላል።»

- «የሚያስደንቁ ሴቷ ናቸው። ግን ሳይኮሎጂ ባንተ አስተያየት ሳይንስ
አለመሆኑን እንደገለጥህላቸው ነግረኸኝ ነበር። ምን አለህ?» ሲል ዐቢይ
ጠየቀ።

- «አንተ ሳይኮሎጂስት አይደለህ። ይህንን ግለት እንዴት ትችላለህ?
ሲሉ ጠየቁኝ» አለ ፀሐዩ።

- «ታዲያ ምን መለስክላቸው?»

- «አንድ ሰው ሳይኮሎጂ እርግጠኛ ሳይንስ ነው ወይም አይደለም
ብሎ አሳቡን ለመግለጥ ሳይኮሎጂስት መሆን ያስፈልገዋል እንዴ? ስለ
ጠየቅኳቸው። እርሳቸውም፤ ሳይኮሎጂስት ካልሆነ አሳቡን የሚገልጠው
በምን አውቅ ነው? አሉና እንደገና መልሰው እኔን ጠየቁኝ። በዚህ ጊዜ አጠ
ቃላይ መልስ ከመስጠት ይልቅ የሚከተለውን ግላዊ ጥያቄ ላቀርብላቸው
መረጥሁ።

እርስዎ ክሊኒካል ሳይኮሎጂስት ሆነው በሠሩበት ረገድም ጊዜ ውስጥ
የሕይወት ፕሮብሌም ተብትቦ አእምሯቸውን ያዘበራረቀባቸውን በመቶ
የሚቀጠሩትን ሰዎች ለመርዳት ሞክረዋል። ከነዚህ ውስጥ ስንት ሰዎች ሙሉ
ጤናቸውን አገኙ?»

ዶክተር ሌቪ ይህን ጥያቄ እንደሰሙ ፊታቸውን ከኔ ዘወር አድርገው
ሕዋሕውን እያዩ ማሰብ ጀመሩ። ከጥቂት ጊዜ በኋላ ወደኔ መለስ ብለው
«ይህ ጥያቄ ለምን ያገለግላል?» ሲሉ ጠየቁ። የኔ መልስ እንደሚከተለው
ነበር።

እንደኔ ያለ መሃይምን (layman) ሳይኮሎጂስት የሚጠቀምባቸውን
የተራቀቁ ቃላት ማወቅ አያገለግለውም፤ ወይም ሳይኮሎጂስቱ Freudian,
behaviorist, Gestalt, ... ነኝ ቢል ምንም አይደለም። ግን
መሃይምኑ ሰው፤ ሳይኮሎጂ ሳይንስ ነው ወይም አይደለም ብሎ ለመወሰን

የሚችሉበት አንድ ዘዴ አለ። ይኸውም ሳይኮሎጂ የሰንት ሰዎችን ፕሮብሌም ፈታ? የሚለው ጥያቄ ነው። ስለዚህ ነው እርስዎ በክሊኒክም ሰንት የሳይኮሎጂ በሽተኞችን እንደፈወሱ የጠየቅሁዎት።

ዶክተር ሌቪ ምንም መልስ ሳይሰጡ ዝም ብለው ወለሉን ይመለከቱ ጀመር። ቁም ነገር ያለው አስተሳሰብ ሕሊናቸውን እንደበጠበጠው በገጽቸው ላይ ይነበብ ነበር። የኔ ጥያቄ አስቀይሟቸው ይሆን? ብዬ አሰብሁ። ግን በመጠየቁ አልተጸጸትኩም። በዚያው ሰዎን እርሳቸው በምክር ይረዱት የነበረች አንዲት በሽተኛ ራሷን ገደለች። ይህ በጣም አሳዝኗቸው ነበር። ወዲያው ጥቂት ዘግይተው ክሊኒካቸውን እንደሚዘጉ አስታወቁ። ምክንያቱን ብጠይቃቸው የሚከተለውን መልስ ሰጡኝ፡-

«እህቴ ኢልሳቤጥ ስትሞት ሃይማኖት ሐሺሽ ነው ስለ ከቤተ ክርስቲያን ወጣሁ። አሁን የኔ በሽተኛ ራሷን ስትገድል እያየሁ በዚህ «ፕሮፌሽን» መቀጠል እንዴት እችላለሁ? አዎ፣ ክሊኒካል ሳይኮሎጂስት ሆኜ ለመሥራት የዩኒቨርሲቲ ዲግሪና የኒው ሐምፕሻየር እስቴት ፈቃድ አለኝ። በዚህም ፕሮፌሽን ብዙ ገንዘብ አተርፋለሁ። ግን ሕሊናዬ በጣም አስቸጋሪ ጥያቄ አቅርቦልኛል። ይህን ሥራዬን ከመተው በቀር ሌላ ምንም የተሻለ መልስ አላገኘሁም።»

ዶክተር ሌቪ ሥራቸውን ከተው በኋላ መጽሐፍ ይጽፉ ነበር። ግን በድንገት አእምሯቸው ተዘበራርቆ አሁን በMental institution ይገኛሉ።»

ምዕራፍ ፪

ዐቢይ ወልደ ማርያም ደብረ ዘይት ከተባለው መንደር ነው የተወለደው። አንድ ወንድም፣ ሁለት እህቶች አሉት። ግን ለሁሉም ታላቁ እርሱ ነው። አባቱ አቶ ወልደ ማርያም የደብረ ዘይት ቤተ መንግሥት አትክልተኛ ነበር። ምንም እንኳን ቢሥራው ከፍተኛ ደሞዝ ባያገኝ የሚቀመጥበት ቤት በነፃ ስለተሰጠው ኪራይ ከፍሎ አያውቅም። ከዚህም በቀር ንጉሠ ነገሥቱ እፄ ኃይለ ሥላሴ አልፎ አልፎ በሳምንት መጨረሻ ለእረፍት ሲመጡ ከአበባዎቹ ልዩ ልዩ ቀለም ያላቸውን እንደችቦ ይሠራና እንኳን ደህና መጡልን የሚል በልጁ በዐቢይ ከተጻፈ ሰሌዳ ጋር እያበረከተ የገንዘብ ሰጠታ ያደርጉለት ነበር። ስለዚህ ኑሮው እንደመጡ የተደላደለ ነው ማለት ይቻላል።

ዐቢይ በትምህርቱ ተጣጣሪ ነው። በሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት ባለ የግጥምና ምግብ ችሎታ እንዳለው አሳይቷል። ከዚህም በቀር አንድ ማታ እፄ ኃይለ ሥላሴ ከ፪ኛ ደረጃ ትምህርት ቤት ለመጉብኘት መጥተው በድንገት አይተው ሰላወቁት፤

- «ይህ ልጅ በትምህርቱ እንደምን ነው?» ብለው አስተማሪውን ጠየቁ።

- «በማቴማቲክስ ከፍተኛ ያለ ችሎታ አለው» ብሎ ስለመሰከረለት ወደዩናይትድ ስቴትስ ሄደው ትምህርታቸውን እንዲቀጥሉ ከተመለሙት ተማሪዎች ጋራ እንዲደመር ትእዛዝ ሰጡለት። ይህ ሁኔታ መንፈሱን በጣም ከፍ አድርጎለት ነበር።

ዩናይትድ አስቴት ሄዶ የተማሪው መሐንዲስነት ነው። ስለዚህም ከዚያ እንደተመለሰ ለቆቃ ግድብ ከሚሠሩት መሐንዲሶች ጋር በጥናት ሲለግመድ ከቆየ በኋላ በመጨረሻው የአዲስ አበባ ማዘጋጃ ቤት የመሐንዲሶች አለቃ ምክትል ሆኖ ተሾመ።

ዐቢይ ያገባው አስካለ ፍሬው የተባለችውን የፀሐዩን የእህት ልጅ ነበር። ግን ጋብቻው ብዙ ጊዜ ሊቆይ አልቻለም። ከጓደኛው ጋራ የምትጻጸፈውን የፍቅር ደብዳቤ አገኘሁ ብሎ ወዲያው ተፋቱና የተጠረጠረው ጓደኛው ምንም ሳያመነታ አገባት። ቀድሞውንም ቢሆን የዐቢይና የአስካለ ጋብቻ አቻ ላቻ አልነበረም። ዐቢይ አሥር ዓመት የእድሜ ብልጫ

አለው። «መልኳን ብቻ ተመልክቼ አስካለን ማግባቴ ጥፋቱ የኔ ነው» ይል ነበር። የሆነ ሆኖ የጋብቻው መፍረስ ምክንያት ሆኖ በፀሐይና በዐቢይ መካከል የነበረው የወዳጅነት ግንኙነት ምንጊዜም አላቋረጠም።

ዐቢይ ምንም እንኳ «ፎርማል» የሚባለውን የትምህርት ዓይነት ለመከታተል እድል ቢያገኝ ባህላዊ የሚባለውን እውቀት ለማግኘት አጋጣሚ አልነበረውም። መቼም ባህላዊ እውቀት መሰብሰብ የሚጀመረው «ከእናት ምድጃ» ነው ይባላል። ግን የዐቢይ እናት የእመት ወለተ ገብሬል እምድጃ እንጀራ ለመጋገሪያና ወጥ ለመቀቀያ አገልግሎት እንደሆነ እንጂ ባህላዊ የእውቀት ምግብ ለማደራጃ ከችሎታው በላይ እንደሚሆንበት ጥርጥር የለውም። እንዲሁም አባቱ አቶ ወልደማርያም በደብረ ዘይት ቤተ መንግሥት አካባቢ በሚገኘው ዐፀድ (garden) አራሙቻ ከመንቀል፣ አትክልቶችን እየኮተኮተ አፈር ከማስታቀፍና ውሀ ከማጠጣት በቀር ሌላ የሚያውቀውና ለልጆቹ የሚያስተምረው ነገር አልነበረም። የሆነ ሆኖ ሊዘነጋ የማይገባ አንድ ትልቅ ነገር አለ። አቶ ወልደማርያምና ባለቤቱ እመት ወለተ ገብሬል ሀ- ሀ- ሂ- ቢሶች (illiterate) ቢሆኑም ቤተ ክርስቲያን ሳሚዎች፣ ትሁቶች፣ ሰው አክባሪዎች፣ ውሸት ተናግረው የማያውቁ ጨዋዎች ስለነበሩ፣ ይህን የጨዋነት ጠባይ ለልጆቻቸው እንዳወረሱ ጥርጥር የለውም። ዐቢይ ሁል ጊዜ ይህንን ያስታውሳል። አንድ ቀን ለወዳጁ ለፀሐይ ስለዚህ ጉዳይ የሚከተለውን አጫወተው።

- «በዋሽንግተን ከተማ ሀዋርድ ዩኒቨርሲቲ እየተማርሁ መኖሪያ ክፍል የተከራየሁት በሀ street ላይ ከሚገኝ አፓርትሜንት ነበር። መቼም አካባቢው የወርባሎችና የሰካራሞች ሰፈር ነው። ብዙ «ናይት ክለቦች» አለብት። ሌሊቱን ሙሉ ሙዚቃው እንዳጓራ ያድራል። ብዙዎቹ የኔ ጓደኞች እዚያ ሲጨፍሩ ያድራሉ። ይጠጣሉ፣ ይሰክራሉ፣ አስጠያፊና ብልግና ያለበት ንግግር ያደርጋሉ። የማይሠሩት የላቸውም። Intuition የሚከፈላቸውን ገንዘብ ይህን በመሳሰለው ነገር አጥፍተው ከትምህርት ቤት ሳይሄዱ የሚቀሩት ብዙዎች ናቸው። እኔን ያዳኝ ምን መሰለህ? በአባቴና በእናቴ ላይ የተመለከትሁት የሞራል ሕይወት ምሳሌነት ነው። የነርሱ ምክር ሁልጊዜ «ከአጉል ጓደኛ አትግጠም» የሚል ነበር። ስለዚህ በትምህርት ቤቴ በclass ጊዜ ከማገኛቸው በቀር አንድ ጓደኛ አላበጀሁም

ነበር።»

- «መልካም አድርገሃል፤ መልካም አድርገሃል» አለ ፀሐዩ። «የወጣቶቻችን ሕይወት በዝብርቅ ላይ የሚጥለው ጓደኞቻቸውን በጥንቃቄ ለመምረጥ አለመቻላቸው ነው። የዛሬ ፎፂ ዓመት ግድም Miguel de Cervantes Saavedra የተባለው የእስፓኝ ጸሐፊ Don Quixote በተባለው የፈጠራ ድርሰቱ «ጓደኞችህ እነማን እንደሆኑ ንገረኝ፤ እኔም አንተ ማን እንደሆንክ እነግርሃለሁ» ያለው ሲጠቀስለት ይኖራል። አገላለጡ የሳይኩሎጂ ትምህርት እንዳለው አያጠራጥርም።»

- «በኛም እኮ «ስኢህያ ጋራ የዋለች ላም አመድ ቅማ መጣች» የሚል ነገር ምሳሌ አለ። የምንይዛቸው ጓደኞች አስተሳሰብና የአኗኗር ሥርዓት ሕይወታችንን ሊያነጹ ወይም ሊያማስኑ ይችላሉ። ስለዚህ ጓደኛ ስንመርጥ በጣም መጠንቀቅ ያስፈልጋል። እኔ ለጓደኝነት አንተን ከመረጥኩ ጀምሮ የቱን ያህል እንደተለወጥህ ልነግርህ አያሻም» አለ ዐቢይ።

- «በኔ ምክንያት መለወጥ የለብህም፤ - ራስህን መሆን ነው ያለብህ።»

- «መለወጥ ስለህ አንተን ለመሆን ሞከርሁ ማለቴ አይደለም። ግን ስለአገሪ ባህል፤ ሥነ ጽሁፍና ታሪክ የማላውቀው ብዙ ነገር ነበረ። በአሜሪካ ኮሌጅ የወሰድሁት ትምህርት መሐንዲስ እንድሆን አድርጎኛል። ግን ኢትዮጵያዊ እንደመሆኔ መጠን የባህል ትምህርት የለኝም። እንደምታውቀው አባቴ አትክልተኛ ነበር። ስለባህልና ስለታሪክ ምንም ያወረሰኝ ነገር የለም። ግን በጨዋነቱና በውነተኛነቱ እኮራብታለሁ። አንተ ከወላጆችህ የወረሰከው ብዙ ነገር አለህ። ከሁሉ አስቀድሞ አባትህ የቅኔ መምህር ናቸው፤ «ቴዎሎጂን» ናቸው፤ ፈላስፋ ናቸው። በኩልህ አንተ ደግሞ ብዙ እውቀት አጠራቅመሃል። ለኔ ካንተ ጋር መጉዳኝት ትልቅ እድል ነው። ብዙ ነገር እማራለሁ» ሲል ዐቢይ ፀሐዩን በማመስገን ተናገረ።

- «አዎ፤ ከወላጆች የሚወረስ ቁሳቁሳዊ ሀብት ብቻ አይደለም። አባቴ በገንዘብ ሀብታም ናቸው አይባሉም። ግን ባህላዊ ቅርስ ነበራቸው። ከዚህም በቀር ሰብአዊ ክብራቸውን ጠብቀው የሚኖሩ ሰው ነበሩ። «ሰብአዊ ክብሩን ያጣ፤ ሰውነቱን አጣ» ይሉ ነበር። ይህ ውነት ነው። ሰው ከእንስሳ የሚለየው በሰብአዊ ክብሩ መሆን አለበት። ሰብአዊ ክብር በገንዘብ አይገዛም። ሰብአዊ ክብር በኃይል አይዘረፍም። ሰብአዊ ክብር ድህነትንና

በልጽግናን አይመለከትም። ሰብአዊ ክብር ውሳጣዊ እንጂ አፍአዊ ነገር አይደለም። ባለመታደል የዛሬው የኢትዮጵያ ትውልድ ሰብአዊ ክብር ማለት ምን እንደሆነ የሚያውቅ አይመስለም። የርሱን ልብ የሚያንቀሳቅሰው በማናቸውም አኳኋን ገንዘብና ምችት ለማግኘት የሚያስችል ነገር ብቻ ነው። ሌላ ምንም የሕይወት ፍልስፍና በፍጹም የለውም።»

- «ታዲያ ለዚህ መድኃኒቱ ምን ይመስልሃል?» አለ ዐቢይ። በጣም ቅብጸተ ተስፋ (pessimism) ተሰምቶት አዝኗል።

- «ከሁሉ አስቀድሞ እያንዳንዳችን ስለሕይወት ያለንን አስተያየት ፈጽሞ መለወጥ አለብን። በቀደምለት ያነበብኩልህ የፍልስፍና ቅኔዎች የተደረሱት የኛን ዓይን ለመክፈት ነው። በያዙት መልእክት እንድንጠቀምበት ያስፈልጋል።»

- «በርግጥ ዓይነ ልቡናዬ እንደታወረ ይሰማኛል። ስለሰብአዊ ክብር ስትናገር ብዙ ነገሮች የሚታዩኝ በጭልጭልታ ነው። እስቲ እባክህ አልቦ ዘመድ እንደገና በግዕዝኛ እያነበብህ ወደአማርኛ ተርጉምልኝ። ምናልባት አስተሳሰቤን ሊያብራራልኝ ይችል ይሆናል።»

- «ቅኔን ማጣጣም የሚቻለው በተደረሰበት ቋንቋ ነው። ያለዚያ ለዛውን ያጣል። ባጭሩ ቅኔው የሚያስተምረው በራስ መተማመንን ነው።»

- «ውነትህን ነው፤ ውነትህን ነው። ግዕዝኛ ሳልማር መቅረቴ ያሳዝናል። ግን አልቦ ዘመድ ጊዜ ተዋርዶ ትርጓሜ ያሻው አይመስለኝም። እንዲያው እንዲሁ በቃሉ ላጠናው እሞክራለሁ። ግን ከርሱ የራስ ወልደ ገብርኤል ቅኔ ጠለቅ ያለ ሳይሆን አይቀርም ብዬ እገምታለሁ። ላንተ ምን ይመስልሃል?»

- «አልቦ ዘመድ ጊዜ ተዋርዶን እየደጋገምሁ የምጠቅሰው በቅርብ ጊዜ በኔ ሕይወት ውስጥ የደረሰውን ሁኔታ አጉልቶ ስለሚያሳየኝ ነው።»

- «በሕይወቴ የደረሰውን አጉልቶ አሳየኝ የምትለው ምንድነው?»

- «እንደምታውቀው ሁሉ በአፄ መንግሥት የክብር ሥፍራ ነበረኝ፤ ከፍተኛ ደሞዝ እቀበል ነበር፤ በቂ የሆነ የግል ሀብት አቋቁሜ ነበር፤ አንዳንድ ሰዎችንም በምችለው እረዳ ነበር፤ ወዳጆችና ዘመዶች፤ ባዕዶች ሳይቀሩ የኔን እርዳታ ለማግኘት ሲሉ በከንቱ ውዳሴ ይሸነግሉኝ ነበር። ግን ያ ሁሉ ቀርቶ አሁን ሰደተኛ በሆንኩ ጊዜ የነዚህን ሰዎች ሁኔታ ሳየው

በጣም ይገርመኛል። ከሁሉም ይልቅ ስለሰዎች ግብዝነትና ውሸተኛነት ትምህርት የሰጡኝ ቤተ ዘመዶቹ ናቸው። በተለይም የናት የአባቴ ልጅ ወንድሜ! ከዚህም የተነሣ ለወንድሜ ለወልደ እግዚእ ስም ስፈልግ በአግርኛ ተስማሚ ቃል ስላጣሁ በእንግሊዝኛ The Beastly Man እያልኩ አጠራዋለሁ።»

- «አኸ! አኸ!» አለ ዐቢይ በመገረምና በመደነቅ ዓይኖቹን አፍጥጦ። «አሁን ገባኝ፤ የምትለው ገና አሁን ገባኝ» ሲል ንግግሩን ቀጠለ። «ለዚህ ኖሯል አልቦ ዘመድ ጊዜ ተዋርዶ የሚለውን ቅኔ ሳይኮሎጂና ፍልስፍና አለበት ያልከው! ለካ ከግል ቅምምስ (experience) ጋራ የተያያዘ ኖሯል! ሽረ ለመሆኑ እነዚህ ዘመዶችህ ያደረጉህ ምንድነው? በጣም የተማረህ ይመስላል።»

- «ምንም ያደረጉኝ ነገር የለም። ደግሞም ምንም ሊያደርጉኝ አይችሉም ነበር። ከሁሉ አስቀድሞ እኔ በነርሱ ደጋፊነት አልኖርኩም። እንዲያውም ከነርሱ ብዙዎቹን እኔ እረዳቸው ነበር። ግን በአኳኋናቸው አንድ ዋና ነገር እንዳስተማሩኝ አልከድም።»

- «ከነርሱ የተማርከው ምንድነው?» አለ ዐቢይ።

- «የAeasopን ተረት ታስታውሳለህ?»

- «እንጃ! የቱን?»

- «ስለሁለት የጉዞ ጓደኞች ነው።»

- «አላስታውስም።»

- «ከዕለታት ባንድ ቀን እነዚህ ሁለት ሰዎች አብረው ይጓዙ ነበር። ጉዞው ባንድ ቀን ሊያልቅ የማይችል ረገርም ከመሆኑ የተነሣ ጊዜው ስለመሸና ድካም ስለተሰማቸው፤ መናከሪያ የሚሆን ምቹ ስፍራ ፈልገው አረፉ። እንዲሁም ከእግርቻቸው አባረውን አራግፈውና ጭብጠአቸውን ከስልቻቸው አውጥተው ከተመገቡ በኋላ በመስኩ ላይ ተዘርረው ለማንቀሳፋት ሲሞክሩ በድንገት አንድ ትልቅ ዝጉርጉር ድብ (bear) ከተፍ አለ። ወዲያው ከጓዶቹ አንዱ ሮጦ በአቅራቢያው ከሚገኝ ካንድ ትልቅ ዛፍ ላይ ወጣ። ሌላው ግን ትንፋሹን አጥፍቶ ሰውነቱን ሳያንቀሳቅስ ጭጭ ብሎ ተኛ። (ድብ በማይንቀሳቀስ አካል ላይ አደገኛ አይደለም ይባላል።) በመጀመሪያ እግሮቹን፤ ከዚያም ከፍ ብሎ ደረቱን፤ ቀጥሎም አፍንጫውንና ጆሮውን ሳይቀር በየተራ አነፈነ። ሰውየው ግን ለጥ ብሎ ሕይወት

እንዳለበት አንዳች ምልክት ስላልሰጠ፤ በመጨረሻው ድቡ ትቶት በአቅራቢያው ወደሚገኝ ደን ፈርጥጦ ገባ። በዚህ ጊዜ ሁሉ ከዛፋ ላይ የተንጥለጠለው ዓዱ እያቄለቄለ ማናቸውንም ነገር ይመለከት ነበር። አደጋው እንዳለፈ ከአረጋገጠ በኋላ ከዛፋ ወርዶ፤

- «እንኳን እግዚአብሔር ያተረፈህ! የደረሰብህ ጉዳት አለ?» እያለ በመርበድበድ ዓደኛውን ጠየቀ።

- «እግዚአብሔር ይመስገን ምንም ጉዳት አልደረሰብኝም» ቢል መለሰ።

- «ድቡ ትቶህ ከመሄዱ በፊት ከጆሮህ ስር ቢያነፈንፍ አይቻለህ። የነገረህ ነገር አለ?»

- «አዎ፤ አንድ ትልቅ ምሥጢር ነገርኝ ሄደ።»

- «ምንድነው? ምንድነው? እባክህ ንገረኝ።»

- «ከግይታመን ዓደኛ ጋራ ወዴትም ሆነ ለመሄድ እገርኝህን ፈጽሞ እንዳታነሣ የሚል ምክር ሰጠኝ።»

ይኸውላህ የዚያ የሰመ ጥሩው የAeasop ተረት። አልቦ ዘመድ ጊዜ ተዋርዶ ያለውን ቅኔ በዚህ ተረት ውስጥ ታገኘዋለህ። የኔ ሕይወት ያስተማረኝ የነዚህን ፍልስፍናዎች ውነተኛነት ነው። የAeasopን ተረት ብዙ ፈላስፎች ጠቅሰውታል።

- «በጣም ያስገርማል!» አለ ዐቢይ። «ኧረ ለመሆኑ ሰዎች በመተማመንና በመተሳሰብ ፈንታ የተጠራጣሪነትንና ራሱን የመውደድ ፍልስፍና እየተማሩና እየተለያዩ የሚሄዱበት ምክንያት ምን ይመስልሃል?»

- «የትምህርት ጉድለት ነው።»

- «ከ Kindergarten ጀምሮ እስከ ኮሌጅና ዩኒቨርሲቲ ድረስ በደረጃ የተከፋፈሉ ትምህርት ቤቶች በብዛት በተቋቋሙበት ጊዜ ችግሩ የትምህርት ጉድለት ነው ማለት እንዴት ይቻላል?»

- «አዎ፤ በዛሬው ጊዜ የትምህርት ቤቶች ቁጥር እያደገ መሄዱ ጥርጥር የለውም። ሰዎች 'ፓይሎት' ሆነው በሰማዩ ላይ ፈጣን ጀት አሊርጥላን እንዲያበሩ፤ መሐንዲስ ሆነው ትልቅ ድልድይ እንዲሠሩ፤ 'ማቲማቲሻን' ሆነው የቁጥር ፐርብሌምን እንዲፈቱ፤ አስትሮኖሚ መሆኑ የሰማይ ከዋክብትን አቀማመጥና እንቅስቃሴያቸውን እንዲመለከቱ ... ለማስተማር ተችሏል። ግን አንድ መሠረታዊ የሆነ የትምህርት ጉድለት

እንዳለ በግልጽ ይታያል።»

- «ምንድነው?» አለ ዐቢይ።

- «ሰዎች ሰው መሆንን አልተማሩም።»

- «ይህ ደግሞ በጣም የማይገባ ንግግር ነው። ከሁሉ አስቀድሞ ሰው፣ ሰው መሆኑን መማር ያስፈልገዋል እንዴ? ሰው፣ ሰው ከመሆኑ በቀር ሌላ ምን መሆን ይችላል?»

- «ቀደም ብዬ ወንድሜን ወልደ እግዚእን The Beastly Man ብዬ እንደሰየምሁት ነግራለሁ። ይህ ትክክለኛ ስያሜ ነው። በሁለት እግሮች የሚቆምና በሁለት እግሮች የሚራመድ ሁሉ ሰው መባሉን አውቃለሁ። ግን ምን ዓይነት ሕይወት እንደሚኖር ለንክታተል በአራት እግሩ ከሚቆምና በአራት እግሩ ከሚራመድ አውሬ የባሰ አደገኛ ፍጥረት ሆኖ እናገኘዋለን። ስለዚህ ሰው፣ ሰው መሆንን እንዲማር ያስፈልጋል ብል እንግዳ ነገር አይሆንም።»

- «አሁን ገባኝ፣ አሁን ገባኝ» አለ ዐቢይ። «ግን The Beastly Man እያልክ የምትጠራውን የወንድምህን ታሪክ ለመስማት በጣም ትገባለሁ።»

- «በሌላ ጊዜ አጫውትሃለሁ።»

ምዕራፍ ፫

ፀሐይ መንከር በተፈጥሮው ብቻውን መቆም የሚወድ ሰው ነው። በሥደት ሕይወቱ ለነሮው የገንዘብ እርዳታ፣ ለመንፈሱ የሞራል ድጋፍ ጠይቆ አያውቅም። የአሜሪካ መንግሥት፣ የአሜሪካ አብያተ ክርስቲያናት፣ የአሜሪካ የበጎ አድራጎት ድርጅቶች የኢትዮጵያን ሰደተኞች ለመርዳት አያሌ ገንዘብ ሲያወጡ በፀሐይ ምክንያት የአንድ ቤሳ ወጭ አላደረጉም። ኑሮው የተወሳሰበ ስላልሆነ ለሕይወቱ ምችት የሚሰጥ ብዙ ነገር አይፈልግም። ለምሳሌ መኪና ነድቶ አያውቅም። ምሳውን ደህና አድርጎ ከበላ፣ ቁርስ ወይም ራት አይፈልግም። የሚከራያቸው መኖሪያዎች ለመኝታው ብቻ የሚያገለግሉ ርካሾች ናቸው። ... ይህ አኳኋን ለአስተሳሰቡ ፍጹም ነፃነትን ሰጥቶታል። ማንንም አይለማመጥም። በከንቱ ውዳሴ ሰዎችን ለመደለል አይሞክርም። በአንድ ዓይነት አስተሳሰብ ውስጥ ዋጋውን ወይም ፍሬ ነገሩን መርምሮ በግልጽ ካልተረዳ በቀር፣ ከዶክተር እገሌ፣ ወይም ከፕሮፎሰር እገሌ የመነጨ አሳብ ነው ቢሉት ለርሱ ምንም አይደለም። ሰዎች በማህበራዊ ሕይወት ያገኙትን የክብር ስፍራ፣ ወይም በ«አካዴሚክ» አቋሞች አካባቢ የተሰጣቸውን ስመ ማኅተም (Prestige) ምክንያት አድርገው በማይገባ መንገድ ሊጠቀሙበት የሞከሩ እንደሆነ የተቃውሞ ድምፁን ለማሰማት አያመነታም። ከቄሶች፣ ከጠበቆች፣ ከዳኞች፣ ከፖለቲካ ሰዎች... ጋራ አያሌ ጊዜ ተጋጭቷል። በዚህም ምክንያት አንዳንድ ሰዎች «ደረቅ» ወይም «ሞገደኛ» የሚል ስም አውጥተውለት ነበር። እርሱ ግን ግድ የለውም። የርሱ አስሎጋን «አሻፈረኝ እምቢ ካላልኩ መኖሪን አላውቀውም» የሚል ነው። ይህም existentialism አስተሳሰብ ጋራ ይቀራረባል። እርሱ ግን ኢፒሮስቴንሻሊስት ነኝ አይልም። እንዲያውም Plato ስexistence essenceን ቢያስቀድም፣ ወይም Jean Paul Sartre ስessence existence መቅደም አለበት ቢል እኔ ምን ቸገረኝ?» ይል ነበር።

ፀሐይ በሌሎች ሰዎች አስተሳሰብ አይመራም ቢባልም፣ አዋቂዎች ናቸው የሚባሉት ሰዎች የጻፏቸውን መጻሕፍት ማንበብ ይወዳል።

የሚያነባቸውን መጻሕፍት ለመምረጥ review የሚያደርጉ ነቃፊዎችን ወይም አጭሮችን አይከተሉም። አንድ መጽሐፍ ለመግዛት ሲፈልግ በመጀመሪያ ከውስጡ አንድ ምዕራፍ ማንበብ አለበት። ከዚያ በኋላ ነው ለመግዛት ወይም ላለመግዛት የሚቆርጠው። የአጻጻፉ ስልት (style) ካልጣመውና የአስተሳሰቡ አቀራረብ ተፎካካሪ ሆኖ ካላገኘው መጽሐፉን በማንበብ ጊዜውን ማጥፋትና ኃይል መንፈሱን (energy) መጨረስ አይፈልግም። ከዚህም በቀር በአሳብ ከርሱ ጋራ የሚስማማውን ደራሲ አይመርጥም። «የሚገልጽኝ አዲስ ነገር የለውም» ይላል።

ፀሐዩ የተወለደው ጉለሌ በሚባል ስፍራ ነው። አምስት እህቶችና ሦስት ወንድሞች አሉት። እርሱ በልደት ፬ኛ ነው። ከቀሩት እህቶቹና ወንድሞቹ ይልቅ የርሱ አስተዳደግ ቁጥጥር የበዛበትና በጣም የተጣበበ ነበር። አባቱ አለቃ መንክር ጊዜውን ከጓደኞቹ ጋራ በመጫወት እንዲያሳልፍ አይፈቅዱለትም ነበር። ይህን የመሳሰለ አስተዳደግ ምንም እንኳ ወደቁምነገር አስተሳሰብ ቢመራው የሶሻል ሕይወቱን አደህይቶበታል ማለት ይቻላል። - በኑሮው ገለልተኛ ነው። ዓይነ አፋር ነው። ወዳጆቹ በጣም ጥቂቶች ናቸው።

ፀሐዩ የአፄን አገዛዝ ተቃውሞ በተሰደደ ጊዜ አያሌ የሚያሳዝኑና የሚያሳፍሩ ነገሮች አጋጥሞታል። ከነዚህም በጣም የተሰማው ከቤተ ዘመዱ አንዳንዶች፡- «ሲምፓቲ» ሊያሳዩት ይቅርና፡- እንዲያውም ከንጉሠ ነገሥቱ ሹመትና ልዩ ልዩ ስጦታ ለማግኘት ሲሉ የሆነ ያልሆነውን በርሱ ላይ ለማስወራት የፕሮፓጋንዳ መሣሪያ መሆናቸው ነው። ይህ አደራረግ ምንም እንኳ እርሱን ሊጉዳው ባይችል፣ የእንደዚህ ያለ ከዳተኛ ቤተ ሰብ ወገን ነኝ ማለቱ በጣም አሳፍሮታል። ይህ ብቻ አይደለም። እነዚህ ሕሊና ቢሶች ቤተ ዘመዶቹ፣ አፄ ከዙፋናቸው ሲወድቁ ደግሞ የአብዮት አጃቢዎች ሆነው ሲያጨበጡና ሲመጸደቁ ምንም ሐፍረት አልተሰማቸውም። ይህን አሳፋሪና አሳዛኝ ታሪክ ፀሐዩ ለጓደኛው ለዐቢይ ባጫወተው ጊዜ፣

- «ልልበ ዘመድ ጊዜ ተዋርዶን በቃሌ ሳጠና፣ ጥቂት ጊዜ ቆይቶ እረሳው ይሆን? እያልኩ ሠግቼ ነበር። አሁን ግን ይህ ያጫወትከኝ የጀርባ ድጋፍ (background) ከቶ ሊያስረሳኝ አይችልም። እንዲያውም ስማኝ፣ አሁን በቃሌ ልውጣልህ!» አለና ዐቢይ አንድ ቃል እንኳ ሳይላሳት ቅኔውን በቃሉ አነበበለት። ወዲያውም «ይህ ታሪክ ተሰውሮ ሊቀር አይገባም።

መላው የኢትዮጵያ ሕዝብ ሊያውቀው ይገባል» ሲል ጨምሮ ተናገረ።

- «ይህ አሳፋሪ ነገር ምን ታሪክ ተብሎ ይወራል እባክህ?» አለ ፀሐዩ በመተከዝና በግዝን ራሱን እየነቀነቀ።

- «ይህን የመለለ አሳፋሪ ታሪክ ነው እንጂ ለትውልድ ትምህርት የሚሰጠው! በክርስቲያንነት ታሪክ ውስጥ እጅግ የሚያኮራው የጳውሎስ ጥያቄ ብቻ አይደለም የሚያስተምረን። እጅግ ከሚያሳፍረው ከከሐዲው ይሁዳ ሕይወትም ብዙ ነገር እንግራለን።»

- «እኔ ለመሆኑ ዛሬ በኢትዮጵያ የሚያሳፍር ነው የሚባል ነገር ይኖር ይሆን? ሌብነት አያሳፍርም፤ ውሸት አያሳፍርም፤ ከጻተኛነት አያሳፍርም፤ በቀዝቃዛ ደም ሰውን መግደል አያሳፍርም፤ ... ሐፍረት የሚሰጣው ሕዝብ እኮ ሕሊና ያለው ነው! ያ ሽክሰፔር የተባለ የእንግሊዝ ተወካት ጸሐፊ ሐምሌትን እንዲህ ሲል አናገረው፡-

O shame! Where is thy blush?

ሐፍረት ሆይ! ቅላትሽ ወዴት አለ?

ይህ እንደጦር የተወረወረ ጥያቄ ለዛሬዎቹ ኢትዮጵያውያን እየተደጋገመ መቅረብ አለበት። ምን ይመልሱ ይሆን?»

«አንተ ቀደም ብለህ «ሕሊና ያለው ሕዝብ ብቻ ነው ሐፍረት የሚሰጣው!» ያልከው ትክክለኛ አገላለጥ ነው። ስሜት በሌለው ሕዝብ ዘንድ O shame! Where is thy blush? ያለው አገላለጥ የጦር ስለት ሊኖረው እንዴት ይችላል? በኔ አስተያየት ከሁሉ አስቀድሞ ኢትዮጵያዊ «ግዕዝ ልቡና» እያልክ የምትጠራው መሠረተ ነገር የሚፈጠርበትን ዘዴ ማግኘት ያስፈልጋል።»

- «ይህ ጥርጥር የለውም» አለ ፀሐዩ። «ግን የዛሬው ትውልድ ኢትዮጵያዊ የሚያስኘውን «ግዕዝ ልቡና» እንዴት ማግኘት ይችላል? ከሁሉ አስቀድሞ ባህላዊ ሥርዓታችንን ማስተማር የሚችሉት የቤተ ሰብ አሳፊዎች (አባትና እናት) የቤተ ክርስቲያን መሪዎች፤ የአገር ሽማግሌዎች ነበሩ። ባለመታደል የዛሬው ትውልድ እነዚህን ሁሉ «አድጋሪዎች» እያለ አውግዟቸዋል። ወደፊት ተራማጅ ነኝ እያለ የሚፎከረው ይህ አዲሱ ትውልድ የሠራውና የሚሠራው ሁሉ በታሪክ አደባባይ መቅረቡ መቸም አይቀርም። ግን በጣም የሚያሳዝነው ታሪክ ያዘጋጀለትን ፍርድ ሳይሰማና ከስሕተቱ ምንም ሳይማር በውሸት ራሱን እየደለለና እያሞገሰ ያለፈ

እንደሆነ ነው። ባለመታደል ታሪክ ፍርድን ለማዘጋጀት ረገፍም ጊዜ ይጠይቃል።»

- «የታሪክ ፍርድ፣ የታሪክ ፍርድ፣ እያልክ በማጋነን ትናገራለህ። የታሪክ ፍርድ ለስሙ ነው እንጂ በሰዎች ሥራ ላይ ምን ዓይነት ሥልጣን አለው? በዚያው ላይ ታሪክ ጸሐፊዎች በሚዛን የሚሰፈር የጻጁት ጠባይ አላቸው ማለት እንዴት ይቻላል? አዎ፣ ዛሬ ሞዴርን የሚባሉት እንደ Oswald Spengler የተባሉት ጸሐፊዎች፡- Decline of the West የተባለውን መጽሐፉን አንብቦ እንደሆነ፡- ታሪክ እንደ ሳይንስ የሚመራበት ሕግ አለው ይላሉ። በኔ በኩል ግን ያ በጣም የታወቀው የፈረንሳይ ፀሐፊ (Voltaire) ታሪክ በመስማማት የተደራጀ ተረት ነው ያለውን አስተያየት እቀበላለሁ። ታሪክ ያለልክ እያጋነነና እያጸነቀ የሚያወራልህ የቀማኞችን፣ የበዝባዮችን፣ የግፈኞችን፣ የአታላዮችን፣ የነፍሰገጻዮችን ... ሕይወት ነው። ይህንን ንቅዛት በመርገምና በማውገዝ ፋንታ ዳግም የክብር ልብስ ያጉናጽፈዋል። እንግዲህ ይህን ዓይነት ታሪክ እያነበበ ያደገ ትውልድ ትክክለኛ ነጽሮተ ዓለም ሊኖረው ይችላል ይመስልሃል?»

- «ይገርማል አኮ!» አለ ፀሐዩ። «ቀደም ብዬ ሰው፣ ሰው መሆንን መማር ያስፈልገዋል ብዬ ነግሬህ ነበር። ይህንን ትምህርት ከሃይማኖት፣ ከፍልስፍና፣ ከታሪክ፣ ከሳይንስና ከሥነ ጥበብ ማግኘት ካልቻለ፣ አንድ ምርጫ ብቻ አለው። ይህም እንደእንስሳት እንደአራዊት በinstinct እየተመራ መኖር ነው።»

... ይኸማ ቢሆን ትልቅ መታደል ነበር። እንስሳትና አራዊት እኮ ሃይማኖት አያስፈልጋቸውም፣ አሥርቱ ቃላት አይጻፍላቸውም፣ ገሀነመ እሳት አያስፈራቸውም፣ የመንግሥተ ሰማያት ተስፋ አያስፈልጋቸውም። የተፈጥሮን ሕግ አፈረሱ ተብሎ ሲከሰሱና ሲወቀሱ ከቶ ሰምተንም አናውቅ። ግን እስቲ ወደሰው ልጅ ሕይወት አተኩረን እንመልከት። ከሁሉ አስቀድሞ የሰው ልጅ ክፉና በጎ ለይታ የምታውቅ ነፍስ አለችኝ ብሎ ይኩራል። ከዚያ በላይ ደግሞ ይች አዋቂ ናት የተባለችው ነፍሱ እንዳትሳሳትና በትክክለኛው የውነት መንገድ እንዳትወጣ አሥርቱ ቃላት፣ ስድስቱ ቃላት ወንጌል፣ ቁራን፣ ቪዳ፣ ጊታ፣ ... ተጽፎላታል። ግን ይህ ሁሉ ጥንቃቄ ሆኖ የሰው ልጅ ታሪክ ከአዳምና ሔዋን ጀምሮ የሕግ አፍራሽነት ታሪክ ነው። ስለዚህ እንደ እንስሳትና እንደ አራዊት በinstinct እየተመራ ለመኖር ምርጫ

ቢሰጠው ትልቅ እድል ነው እላለሁ።»

- «ምርጫው የራሱ ነው። ማንን እንዲጠይቅ ያስፈልገዋል?»

- «አሁን እኔ ከመሬት ተነስቼ እንሰሳ ልሁን ብል እችላለሁ?»

- «ለምን አትችልም? ግን «ማኅበራዊ ሕይወቱ አይቀበለኝም፤ ወዳጆቼን አጣለሁ፤...» ብለህ የፈራህ እንደሆነ ይህ ሌላ ነገር ነው። አንዳንድ ሰዎች ይህን በመሥጋት ግማሽ ሰው፣ ግማሽ አውሬ ሆነው ይኖራሉ። በቀደምለት ወልደ እግዚእ የተባለውን ወንድሜን The Beastly Man እያልኩ እንደምጠራው ነግራለሁ። በአማርኛ አውሬ ሰው፣ ወይም ጅብ ለማለት ሞክርሁና ቃሎቼ በጣም ቀለለብኝ። ስለዚህ እንግሊዝኛውን መረጥሁ። ትንሽ ሞቅ ያለ ነው።»

- «The Beastly Man ስትል ምን ማለትህ ነው?»

- «አንዳንድ ሰዎች እጥፍ ሕይወት ይኖራሉ። ባንድ በኩል ሰብአዊ ልምድን የሚከተሉና የማኅበራዊውን ethical ሥርዓት አክብረው የሚኖሩ መስለው ለመታየትና በሌሎች ዘንድ መልካም አቀባበልና ሞገስ ለማግኘት በውሸት ይመዳደራሉ። ግን ይህ ግብዝነታቸው ፈተናውን እንዲያልፍ የሚጠየቅበት ቁም ነገረኛ ሰዓት ይመጣል። ስለዚህ ጉዳይ የአገራችን ጀግና የሽለለው እስካሁን ድረስ በጆሮዎቼ ውስጥ ተመዝግቦ ሲያቃጭል እሰማለሁ። እርሱ እንዲህ አለ፡-

ሰው ማለት፣ ሰው ማለት፣ ሰው ማለት፣

ሰው የሚሆን ነው ሰው የጠፋለት።

በርግጥ ሰው፣ ሰው መሆኑን ለማስረዳት የሚጠየቅበት ቁም ነገረኛ ሰዓት ሲመጣ ተመዳዳቂዎች ምንም ማምለጫ ቀዳዳ አያገኙም። ሰዓቱ ይጋልጣቸዋል። በዚያን ጊዜ አንዳች መሠረተ ነገር የሌላቸው በእንሰሳዊ ተፈጥሮ ደረጃ ብቻ የሚንቀሳቀሱ ተግደርዳሪዎች መሆናቸውን ከማንም ለመሠወር አይችሉም። ይኸውም ራስን ያለልክ መውደድ፣ - ከርሥን ለመሙላት ያለልክ መጨነቅ፣ - አጊጦ ለመታየት መጣጣር፣ - ግላዊ ደስታን ያለልክ ማፍቀር፣ - ስለሌላው ሰው ችግር ምንም ዓይነት የተሳታፊነት ስሜት ማጣት፣ - የውሸንፍሩ ጊዜ አልፎ ፀሐይ ስትወጣ ብቻ ራስን ለማሳወቅ መጣጣር፤... ነው። እንደዚህ ያሉትን ተግደርዳሪዎች ሁሉ The Beastly Men እያልኩ እጠራቸዋለሁ። በሰውነታቸው ሊታመኑ አይችሉም። የቆሙበት መሠረተ ነገር የላቸውም። በሌላው በኩል ደግሞ

ለሌሎች መስሎ ለመኖር የማይፈልጉ ሰዎች አሉ። ለነርሱ የማገበራዊ ethical ሥርዓት ምንም ዋጋ የለውም። ይህንንም በግልጽ ለመናገር አይሠገም። የነርሱን ምግባር የሚቈጣጠረው the law of the jungle እየተባለ የሚጠራው ኃይል ብቻ ነው። ሃይማኖት፣ ፍልስፍና፣ ሥነ ጥበብ በነርሱ ሕይወት ውስጥ ስፍራ የለውም። እንደዚህ ያሉትን ሰዎች ቱባ አውሬዎች ወይም ቱባ እንሰሶች እላቸዋለሁ። ሌላውን መስለው አይኖሩም።»

- «ከThe Beastly Men እና ከቱባ እንሰሶች የትኞቹን ትመርጣለህ?» ሲል ዐቢይ ጠየቀ።

- «በኔ በኩል ማናቸውንም አልመርጥም። ግን ለሰው ልጅ አስተዳደግና የሥልጣኔ እርምጃ የአገኝነታቸውን ብልጫ ለመመዘን የሞከርን እንደሆነ፣ ከግብዞቹ የተሳሳቱት ውነተኞች ይሻላሉ እላለሁ። ሌላው ቢቀር ማን ወይም ምን መሆናቸውን ለመሰወር አልሞከሩም። The Beastly Men ግን ያጭበረብራሉ። በወንጌል «...የበግ ለምድ ለብሰው ይመጣሉ፣ ውስጣቸው ግን ተኩላ ነው...» ተብሎ ተጽፏል።»

ምዕራፍ ፬

አቶ ፀሐይ መንከር The Beastly Man እያለ የሚጠራው ወልደ እግዚእ ፵፭ ዓመት እድሜ አለኝ ይላል። ግን ከዚህ በለጥ ሳይል አይቀርም። ራሱ መመለጥ ጀምሯል፤ ሽቦትም ወረር ወረር አድርጎታል። ያለቃ መንከር የመጨረሻ ልጃቸው ነው። እርሱ እንደተወለደ አለቃ መንከር ወዲያው ስለሞቱ አባቱን ፈጽሞ አያውቃቸውም። ያስተማረውና ያሳደገው ወንድሙ ፀሐይ ነው።

ወልደ እግዚእ ከፍተኛ ተዘክሮ (memory) ያለው ሰው አይደለም። ስለዚህም ከትምህርት ቤቱ የሚላከው “report” እንደሚያመለክተው ከመካከለኛ ዝቅ ያለ ተማሪ በመሆኑ ወንድሙ ፀሐይ ያዝን ነበር። ግን አንዳንድ ወላጆች እንደሚያደርጉት ሁሉ ተቆጥቶ ሊቀጣው አይፈልግም። «ይህ የእድል ነገር ነው፤ ምን ይደረግ?» ይል ነበር።

እንደምንም ብሎ የ፪ኛ ደረጃ ትምህርት ቤቱን ከጨረሰ በኋላ፤ ወልደ እግዚእ ወደኮሌጅ ለመተላለፍ ድርጅት ስለሌለው በወንድሙ እርዳታ ሥራ አግኝቶ ለመያዝ በቃ። በሥራውም ላይ ሳለ ከማታ ትምህርት ቤት ገብቶ አእምሮውን እንዲያሻሽል ወንድሙ ያበረታታው ነበር።

አቶ ፀሐይ በአዲሱ መንግሥት ጊዜ ዲፕሎማት ሆኖ ወደዋሽንግተን ሲመጣ ችግሮች የሆኑ የቤተ ዘመዶቹን ልጆች በግሉ ለማስተማር ምኞት ነበረው። የሺእመቤት የተባሉት ከእህቶቹ አንደኛዋ ፯ ልጆች አሏት። ባሏ ቀዋሚ የሆነ ሥራ ስለሌለው እነዚህን ልጆች ለማሳደግ ከፍ ያለ ችግር ነበረባት። ስለዚህ ፀሐይና እናቱ ቤተ ሰቡን በምግብ ለመርዳት በየጊዜው እንደአስፈላጊነቱ እያዩ የእህል ቀለብ ሊሰፍሩላት ተስማሙ። ከዚህም በቀር ፀሐይ ምንጻዩ የተባለውን ታላቁን ልጇን ሥራ አሲዞ እርሱ የሚያገኘው ደሞዝ በተጨማሪ ቤተሰቡን እንዲረዳ አደረገ። እንዲሁም ፋንታዬ ለተባለው ለ፪ኛው ልጇ ደግሞ ማናቸውንም አስፈላጊ ወጭ ችሎ ወደዋሽንግተን እንዲመጣና ከርሱ ጋር ተቀምጦ ትምህርቱን እንዲቀጥል ድርጅቱን ሁሉ ፈጸመለት።

በዚህ ጊዜ ፀሐይ ከአዲስ አበባ የተላከ የወልደ እግዚእ ደብዳቤ

ደረሰው። - ወደዋሽንግተን መጥቶ የኮሌጅ ትምህርቱን እንዲቀጥል እርዳታ የሚጠይቅ ነበር። ምንም እንኳን ችሎታው ለኮሌጅ ትምህርት የሚያጠራጥር ቢሆን፤ ጥዕቁውን እምቢ ሊለውና ሊያሳዝነው አልፈቀደም። ስለዚህም ወደአሜሪካ እንዲመጣና እድሉን እንዲሞክር የሚያስፈልገውን እርዳታ ሁሉ አደረገለት። በዚህ አኳኋን ወልደ እግዚእና ፋንታዬ ከፀሐዩ ጋር ተቀምጠው ትምህርታቸውን ቀጠሉ። መቸም አብረው በነበሩበት ጊዜ ጥሩ ሰዓት እንዳሳለፉ አያጠራጥርም። የተለያዩት ፀሐዩ የአፄን መንግሥት ከሶ ከሥራው በተሰናበተ ጊዜ ነው። ምናልባት በዚያን ሰዓት የሚኖሩበት ስፍራ በመፈለግ ትንሽ ችግር ሳያገኛቸው አልቀረም። ግን በአሜሪካ ለተማሪ ማናቸውም ቀላል ነው።

ፋንታዬ ጥሩ ተዘክሮ ያለው ተማሪ ስለነበር የPh.D. ዲግሪ ለማግኘት ቻለ። ወልደ እግዚእ ግን የB.A. ዲግሪ ለማግኘት አስር ዓመት ያህል ፈጀበት። ይህ አኳኋን ብርቱ የሆነ "inferiority complex" አሳድሮበት ነበር። ስለዚህም ከፋንታዬ ሊያወዳድረው የሚችል አንድ ዘዴ ማግኘት ነበረበት። ግን ምን ዓይነት ዘዴ?

በዚያን ጊዜ እንዳጋጣሚ Barbara Young የምትባል ጥቁር አሜሪካዊት ወልደ እግዚእ ይማርበት ከነበረው ዩኒቨርሲቲ ለPh.D. ዲግሪ «ዲሰርቴሽን» እየጻፈች እግረ መንገዷን ደግሞ ታስተምር ነበር። ምንም እንኳን በአካዴሚክ ችሎታዋ የተደነቀች ብትሆን ባል ለማግኘት ያላት ተስፋ በጣም የቀጨጨ ነው ማለት ይቻላል። ከሁሉ አስቀድሞ አስማና ልዩ ልዩ በሽታ ስለ ጊያሰቃያት «ኖርማል» የሆነ የሶሻል ሕይወት ሊኖራት እንደማይችል ግልጽ ነበር። ከዚህም በቀር "bad temper" አላት እያሉ ጓደኞቿ ይሸሻታል። የወልደ እግዚእ ፕላን እንደምንም ብሎ Ph.D. ዲግሪ ያላት ሚስት ለማግባትና በፋንታዬ ምክንያት የደረሰበትን "inferiority complex" ለማሸነፍ ብቻ ነበር። መቸም ላንድ ዝቅተኛ ተማሪ Ph.D. ዲግሪ ያላት ሚስት ለማግባት Eros የተባለው የጥንታውያን ግሪኮች የፍቅር አምላክ ተአምራት ካላደረገ በቀር በጣም አስቸጋሪ ነው። ግን የባርባራ ሁኔታ የErosን ተአምራት የሚጠይቅ ሆኖ አልተገኘም። መቸም እርሷ ባል አገኛለሁ የሚል ተስፋ በፍጹም አልነበራትም። ወልደ እግዚእ ሲፈራ ሲቸር "date" በጠየቃት ጊዜ ውነት

አልመሰላትም። ስለዚህ ምንም ሳትገደረደር ግብዣውን ወዲያው ተቀበለች። በዚህ አኳኋን ሦስት ምሽቶች አብረው ካላለፉ በኋላ ለመጋባት ቀለበት ተለዋወጡና የወልደ እግዚ “inferiority complex” በዚህ ቆመ።

ጋብቻው እንደተፈጸመ የወልደ እግዚእ ሥራ ባርባራን ከዩኒቨርሲቲ ወደ ዩኒቨርሲቲ በመኪና ማመላለስ ብቻ ሆነ። ለአስተማሪነት በዩኒቨርሲቲው ስለምትፈለግ ከፍተኛ ያለ ደሞዝ ታገኝ ነበር። ለወልደ እግዚእም እግረ መንገዱን ከዩኒቨርሲቲ አድሚኒስትሬሽን ውስጥ ሥራ ለማግኘት አላስቸገራትም። በዚህ አኳኋን ሁለቱ ጋብቻች የሚበቃ ገንዘብ በባንክ ለማከማቸት ቻሉ። ወልደ እግዚእ የሚነጻው መኪና ከአሮጌ ሾክስዋገን በcomputer የሚሠራ አዲስ Lincoln አቶሞቢል ተለወጠ። ባርባራ በበሽታዋ ምክንያት መኪና ነድታ አታውቅም። እንዲሁም ከማስተማርና በየወሩ የምታገኘውን ደሞዝ ለባሏ ከማስረከብ በቀር በማናቸውም የቤት አስተዳደር መግባት አልፈለገችም። «ለሁሉም ወልዴ ያውቃል» ትላለች። Mariage al Ethiopien የሚባለው ይህ ኖሯል? ግን አሁን ቀርቷል።

ወልደ እግዚእ እንደተመኘው Ph.D. ዲግሪ ያላት ሚስት አግብቶ፤ ፋንታዬም Ph.D. ዲግሪ አግኝቶ፤ ሁለቱ ዘመዳም ወጣቶች በአሜሪካ ዓለማቸውን ሲያዩና ሲደሰቱ፤ ወደአሜሪካ እንዲመጡ የረዳቸው ዘመዳቸው ፀሐዩ፤ የአፄን መንግሥት ዘልፏል ተብሎ በኢትዮጵያ መንግሥት የምሥጦር ዘበኞች ይታደን ነበር። ስለዚህም ነፍሱን ለማጽን ከአንዱ እስቲት ወደሌላው እስቲት ሲራወጥ ያልደረሰበት ሰፍራ አይገኝም። በዚህ ጊዜ እነዚህ ዘመዶች ሊያጽናኑት ይቅርና እንደነበረ ለማወቅ እንኳ ተጠያየቀው አያውቁም። እርሱ ግን አልቦ ዘመድ ጊዜ ተዋርይ የሚለውን የመምህር ኤርምያስን ቅኔ እያስታወሰ በፍልስፍናው ውነተኛነት ከመደነቅ በቀር በነዚህ ዘመዶቹ ቁም አልያዘባቸውም። ከሁሉ አስቀድሞ እነርሱ ቢጠይቁት፤ ወይም ባይጠይቁት ምንም ልዩነት አያመጣም ነበር፤ - ፀሐዩ ሁልጊዜ ለብቻው መቆምን ነው የሚወደው። ከማንም እርዳታ ጠይቆ አያውቅም። ግን በተለየ ወንድሙ ወልደ እግዚእ የቱን ያህል ውለታ ቢሰና ይሉኝታ ቢሰመሆኑን ተመልከቶ በጣም እንደታዘበው መሰወር አይፈልግም። ምክንያቱም የሚከተለው ነው፡-

ከአሥር ዓመት የጋብቻ ሕይወት በኋላ ባርባራ በነቀርሳ ሕመም ምክንያት በድንገት ስለሞተች ወልደ እግዚእ አእምሮው እስከዘበራረቅበት ድረስ አዝኖና ተሸብሮ ነበር። ስለዚህም ፀሐዩን ፊልጎ አብሮት እንዲቀመጥና በምክር እንዲያጽናናው አጥብቆ ለመነው። ምንም እንኳን ፀሐዩ በብቸኝነት ኑሮ ቢያምን በዚህ በአስቸጋሪ ሰዓት የወንድሙን ጥያቄ እምቢ ለማለት አልቻለም። ስለዚህ የተከራየውን አፓርታሚንት ውሉ ከማለቁ በፊት በመልቀቁ የ፪ወር ኪራይ መቀጫ ከፍሎና የቤት ዕቃዎቹን በሙሉ ትቶ ወልደ እግዚእን ለማጽናናት ሲል Kansas እስቴት ሄደ።

በመጀመሪያዎቹ ፫ ወሮች ሁለቱ ወንድማማቾች መጽሐፍ ቅዱስ አብረው እያነበቡ መልካም ጊዜ አሳለፉ። ወልደ እግዚእም ከጋዘኑ ተጽናና - ከባርባራ በኋላ ሕይወት የሚኖረው አልመሰለውም ነበር። ግን ጥቂት ቆይቶ ባርባራ ከባንክ ያከማቸችውን የገንዘብ መጠን ሲመለከት ልቡ እየደነደነና አሳቡ እየተለወጠ ሄደ። ባርባራ ተረሳች። በየሳምንቱ አዳዲስ ልብሶች እየገዛ መልበስ ጀመረ። ምግቡን የሚመገበው ውድና ምርጥ ከሆኑ ሬስቶራንቶች ሆነ። አዲሱን መኪናውን እየነጻ በከተማው ውስጥ ሲዘዋወር ከፍ ያለ ኩራት ተሰማው። ባርባራን ከማግባቱ በፊት ያለበት ፕሮብሌም "inferiority complex" ነበር። ያሁኑ በሽታው ግን "superiority complex" ሆነ። ዋናው ችግር ይህን ከፍተኛነቱን የሚያሳይበት አጋጣሚ አለማግኘቱ ነው። በአሜሪካ አዳዲስ ልብስ የሚለብሱ አዳዲስ መኪና የሚነዱ ከምርጥ ሬስቶራንቶች እየሄዱ የሚመገቡ ብዙ ሰዎች ይገኛሉ፤ ግን ማንም ዘወር ብሎ አይመለከታቸውም። ስለዚህ ወልደ እግዚእ ከፍተኛነቱን የሚመለከቱና የሚያደንቁ ዝቅተኞች ሰዎች ካለማግኘቱ የተነሣ ወንድሙን ፀሐዩን ሊጠቀምበት ሞከረ። አዎ ፀሐዩ የዲፕሎማቲክነት ሥራውን ከለቀቀ ጀምሮ መኪና ነድቶ፤ አዲስ ልብስ ገዝቶ፤ ውድ ከሆነ ሬስቶራንት በልቶ አያውቅም። ደግሞም አይፈልግም። እርሱ ስለሕይወት ያለው ፍልስፍና ጌንደሬው ራስ ወልደ ገብርኤል በቅኔአቸው «...እስመ ዛቲ ጽላሎት ወሐልም» ሲሉ የገለጡትን አስተሳሰብ የሚከተል እንጂ ስለኑሮ ምሾት አንዳች ደንታ የለውም። በዚህ አኳኋን በሁለቱ ወንድማማቾች መካከል ታላቅ አለመግባባት ተፈጠረ። ወልደ እግዚእ ከዚህ ቀድሞ ለፀሐዩ የነበረውን የአባትነት አክብሮት ሁሉ ዘንግቶ ከፍተኛነቱን ለማሳወቅ ሲል የድፍረትና የብልግና ቃላት መናገር ሲጀምር

ፀሐዩ በቁጣ ሊገሥፀውና ሊያርመው አስቦ ነበር። ግን ዋጋ እንደሌለው ተመለከተ። በረገርሙ ከተነፈሰ በኋላ "Too late!" አለ ፀሐዩ በእንግሊዝኛ። የተሰፋ መቁረጥ ምልክት ነው። የወልደ እግዚእ "Superiority complex" መሬትን ለቆ ወጽአ (already) ከሰማይ ደርሶ ነበር። (ባይኮሎጂስቶች delusion of grandeur ይሉታል።) እንግዲህ ምንድነው የማደርገው? እያለ ሲያሰላስል፣ Thomas Carlyle የተባለው የእንግሊዝ ጸሐፊ Heroes and Hero Worship በተባለው ድርሰቱ "Silence is more eloquent than words" ሲል የጻፈውን አስታወሰ። ስለዚህም ከወልደ እግዚእ ጋራ ቃል ከመለዋወጥ ይልቅ ዝም ማለትን መረጠ። የአገራችንም ሽማግሌ «ከባለጌ ጋራ ቃል መመላለስ ነገር መቄስቄስ» ይላል። አሁን ሁለቱ ወንድማማቾች ሰላምታ እንኳ አይሰጣቸውም።

ፀሐዩ ይህን ታሪክ ለጓደኛው ለዐቢይ ባጫወተው ጊዜ፣ ጆሮውን በእጁ ደገፍ አድርጎ እየተደነቀ፣ «ኧረ ለመሆኑ ምን አለ?» ሲል ጠየቀ።

- «ልነግርህ ያላፍረኛል፤ ግን እግዚአብሔር ይቅር እንዲለው እጸልያለሁ።»

- «The Beastly Man ለምትለው ፍጡር ነው የምትጸልየው?»

- «አዎ! እግዚአብሔር ማንኛውንም ፍጡር ይቅር ማለት ይችላል። እኛን ክርስቲያኖች ሃይማኖታችን ብልጫ አለው የምንልበት ዋናው ምክንያት ጌቅርታን ስላስተማረን ነው። ይህ ዓይነት ፕሮብሌም የወልደ እግዚእ ብቻ አይደለም። አያሌ ኢትዮጵያውያን ወጣቶች ከታሪካዊ ባህላቸው ስለተገነጠሉ፣ "victims of superiority complex" ሆነዋል። አንዳንዶች ገንዘብ አለን ብለው ይንቀባረራሉ። አንዳንዶች ተምረናል ሲሉ ይከራራሉ። ሌሎች ደግሞ በፍጹም «አፖርቹኒስት» ሆነዋል። በአባቴ ስም አልጠራም ብሎ ስሙን የለወጠ ኢትዮጵያዊ አውቃለሁ። ለዚህ ፕሮብሌም «ጎድግ ለነ አበሳሰ ወጌጋየነ» እያልን ከመጸለይ በቀር ሌላ መፍቻ አይገኝለትም።»

ምዕራፍ ፭

መወድስ

ያዕቆብ ጉዞ ውስተ ምድረ ግብፅ፤
 እምነ ሀገሩ ከነፃን መካነ ተደላ ወፍግዕ፤
 ገብረ ንጉሠ ግብፅ ይሰመይ እንዘ በሀገሩ እግዚእ፤
 ወዘንተ ኩሎ ዘገብረ መብልዕ፤
 ጊዜ ወርኃ ተሰናን ወጊዜ ፀብእ፡፡
 ባሕቱ እምነ ደብረ ሊባኖስ ገነተ ቂዕ፤
 ዝነአምር ውሉድኪ አንሰርተ መከራ ወግፍዕ፤
 ተሠግሮተ ኢሳው በተብሲል ወተሠግሮት ይስሐቅ
 በበግዕ፡፡
 ልበዓለ ሥርናይ ጥዑም ወበዓለ መሥገርት ገቡዕ፤
 ሥርናዮ ኢንጥዕም ወውስተ መሰገርቱ ኢንበውዕ፡፡

አቶ ፀሐዩ መንከር አንድ መጽሐፍ በእንግሊዝኛ ጽፎ ነበር፡፡ አርእስቱን How to Maintain One's Freedom and Integrity ብሎ ከሰየመው በኋላ በመጀመሪያ ምዕራፍ ውስጥ ከዚህ በላይ የተመለከተውን ቅኔ እንደመግቢያ አድርጎ ጠቅሶታል፡፡ የቅኔው ደራሲ የአፄ ባካፋ ወንድም አቤቶ ተክለ ሃይማኖት ናቸው፡፡ በቅኔ አዋቂነታቸው ስመ ጥር ስለሆኑ ቅኔ ፈጣሪ ተክለ ሃይማኖት እየተባሉ ይጠሩ ነበር፡፡ ከዚህም የተነሣ በጉንደር ሊቃውንት ዘንድ እጅግ የተወደዱና የተከበሩ ናቸው፡፡

አፄ በካፋ የሕዝባቸውን ስሜት በቀጥታ ለማወቅ ሲሉ አንዳንድ ጊዜ መልካቸውንና ልብሳቸውን በልዩ ልዩ ዘዴ እየለዋወጡና ማንነታቸውን እየሰወሩ ብቻቸውን በባላገር ውስጥ ይዘዋወሩ ነበር፡፡ በዚህም አኳኋን አያሌ አስደናቂና ጠቃሚ ነገር ፈጽመዋል፡፡ ለምሳሌ ብርሃን ሞገሳ የምትባለውን - በኋላ ሚስትና ንግሥት ያደረጓትን ቆንጆ ልጅ ያገኙዋት በዚህ አኳኋን ሲዘዋወሩ ነው፡፡

አንድ ቀን ከባላገር ውስጥ ሲዘዋወሩ፣ አንድ ሽምገል ያለ ሰው አግኝተው ስለንጉሡ ሰውነት፣ ስለፍርድና ስለጠቅላላው አስተዳደር ምን ዓይነት ስሜት እንዳለው ጠየቁት። ይህ ሰው ከማን ጋር እንደሚነጋገር ማወቅ አልቻለም ነበር። ስለዚህ በቀጥታ፡-

- «አንተ የማን ወገን ነህ?» ሲል ጠየቃቸው።

- «ምን ማለትህ ነው? አልገባኝም» አሉ አፄ በካፋ።

- «በቅርብ ቀን በአፄ በካፋና በአቤቶ ተክለ ሃይማኖት መካከል ጦርነት ይነሣል እየተባለ የሚወራውን አልሰማህም እንዴ?» ሲል ጠየቃቸው። እርሳቸውም ሳያመነቱ፣ «አዎ፣ ሰምቻለሁ» ሲሉ ፈጥነው መለሱ። ወዲያውም እንዲህ ሲሉ ቀጠሉ፡- «በኔና ባንተ መካከል ይሁንና አሳቤን ሳልሰውር እነግርሃለሁ። እኔ የአቤቶ ተክለ ሃይማኖት ደጋፊ ነኝ፣ በአፄ በካፋ መንግሥት የደረሰብኝን መከራና ግፍ ዘርዝራ አልጨርሰውም። አሁን የአቤቶ ተክለ ሃይማኖት ደጋፊዎች የሚገኙበትን በመፈለግ ላይ ነኝ። ከነርሱ ጋር ተቀላቅቼ ይህን ግፈኛ ንጉሥ ለማስወጣትና ተክለ ሃይማኖትን ለማንገሥ ደሜን አፈሳለሁ ብዬ ቆርጫለሁ።»

ሽማግሌው ሰው ይህን በሰማ ጊዜ ምንም ሳይጠራጠር፣ የሚያውቀውን ምሥጢር ሁሉ በሙሉ ስለዘከዘከላቸው፣ በፍጥነት ወደ ቤተ መንግሥታቸው ተመልሰው ለተከታዩ ቀን ታላቅ የራት ግብር እንዲዘጋጅ አዘዙ። ቀደምት የሆኑት ተጋባዦች አቤቶ ተክለ ሃይማኖትና የአድማ ተከታዮቻቸው ነበሩ። የሆኖ ሆኖ አቤቶ ተክለ ሃይማኖት ንጉሡ በግብሩ ላይ ይዘው ሊያስሯቸው እንደተዘጋጁ በምሥጢር ስላወቁ እላይ የተጠቀሰውን ቅኔያቸውን ልከው ሸሽተው አመለጡ። በመጨረሻዎቹ ሁለት ሐረጎች፣

ሥርናዩ ኢንጥዕም ወውስተ መሥገርቱ ኢንበውዕ ሲሉ ባለቅኔው የደረደሩት ምንባብ ያዘለው ኃይለ ቃልና ጣዕመ ነገር የግዕዝን ቅኔ ከፍተኛ ሞጋ ለማንጸባረቅ ምርጥ መሣሪያ ነው ማለት ይቻላል። ከዚህም በቀር አቶ ዐሐዩ በጻፈው መጽሐፍ ላቀረበው አስተያየት ቅኔው መሠረታዊ ድጋፍ እንደሰጠው አያጠራጥርም።

ዐቢይና ዐሐዩ በሳምንት መጨረሻ ተገናኝተው እንደተለመደው የአገራቸውን ሁኔታ እያነሡ ሲጫወቱና ሲዝናኑ ከቆዩ በኋላ፣

- «ይቅርታ! ይቅርታ! ረስቼው ነው። አዲሱን መጽሐፌን እስካሁን

አላሳየሁም» አለ ፀሐዩ።

- «አዲስ ድርሰት ጻፍክ እንዴ? ምን ዓይነት መጽሐፍ ነው?»

- «ይኸውልህ!» ብሎ ፀሐዩ ለዐቢይ አቀረበለት። ወዲያው ዐቢይ የመጽሐፉን ርእስ ነገር በሽፋኑ ላይ How to Maintain One's Freedom and Integrity ብሎ ካነበበ በኋላ «በእንግሊዝኛ ነው እንዴ የጻፍከው? እኔ አማርኛ መስሎኝ ነበር» አለ።

- «ዛሬ አማርኛ የሚያነቡ ኢትዮጵያውያን በቁጥር አይገኙም። ስለዚህ በእንግሊዝኛ ለመጻፍ ተገደድሁ።»

- «ይቅርታ አድርግልኝ፤ በዚህ አስተያየት ካንተ ጋር አልስማማም። ይህ ያሁኑ ጊዜ ያቀረበልንን ፋክክር (challenge) ፊት ለፊት በመግጠም ፈንታ ጭራውን በእግሮቹ መካከል ወሽቆ እንደሚሸሽ ውሻ መሆን የለብንም።»

- «የምትለው አልገባኝም።»

- «በአማርኛ መጻፍ አለብህ ነው የምለው። አሁን ገባህ?» ዐቢይ እንደመቆጣት ብሎ።

- «አዎ ገባኝ። ግን ማነው የሚያነበው? አሁን ጥያቄዬ ገባህ?» አለ ፀሐዩ ድምፁን ትንሽ ከረር አድርጎ።

- «አዎ ገብተኛል። መቼም የዛሬው የኢትዮጵያ ትውልድ መማር አይፈልግም። እንዲያውም በባዶ ቤት አዋቂ ነኝ ብሏል። ለማንበብ የሚፈልገው ርካሽ የሆነ እንግሊዝኛ Success Story ብቻ ነው። ቁም ነገር ያለው ባህላዊና ታሪካዊ የአማርኛ መጽሐፍ አንብብ ያልከው እንደሆነ መላሱ ይተሳሰራል። ወይም ይስቅብሃል። ግን አንተ መጽሐፍ ስትጽፍ የሚመጣውን የኢትዮጵያ ትውልድ ማስብ አለብህ።»

- «Success Story ስትል Mark Twain የተባለው ያ አሜሪካዊ ደራሲ የጻፈው ትዝ አለኝ። እርሱ በአሽሙር አነጋገር እንዲህ አለ፡- "All you need in this life is ignorance and confidence, and then success is sure." የዛሬው የኢትዮጵያ ትውልድ ይህን ምክር ቃል በቃል የተቀበለው ይመስላል። ለመማር የሚፈልገው ሥራ አግኝቶ ገንዘብ የሚያተርፍበትን ነገር ብቻ ነው። በእርሱ ዘንድ ትምህርት ማለት material success ነው። ይህንንም አስተሳሰብ ከምዕራባውያን ባህል

እንደወረሰው አያጠራጥርም።»

- «ታዲያ ትምህርት የሚያገለግለው ለምንድነው?» ሲል ዐቢይ ጠየቀ።

- «ትምህርት የሰውን የተፈጥሮ ክሂል (potential) ኮትኩቶ ለማሳደግና ፍጹም ወይም ሙሉ ለማድረግ የሚረዳል ደረጃ መሣሪያ መሆን አለበት። ከዩኒቨርሲቲ የዲግሪ ወረቀት የተቀበሉ ሁሉ ይህን ሙሉነት ወይም ፍጹምነት አግኝተናል ብለው ያመኑ እንደሆነ፤ ያለጥርጥር ራሳቸውን ያታልላሉ። Ralph Waldo Emerson የተባለው በጣም የታወቀው የአሜሪካ ደራሲ በ1831 በጻፈው Journal የሚከተለውን አመልክቷል።

The things taught in school as and colleges are not an education, but the means of education.

በዚህ ጊዜ... ዐቢይ መጽሐፉን ገልበጥ ሲያደርግ፤ የዕቅብ ጉዋ ውስተ ምድረ ግብፅ የሚለውን በግዕዝኛ የተጻፈውን ቅኔ አይቶ «ያሁኑስ ይገርማል! መጽሐፍህ በግዕዝ ነው እንዴ የተጻፈው?» ሲል ጠየቀ።

- «ቅኔው የገባው ለጥቅስ ነው እንጂ፤ መጽሐፉስ የተሰናዳው ለእንግሊዝኛ አንባቢ ነው።»

- «ፀሐዩ፤ የምትለው በፍጹም ሊገባኝ አይችልም። አማርኛ አይገባውም ለምትለው ሰው በግዕዝ ትጽፍለታለህ?»

- «ተሐዝቦትህ በአመክንዮት የተደረገ መሆኑን አቀበላለሁ። ግን የግዕዙን ቅኔ የጠቀስሁት፤ እንዲያው ለታሪክ መታሰቢያነት ያገለግላል ብዬ ነው። ለዛሬው የሚያነበው ሰው ባይኖርም እንደሐውልት ተቀርፆ ቢኖር ምን አለበት? ወደፊት «ሸረ ይህ ምንድነው?» ብሎ የሚጠያየቅ ሰው ምናልባት ይገኝና አባቶቻችን የተውልን የሥነ ጽሑፍ ቅርጽ ምን ዓይነት እንደሆነ በአጋጣሚ ሊያውቅ ይችላል። የኢትዮጵያ Renaissance የሚባል አዲስ ዘመን እንደሚመጣ አምናለሁ። በዚያን ጊዜ እነዚህ የሥነ ጽሑፍ ቅርሶች እንደአልማዝ ነው የሚታዩት።»

- «ታዲያ ወደፊት ለሚመራመረው ሰው እንዲረዳ «የፉት ኖት» ትርጓሜ ብታደርግለት መልካም አይሆንም?»

- «ቅኔ ሲተረጎም ለዛውን ያጣል።»

- «ቃል በቃል ሳይተረጎም በጠቅላላው የያዘው አሳብ ምንድነው?»

- «አንድ ታሪክ ላጫውትህ። የግል ታሪክ ነው። የቅኔውን ጠቅላላ አሳብ ለመተርጉም ይረዳል ብዬ እገምታለሁ። በልጅነቴ ቆቅ ማጥመድ እወድ ነበር። አንድ ቀን ማለዳ ተነሳሁና በፈረስ ጭራ ተጉንጉና የተሠራውን መጥመዴን ይገፍ ቆቆች ወደሚገኙበት ደን ሄድሁ። ካንድ ትልቅ ቋጥኝ ሥር ወጥመዴን ዘረጋሁና አንድ እፍኝ ስንዴ በውስጡና በዙሪያው አፈሰስሁበት። ከዚያም ራቅ ብሎ በሚገኝ ቁጥቋጦ ውስጥ ተደብቄ ለመለከት «ኧካካካ! ኧካካካ!» የሚል የቆቆች ድምፅ ሰማሁ። ወዲያው ሁለት ቆቆች መጥተው ከወጥመዴ ከፍ ብሎ ከሚገኘው ቋጥኝ ላይ አረፉ። ፀሐጾዋ ገና መውጣቷ ነበር። ጨረሩዋን በቋጥኝ ላይ ስለፈነጠ ቀችው ቆቆቹ የተደሰቱና የተዝናኑ ይመስላል። የኮሽታ ድምፅ ሰምተው እንዳይበረግጉ ጥንቃቄ አድርጌ በጸጥታ እመለከታቸው ነበር። እነዚህ ቆቆች ከቋጥኝ ላይወርዱ ስንዴው የተበተነበትን ስፍራ እያቄለቁሉ ተመለከቱ። ካሁን ካሁን እመር ብለው ከወጥመዱ ሊገቡ ነው እያልኩ በጉጉት ስጠበቅ፤ ለጥቂት ደቂቃዎች ያህል ዝም ብለው ቆዩና በድንገት ከንፋቸውን እየዘረጉ በማንዣብ ወጥመዱን ሁለት ጊዜ ከዞሩት በኋላ ተከታትለው በረሩ። ሥርናዩ ኢንጥዕም ወውስተ መሥገርቱ ኢንበውእ ያለውን የቅኔውን መጨረሻ ሐረግ ሳነብ፤ የነዚያ ቆቆች ሥዕል ወለል ብሎ ይታየኛል። እንግዲህ ከዚህ የተሻለ ጠቅላላ መግለጫ ልሰጥህ አልችልም። ከዚህ የጉደለውን ያንተ ውሳጣዊ ነጽሮት (imagination) እንዲሞላው ተስፋ አደርጋለሁ።»

- «ያቀረብከው ትክክለኛና ደማቅ ሥዕል ነው። አሁን ደህና አድርጌ ለመመልከት ችያለሁ» አለ ፀቢይ ራሱን ከፍና ዝቅ በማድረግ እየወዘወዘ። «ግን ሥርናዩ ኢንጥዕም» ያለው ቃል kHow to Maintain Freedom ጋራ ምን ግንኙነት አለውና ነው በመጽሐፍህ የጠቀስኸው?»

- «ይህ ቅኔ አንፃር የሚባለውን ሞያ ከመግለጡ በላይ፤ ሰምና ወርቅ ከጎብር ጋራ የያዘ ነው። በጠቅላላው ለመብል የሚሰገበገብ ሁሉ ከወጥመድ ላይ እንደሚወድቅና ነፃነቱን እንደሚያጣ አመልክቷል። ያዕቆብ በአገሩ በከንፃን ጌታ ሲሆን መብል ለመፈለግ ግብፅ ሄዶ የፈርዖን ባሪያ እንደተባለ ይጠቅሳል። በማናቸውም አኳኋን ነፃነቱንና ምሉእነቱን (integrity) ለመጠበቅ የሚፈልግ ሰው ሥርናዩ ኢንጥዕም ወውስተ መሥገርቱ ኢንበውዕ ማለት አለበት።»

- «ሰው እንዴት ያለመብል መኖር ይችላል?» አለ ዐቢይ።

- «ለዚህ ጥያቄ አንድ መልስ ብቻ አለኝ። ይኸውም ሰው በእንጀራ ብቻ አይኖርም (ማቴ ፬-፬) የሚለው ቃል ነው።»

- «ፀሐዩ፣ በጣም «አይደለህም» የሆነክ መሰለኝ። ይህ ለጽኑው ክፍለ ዘመን ሰው እንደምን አድርጎ ይቻላል?»

- «ሰው በእንጀራ ብቻ አይኖርም ያለው ቃል፣ ሰው እንጀራ አይብላ የሚል መሰሉህ እንደሆነ ተሳስተሃል። በስተጀርባው ያለው ታሪክ ምን እንደሆነ ጠልቀህ መመርመር አለብህ። ልናስወግደው የሚገባን ከወጥመድ ጋር የሚቀርብልንን እንጀራ ነው። በኔ ሕይወት የደረሰውን ለምሳሌ ልጥቀስልሁ። ከጳ ሃመታት በላይ ከአገሪ ተሰድጆ በውጭ አገር እኖራለሁ። በዚህ ጊዜ ውስጥ ልዩ ልዩ ችግር ደርሶብኛል። ችግሪ ወደፊትና ሊጥለኝ የሚችል ዓይነት ነበር፤ ማለት ችግሪን ምክንያት በማድረግ ልዩ ልዩ ሰዎች መሣሪያ ሊያደርጉኝና ሊጠቀሙብኝ ሞክረው ነበር። ግን ሥርናዩ ኢንጥሪም ባለው መርኃ ጽድቅ (guiding principle) ባለመራኖር፣ ብቻዬን ቆሜ ስለውነትና ስለፍትሕ ያሳንዳች ሥጋት መናገር ባልቻልኩ ነበር። መቼም ብቻ መቆም የቱን ያህል አስቸጋሪ እንደሆነ መናገር አያሻም። ሰዎች ይጠሉሃል፣ ይቀነብሃል፣ በውሸት ስምህን ያጠፉታል፤... ግን ምሉእነት (integrity) ካለህ፣ በራስህና በፈጣሪህ የምትተማመን ከሆነ፣ የማታ ማታ ውነት ይረታ እንደሚባለው፣ - ሌላው ቢቀር - ለሰዎች ሕይወት ጥሩ ምሳሌነት በመስጠትህ መጭው ትውልድ ስምህን ሲያስታውስ ይኖራል። የቄራጥነትን ምሳሌነት ትቶ ከማለፍ የበለጠ ለሰው ልጅ ሌላ ከፍተኛ እድል ያለ አይመስለኝም። ቆራጠኝነትን ለመለማመድ የፈለግህ እንደሆነ የሚከተሉትን ሐረጎች ባቃህ አጥንተህ የሕይወትህ ክፍል እንዲሆኑ አድርጋቸው።

ለበዓለ ሥርናይ ጥዑም ወበዓለ መሥገርት ጸሐፊ
ሥርናዩ ኢንጥሪም ወውስተ መሥገርቱ ኢንበውዕ።»

ምዕራፍ ፯

ዕለቱ ሮብ ነው። ከቀትር በፊት ፬ ሰዓት ገድም ይሆናል። ከፀሐይ አፓርትሜንት ስልክ ተደወለ። ወዲያው ፀሐይ ስልኩን አንስቶ “Tsayayu speaking” ሲል መለሰ።

- «እኔ ዐቢይ ነኝ፤ እንደምን አደርክ?»

- «ሌሊቱን እንቅልፍ አልወሰደንም ነበር። አሁን እንደራስ ምታት ይሰማኛል።»

- «ታዲያ ለምን Tylenol አትወስድም? ለራስ ምታት እኮ ፍቱን የሆነ መድኃኒት ነው።»

- «አንዱ ያበደ ሰው መርዝ ጨምርበት እንደሆነ ማን ያውቃል? በቺካጎና በኒዮርክ የሆነውን አልሰማህም? ተነገ ወዲያ ለቀጠሮአችን ስትመጣ ራሳዬን ከምታገኝ፤ ራስ ምታቴን ታግሼ ከነነፍሴ ብታየኝ ይሻላል» አለና ፀሐይ ይስቅ ጀመር።

- «ሰማ፤ አሁን የደወልሁልህ በቀጠሮአችን ዓርብ ልመጣ አለመቻሌን ልነግርህ ነው።»

- «ምነው? በድንገት ምን አገኘህ?»

- «ወንድሜ ሻምበል ታመነ የአሜሪካን Citizenship የሚቀበልበት ቀን ነው። ከጠቅላይ ፍርድ ቤት ፕሬዚዳንት ፊት ቀርቦ ለአሜሪካ ሰንደቃላማና ለሕገ መንግሥቱ ሰላለው ታማኝነት መሐላ በሚያደርግበት «ሴጥረ» አብሬው እንድንኝ ጠይቆኛል። ቅዳሜት ደግሞ ለወዳጆቹ የራት ግብዣ ስለሚያደርግ አንተንም ጠርቶሃል።»

ፀሐይ አንዳች የቃል መልስ ሳይሰጥ ሽካካሽ! ኢኺኺኺ! እያለ በከፍተኛ ድምፅ መላቅ ጀመረ። ዐቢይ የስልኩን መቀበያ ከጆሮው ሥር ለጥፎ እያዳመጠ ፀሐይ ሳቱን እስኪጨርስ ድረስ ይጠባበቅ ነበር። ግን ሳቱ ማለቂያ ጠፋበት። ሽካካሽ! ኢኺኺኺ! የሚለው ድምፅ ወደዐቢይም ተጋባና ሁለቱም አብረው መላቅ ጀመሩ። ሳቱ ወደሳል ተለውጦ ገሮሯቸው እስኪደርቅና ሳምባቸው እስኪነፋነፍ ድረስ ከቆዩ በኋላ፤ ዐቢይ ትንፋሽ ቁርጥ ቁርጥ እያለ፤

- «ይህን ያህል ያሳቀህ ምንድነው?» ሲል ጠየቀ።

- «አይ፣ እንዲያው ነገሩ ነው። ይቅርታ አድርግልኝ» አለ ፀሐዩ የደረቀውን ገርሮውን «ኧሽሽ» እያለ በመጠራረግ።

- «የቱ ነገር?»

- «Congratulations! በማለት ፋንታ ስለሳቅሁ ይቅርታ አድርግልኝ» አለ ፀሐዩ እንደገና በመሸቂጥቂጥ። ከፍሬ ነገሩ ውስጥ ሊገባ አልፈለገም።

- «የጠየቅሁህን አልመለስክልኝም እኮ። እንዲህ በረዥሙ ያሳቀህ ሽረ ምንድነው?» ሲል ዐቢይ ገትሮ ያዘ።

ፀሐዩ መላሱን በጉንጨፎ ውስጥ ቀርቅሮ፤ «መቼም ያንድ ትልቅ አገር ዜጋ መሆን መታደል ነው። ያለልክ ያኮራል። እንኳን ደስ ያላችሁ!» ከማለት በቀር የሳቀበትን ምክንያት ሊናገር አልፈለገም። በጣም አፍሮ ነበር። ዐቢይ ግን ነገሩ ገብቶታል።

ሻምበል ታመነ ወልደ ማርያም የኢትዮጵያ መንግሥት የዓዳ ጋይላ መኰንን ነበረ። በልጅነቱ ኢትዮጵያውያን «ፓይለት» በደብረ ዘይት ሚዲ ሲለማመዱ አይቶ፤ አንድ ቀን እኔም ፓይለት ሆኜ በአኢርፕላን እበራለሁ እያለ ይመኝ ነበር። የተመኘው አልቀረም። ከትምህርት ቤቱ ገብቶ ልምምዱን በሚያስደስት አኳኋን ከፈጸመ በኋላ፤ አኢርፕላን ራሱ እየነዳ መብረር ቻለ።

ከጥቂት ዓመታት በኋላ በከፍሉ ዋና አዛዥ በጀኔራል አስፋ አዩን አቅራቢነት የሻምበልነት ማዕረግ ሲቀበል፤ ለአገሬ ለኢትዮጵያ ሰንደቅ አላማና ለንጉሠ ነገሥቱ ዘውድ በመታመን ደሚን አፈሳለሁ ብሎ በወንጌል ላይ እጁን በማድረግ ምሎ ነበር። ግን አያሌ ጊዜ ሳይዘገይ ደርግ የተባለው መራእይ (band) የእዜን መንግሥት ሲገለብጥ፤ እንደመሐላው ስለዘውዱ ከብር ደሙን ሊያፈስ ይቅርና፤ ከሸፍቶቹ ጋራ በመተባበር ለማርክሲስት ፊጂም ታማኝ ነኝ ሲል የመሐላ ቃሉን ሰጠ። አሁን ደግሞ ደርግን ከድቶ ለአሜሪካ ሰንደቅ ዓላማና ለሕገ መንግሥቱ ታማኝ ነኝ ብሎ ለመማል እየተሰናዳ አለ። ጥቂት ቆይቶ ደግሞ ሌላ የሚምልበት አዲስ እምነት ያገኘና ምን እንደሚያደርግ አይታወቅም። ሽረ የመሐላ ትርጓሜው ምንድነው? እያለ ፀሐዩ ያሰላሰል ነበር። በረዥሙ ያሳቀውም ለጊዜያዊ ጥቅም ሲሉ ሰዎች የሚያደርጉት ወላዋይነት ነው። «ለምንድነው ሰው

ለሕይወቱ ቀዋሚ የሆነ መርኃ ጽድቅ (guiding principle) መምረጥ የማይችለው?» እያለ በብርቱ ያስብ ነበር። መቸም በራሱ ሳይሆን በተውሶ መስተሐልይ (mind) የሚያስብ ሰው ሁሉ ወላጭ ከመሆን አይድንም። ዛሬ ርዖሊስት ነኝ ይላል። ከዛሬዎች የምዕራብ ፖለቲካ ሰዎች አንዳንዶቹ ግን እንደሻምበል ታመነ ያሉትን «ሞደሬት» እያሉ ሲጠሯቸው ይሰማሉ። በአዲሱ የዲፕሎማቲክ አነጋገር «ሞደሬት» ማለት ሌላ ትርጓሜ ተሰጥቶታል። ፍሬ ቢስ Euphemism!

ፀሐዩ ምንም እንኳን በዲፕሎማቲክ ሜዳ ተሰማርቶ ለረገርም ጊዜ የሠራ ቢሆን፣ ዲፕሎማሲ ለጋይለኞች የቃል ድጋፍ ከመስጠት በቀር ስለኢንተርናሽናል ሰላምና ስለትክክለኛ ፍትሕ፣ ስለሰዎችም መብት አጠባበቅ ያበረክተው ዋጋ ያለው አገልግሎት ምንድነው? እያለ ሁልጊዜ እንደተጠያየቀ ነው። እርሱ «ዩሬማስቲክ» የሚባለውን የዲፕሎማቶች የቃል አቀራረጽ በፍጹም አይወደውም። «ለማደነጋገሪያ ሆነ ብሎ የተፈጠረ ነው። ለሰብአዊ «ኮሙኒኬሽን» ጸር መሆን አለበት» ይል ነበር።

አንድ ቀን ፀሐዩ በኒው ሐምፕሻየር ዩኒቨርሲቲ (Foreign Relations Class) ተቀምጦ «ሌክቸር» ሲያዳምጥ፣ ፕሮፌሰሩ ስለኢትዮጵያና ስለፋሺስት ጦርነት፣ ስለዓለም መንግሥታትም የዲፕሎማቲክ ጥረት ይናገር ነበር። ወደመጨረሻው ግድም በጦርነቱ ጊዜ ኢትዮጵያውያን ስለዓለም መንግሥታት ማኅበር የነበራቸውን ስሜት ፀሐዩ አብራርቶ ለተማሪዎቹ እንዲገልጥላቸው ጋበዘው።

- «ባልናገረው ይሻላል» ሲል ፀሐዩ መለሰ ራሱን እየነቀነቀ።
- «መቸም አሁን አልፏል፤ ታሪክ ነው፤ ምንክል ብትናገረው?»
- «አላለፈም፤ አሁንም ይቀጥላል።»
- «ምን ማለትህ ነው? አልገባኝም።»
- «ባሁኑ ጊዜ የዓለም መንግሥታት አስተሳሰብና ምኞት አልተለወጠም። ምኞታቸው የሚፈጸምበት ዘዴ ግን እየተራቀቀ ሄዷል።»
- «አሁንም ፋሺዝም አለ ትላለህ እንዴ?»
- «ፋሺዝም እንደኔ አመለካከት ቃል ነው። ቃል ዋጋ የለውም። ሰንፈልግ በግግራችን እንጠቀምበታለን። ሳንፈልግ ደግሞ ይለወጣል። እኔ የምመለከተው በቀጥታ ሰዎችንና ሥራቸውን ነው። ፋሺስት ብላቸው፤

ወይም ሌላ ስም ብሰጣቸው ምንም ልዩነት አያመጣም። በኢጣሊያኖች ነገር ምሳሌ La barba non fa il filosofo (የጢም መርዘም ሰውን ፈላስፋ አያደርገውም) የሚል አገላለጥ አለ። Democracy, self-determination, human rights, freedom and equality for all, brotherhood, United Nations... የሚባሉት በኔ ዘንድ ቃላት ናቸው። ለምሳሌ የተባበሩት መንግሥታት የሚለውን እንወሰድ። እነዚህ መንግሥታት መቸ ነው የተባበሩት? በምንድነው የተባበሩት? ተባብረው ምን ሠሩ?» የሚል ጥያቄ አቅርቦ ወደፕሮፌሰሩ ይመለከት ነበር።

- «ለምን ቻርተሩን አታነብም? በዚያውስ ላይ ኢትዮጵያ ከፋሺስት አገዛዝ ነፃ ወጥታ፤ የእግዝእናን መብት አስከብራ፤ የተባበሩት መንግሥታት አባል ሆና መቀመጧ ምንም የሚነግርህ ነገር የለም?» ሲል ፕሮፌሰሩ ጠየቃ።

- «ኢትዮጵያ አሁን ነፃነት ያላት አገር ነች ትባላለች እንዴ?»

- «ይህ ሌላ ነገር ነው» አለ ፕሮፌሰሩ።

- «እንደኔ አመለካከት ሌላ ነገር አይደለም። የፕሮብሌሙ ምንጭ አንድ ነው። ይኸውም «ኃይል ያለው ርትዕ አለው» Might makes right የሚለው አስተሳሰብ ያስከተለው መዘዝ ይባላል። ይህም አስተሳሰብ ተብራርቶ የተገለጠው ጥንታውያኑ ግሪኮች Sophists እያሉ በሚጠሯቸው ግእምራን ዘመነ ፍልስፍና ነው። ከነዚህ ግእምራን አንደኛው Gorgias of Leontini ይባላል። የርሱ ደቀ መዛሙርት፤ አንድ ሰው በተፈጥሮ ኃይል ከተሰጠው ሌላውን ደካማ ሰው አስገድዶ ፈቃዱን እንዲፈጽም ለማድረግ ሙሉ የሞራል መብት አለው ሲሉ አስተምረዋል። ይህ ነው ዛሬ ፖለቲካዊ ፍልስፍና እያልን የምንጠራው። ቋንቋ እየለዋወጠን የምናስተምረውም።»

- «ተሳስተሃል» አለ ፕሮፌሰሩ። «ይህ ያለፈ ታሪክ ይባላል። ከዛሬው ጊዜ ሁኔታ ጋራ ምንም ግንኙነት የለውም።»

- «ያለፈ ታሪክ አይደለም» ሲል ፀሐዩ ተቃወመ። «ሞዴርን በተባለውም ዘመን እየቀጠለ አለ። ለምሳሌ Arthur Schopenhauer የተባለው የጀርመን ፈላስፋ፤ The World as Will and Idea ብሎ

የሰየመው ጵርስቱን መሠረት በማድረግ Friedrich Nietzsche «ኃይል ያለው ርትዕ አለው» ያለውን የጥንታውያኑ Sophists ፍልስፍና አብራርቶና አስፋፍቶ አስተምሯል።»

- «ይህን የመሳሰለው ያንዳንድ ፈላስፎች አሳብ ጠቅላላ አቀባበል ያለውም» ሲል ፕሮፌሰሩ ነገሩን አቃለለው። በዚህ ጊዜ ፀሐዩ በመቂጣት፤

- «ፕሮፌሰር፤ የተባበሩትን መንግሥታት ቻርተር አንብበውታል?» ብሎ ሲጠይቅ በክፍሉ ተቀምጠው የሚሰሙት ተማሪዎች በሙሉ ሳቁበት። የፖለቲካ ሳይንስ ሊቅ የሆነውን ታላቁን መምህር፤ «የተባበሩትን መንግሥታት ቻርተር አንብበሃል?» ብሎ መጠየቅ እንደየዋህነት አድርገው ቆጥረውታል። ፕሮፌሰሩም ከንፈሮቹን ወደላይ ሽብሽብ አድርጎ እንደዋዛ ከሚመለከተው በቀር ለፀሐዩ ጥያቄ መልስ አልሰጠም። ፀሐዩ ግን ንግግሩን በመቀጠል እንዲህ አለ፡- «ፕ.ዩ.ቁ.ዩ ሰኩሪቲ ካውንስልን ይመለከታል። ሲኩሪቲ ካውንስል 18 አባላት አሉት። አሥሩ በየጀዓመት ይመረጣሉ። አምሥቱ ግን ነዋሪ አባላት ይባላሉ። እነርሱም ቻይና፣ ፈረንሳይ፣ ሶቪየት ዩኒየን፣ እንግሊዝና ዩናይትድ እስቴትስ ናቸው። በቻርተሩ 83ኛ አንቀጽ እንደተመለከተ፤ «ሰብስታንቲቭ» ስለሚባሉት ጉዳዮች አወሳሰን፤ ከነዋሪ አባላት አንዱ፤ የቪቶ ሥልጣኑን ተመርኩዞ እምቢ ካለ ምንም ማድረግ አይቻልም። በጠቅላላው የተባበሩት መንግሥታት ቆራጭ ፈላጭ ሥልጣን በአምሥቱ ነዋሪ አባላት እጅ ላይ ነው። የቀሩት እንዲያው አጫፋሪዎች ናቸው። እንግዲህ ይህ ምንን ያመለክታል? በኔ በኩል ግልጽ ነው። «ኃይል ያለው ርትዕ አለው» ያለው የጥንታውያኑ Sophists ፍልስፍና በአዲሱ ዓለምና በአዲሱ ዘመን እንዴት አድርጎ እንደሚሠራ ለመመልከት የዲፕሎማቲክ ቃላት ዓይኖቻችን ሊጋርዷቸው አይችሉም።»

- «እንዳነጋገርህ የተባበሩት መንግሥታትንና ዲፕሎማሲን የምትቃወም ትመስላለህ። ግን በቂ የሆነ አመክንዮት አላቀረብህም» አለ ፕሮፌሰሩ።

- «ከሁሉ አስቀድሞ ዲፕሎማሲ ውሸት ነው። ደግሞም አይሠራም። የሚሠራው ኃይል ብቻ ነው። ይህንን በግልጽ እናውቃለን።»

- «ዲፕሎማሲ እንዴት ውሸት ነው ትላለህ? አይገባኝም።»

- «እኛ ኢትዮጵያውያን በዓለም መንግሥታት ማኅበር፤ «በኮሌክቲቭ ሲኩሪቲ» በኢንተርናሽናል ሕግ እናምን ነበር። ግን በፋሽስት

በምብ ስንደበደብ፣ በታንክና በመድፍ ስንጨፈጨፍ፣ እንደ አይጥ ሕይወታችን በመርዝ ሲጠፋ፣ ዲፕሎማሲ የሚሉትን የከንፈር አገልግሎት ከመስማት በቀር ማንም አልደረሰልንም። በዚያን ጊዜ ነው ዲፕሎማሲ ውሸት፣ «ኃይል ያለው ርትዕ አለው» የተባለው የSophists ፍልስፍና ውነት መሆኑን የተረዳሁት። ቀደም ብሎ የተባበሩትን መንግሥታት ቻርተር አንብበውታልን? ብዬ በጠየቅሁዎት ጊዜ ተማሪዎችዎ በሙሉ ስቀውብኝ ነበር። አሁንም ለርስዎ አንድ ጥያቄ አለኝ። ምናልባት ተማሪዎቹን ያስቃቸው ይሆናል። ግድ የለም «የዋልተን ሕይወት» የተባለውን መጽሐፍ አንብበውታል? ለዛሬዎቹ አንባቢዎች የታወቀ ባይሆንም፣ በውስጡ አንድ በጣም አስደናቂ “epigram” ይገኝበታል። ኤፒግራሙን በላቲንና በእንግሊዝኛ የጻፈው Sir Henery Wotton የተባለው የእንግሊዝ ዲፕሎማት ነው። ለተማሪዎችዎ ልጠቅሳቸው እፈቅዳለሁ፡-

Legatus est vir bonus peregre missus ad mentiendum Reipublicae causa.

An Ambassador is an honest, man sent to lie abroad for the good of his country.

Sir Wotton ዲፕሎማሲ ውሸት መሆኑን በግልጽ መስክሯል። ከዚህም በቀር ያ ታላቁ ፈላስፋ (Plato) ሪፐብሊክ በተባለው ድርሰቱ የአንድ አገር ገዢ በውጭም ሆነ በአገሩ ውስጥ ሊዋሽ መብት አለው ሲል አረጋግጧል። አሁን እነዚህን ሰዎች የጠቀስሁልዎት ዲፕሎማሲ ውሸት መሆኑን የተማርኩት ከነርሱ ነው ለማለት አይደለም። እነዚህን መጽሐፍች ከማንበቢ በፊት ደሀና አድርጌ አውቅ ነበር። ግን እነርሱን የምጠቅሰው በሕዝብ ዘንድ ስመ ማኅተም (prestige) ያላቸው ሰዎች ስለሆኑ ድጋፍ ሊሰጡኝ ይችላሉ በማለት ነው። መቼም አንባቢ ወይም ሰሚ ማኅተም አጥብቆ ይወዳል። «ምንድነው የተጻፈው?» ብሎ አሳቡን ለመመዘን በመዋከር ፋንታ፣ «ማነው የጻፈው?» ሲል የጸሐፊውን ስም ለማወቅ ይሻል። እንዲሁም ጸሐፊው ስመ ማኅተም ከሌለው ለሥራው ዋጋ አይሰጠውም።

እንዴት ያለ ግብዝነት ነው! እኔ በበኩሌ ግን ለሰሙ ማኅተም በፍጹም ግድ የለኝም። አሳቡን ነው ማጣጣም የምፈልገው።»

የአሳቡ መለዋወጥ ጊዜ በዚህ አኳኋን ከተፈጸመ በኋላ ፕሮፌሰሩ «ለተማሪዎቹ ምን የምትሰጣቸው ምክር አለ?» ሲል ፀሐዩን ጠየቀው።

- «ከሁሉ አስቀድሞ ነገሩ ሳይገባቸው እንዳይስቁ ነው። ከዚያም ቀጥሎ ፊተና ለማለፍ ሲሉ አንዳንድ ነጥቦችን በቃል ከማጥናት ይልቅ፣ በራሳቸው ማሰብን እንዲማሩ አደራ እላለሁ። ታላቁ የቻይና መምህር (Confucius) እንዲህ ብሏል፡- "Learning without thought, is labor lost."

ምዕራፍ ፯

አቶ ፀሐዩ መንከር How to Maintain One's Freedom and Integrity የተባለውን መጽሐፉን ባሳተመ ጊዜ አያሌ የውጭ አገር ሰዎች እያነበቡ የማበረታቻና የምሥጋና ደብዳቤዎች ሲጽፉለት፤ አትዮጵያውያን፤ - ከጥቂቶች በቀር - አብዛኞቹ ቀዝቃዞች ነበሩ። እንዲያውም መጽሐፉን በስመታ ከላከላቸው አትዮጵያውያን አንዳንዶቹ፤ - የሥላጤ ሥርዓት (courtesy) እንደሚጠይቀው ሁሉ - ምሥጋና ይቅርና፤ እንደደረሳቸው የሚገልጥ ተራ መልእክት እንኳ አላኩለትም። መቸም ይ፤ አትዮጵያዊ ጠባይ አይባልም። ግን የዛሬው የአትዮጵያ ትውልድ «አግዜር ይስጥልኝ!» የሚለውን ቋንቋውን ሳይቀር የረሳው ይመስላል። ይህ አኳኋን ለፀሐዩ ብዙ ነገሮችን አሳስበው። ከሁሉ አስቀድሞ «ለምንድነው መጽሐፍ የምጽፈው?» ሲል ራሱን ጠየቀ። ይህ ጥያቄ ገር ሲመስል መልሱ በጣም የተወሳሰበና የተቋላለፈ ነው። ሳይኮሎጂስቶች የሰውን ልጅ መስተሐልይ (mind) በሁለት ደረጃ ከፍለውታል። ፩ኛው ሰባዊ (Conscious) ፪ኛው ኢሰባዊ (unconscious) ናቸው። እሳይ የተመለከተውን ጥያቄ በራሱ ለመመለስ ሰባዊ መስተሐልዩን ተከትሎ በረዥሙ ካሰበበት በኋላ ፀሐዩ እንዲህ አለ፡- «መጽሐፍ የምጽፈው ራሴን በበለጠ ለማወቅ መሆን አለበት።» ጥሩ ምክንያት ይመስላል። ደግሞም ራሱን ደህና አድርጎ የሚያውቅ ሰው ሌላውን ለማወቅ አያስችግረውም። ግን በኢሰባዊ መስተሐልዩ ሌላ የተደበቀ ምክንያት እንዳለው ማን ያውቃል? ለዚህ ያለጥርጥር የሳይኮላኖሊስት እርዳታ ሳያስፈልግ አይቀርም። ሰዎች መጽሐፍ የሚጽፉት ስማቸውን ለማሳወቅ ነው? ለከንቱ ውዳሴ ነው? ገንዘብ ለማትረፍ ነው? ለጥርጋጋን ያው?... በዚህ ጉዳይ ምን አስተያየት እንደሚሰጡ ለማወቅ አንዳንድ ደራሲዎችን አነጋግሯል። እነርሱ እንዲህ ይላሉ፡- «መጽሐፍ የምንጽፈው ጠቃሚና ቁም ነገር ያለበት መስሎ የሚታየንን አሳብ ለአንባቢዎች ማካፈል እንዳለብን ግዴታ ስለሚሰግን ነው።» ጥሩ ምክንያት ይመስላል። ግን ለዚህ ማስረጃቸው ምንድነው?

ፀሐዩ The best seller ከሚባሉት መጽሐፎች አንዳንዶቹን

ለማንበብ ሞክሯል። አብዛኞቹ ስለ Hollywood ወይም ከHollywood «አክተሮች» የተጻፉ ናቸው። እነዚህ መጽሐፎች አንባቢን የሚማርኩበት ምሥጢራቸው ምንድነው? ምናልባት በሽፋኖቻቸው ላይ የሚታየው ሥዕላቸው ይሆን? አንዳንዶቹ ደግሞ ከወንጀለኞች ወይም ስለወንጀለኞች የተጻፉ ናቸው። ፐብሊሽሮች ለጸሐፊዎቹ አንዳንድ ጊዜ በሚሊዮን የሚቆጠር ዶላር ይከፍላቸዋል። ከፍ ያለ ንግድ ነው።

ፀሐዩ አገሩ ኢትዮጵያ ላለ በአማርኛ አሳትሟቸው ከነበሩት መጻሕፍት ሽያጭ ትንሽ ትርፍ እንዳገኘ አይከድም። ግን ይህ ምንም አይደለም። ከዚህ ይልቅ ከፍ ያለ ዋጋ የሚሰጠው አንድ ነገር አለ። ይኸውም ካንዲት ኢትዮጵያዊት ወይዘሮ የተጻፈለት ደብዳቤ ነው። እንደትልቅ መዝገብ ፕሪት (treasure) አድርጎ በመቄጠር ለረዥም ጊዜ ከሳጥኑ ውስጥ አስቀምጦት ነበር። ይኸውም እንደሚከተለው ይነበባል።

የተወደዱ አቶ ፀሐዩ፤

ከዚህ ቀድሞ አንዳች ግንኙነት ከሌለዎት እንደኔ ካለ ሰው በድንገት ደብዳቤ ሲደርስዎ እንግዳ ነገር ይሆንብዎት ይሆናል። በአገራችን ያልተለመደ ነገር ነው። እኔ የወጣትነት ሕይወቴን ያሳለፍሁት በፈረንሳይ አገር ስለሆነ ከአገሩ የሥልጣኔ ባህል፣ ዋጋ ያለው መስሎ የታየኝን ሁሉ ተቀብያለሁ። ይህን ደብዳቤ ልጽፍልዎ የፈለግሁትም በዚህ መንፈስ እንደሆነ ያውቁልኝ ዘንድ ተስፋ አለኝ።

የአዜብ ንግሥት የተባለውን መጽሐፍዎን አግኝቼ ሳነብ - በውነት እልዎታለሁ - ልቤ ተንቀሳቀሰ። በአጻጻፉ ያለው ጣዕምና የአገላለጡ ኃይል ግሩም ነው። እንደርስዎ Poète ብሆን ኖሮ ይችን ደብዳቤዬን በቅኔ ልጽፍልዎት በወደድሁ ነበር። ቅኔ የነፍስ ቋንቋ መሆኑን አውቃለሁ። አሁን የምጽፍልዎ በነፍሴ ስሜት እየተመራሁ ቢሆንም፣ ባለመታደል ቋንቋዬ ገና ሽካራ ነው። - አልተላለሰሰም። እኔ አንባቢ እንጂ የጸሐፊነት እድል የለኝም። ግን የማነበው እያጣጣምሁ ነው። የርስዎ መጽሐፍ አዲስ ጣም

በሰላሚ መረጃች አመባገን ያታለሁ። ተከታዩን መጽሐፍዎን መቸኑ ነው የማገኘው?

ከመልካም ምኞቱ ጋራ
በቅንነት
ጥሩ ወርቅ መኮንን

ይህ ደብዳቤ ደርሶት እየደጋገመ ካነበበው በኋላ ፀሐዩ እንዲህ አለ፡- «እንደወይዘሮ ጥሩ ወርቅ ያሉ ነፍሳዊ ስሜትና የሥነ ጽሑፍ ጣዕም ያላቸው ወይዘሮዎች በርከት ቢሉ ኖሮ ኢትዮጵያ በመጻሕፍት ማዕበል በተጥለቀለቀች ነበር።»

ፀሐዩ ፈረንሣይኛ ለመማር ሲል በቋንቋው የተጻፉትን ፈጠራዎች ያነብ ነበር። ቀደም ብሎ ያነበበው Dolphine በሚል ስያሜ ከMadame de Staël የተጻፈ ነው። ደራሲዋ በፈረንሣይ ሬፑብሊክን ጊዜ ኖፖሌዎንን በመቃወም የፈጸመችው ሞያ ስለነበራት ታሪኳን እየተከታተለ Madame Necker የተባለችው እናቷ L'Assemblée de Vénérable Philosophes ብላ የሰየመችው «ሳሎን» የፈረንሣይን ሥነ ጽሑፍ ለማስፋፋት የቱን ያህል እንደጠቀመ ለመረዳት ቻለ። በየሳምንቱ ዓርብ በሳሎን እየተሰበሰቡ የማዳም ኔከርን ልዩ መስናሪ ከሚመገቡት ማእምራን መካከል Voltaire እና Denis Diderot ይገኙበታል። መቸም ሻምፓኑ እንደጉርፍ ይወርድ ነበር። ማዳም ኔከር ከሞተች በኋላ ልጇ ማዳም ደ'ስታኢል የናቷን ምሳሌ በመከተል፤ የፖለቲካ፤ የሥነ ጽሑፍና የፍልስፍና ማእምራን የሚባሉት ሰዎች እየተሰበሰቡ ነፃ አሳብ እንዲለዋወጡ «ሳሎን» አስፋፍታው ነበር።

ከወይዘሮ ጥሩ ወርቅ ለተጻፈለት ደብዳቤ መልስ ሲያዘጋጅ የማዳም ደ'ስታኢልን ታሪክ በመጥቀስ «ለምን በአዲስ አበባ የቅኔ አዳራሽ የሚባል ሳሎን አትከፍቺም?» የሚል አሳብ ለማቅረብ ፀሐዩ ተነሣስቶ ነበር። ግን ዘግየት ብሎ በጉዳዩ አስበና እንዲያውም በጠቅላላው ደብዳቤ መጻፉን ጭምር ተወው።

ወይዘሮ ጥሩ ወርቅ ሀብታም የሆነ ጨዋ ባል ያላት ሴት ናት። ባልና ሚስቱ በአካላዊ ምቹት ተደስተው ቢኖሩም መንፈሳቸው በጋራ

የሚካፈለው ነገር የላቸውም። ባሏ አቶ ተፈራ አንባቢ አይደለም። ከዚህም በቀር ወይዘሮ ጥሩ ወርቅ እጅግ መልክ መልካም ስለሆነች ያለልክ ይቀናል። ፀሐዩ ባንድ በኩል መልስ አለመጻፉ ሲያሳፍረው፣ በሌላው በኩል ደግሞ የቤተ ሰቡን ሰላም ለማደፍረስ ምክንያት ላለመሆን መጠንቀቅ እንዳለበት ተገነባ። ስለዚህ ነው የወይዘሮ ጥሩ ወርቅን ደብዳቤ እንደመዝገበ ጥሪት (treasure) ተከባክቦ በሳጥኑ ሊያስቀምጠው የፈለገ።

በቅርብ ጊዜ ውስጥ ወይዘሮ ጥሩ ወርቅ በብርቱ ታማ ለሕክምና ወደአሜሪካ መምጣቷን ፀሐይ ስለሰማ የደብዳቤዋን ግልባጭ በፎቶ ኮፒ አድርጎ ካንድ ማስታወሻ ጋራ ላከላት። ደብዳቤው ከተጻፈ ፱ ዓመት ይሆነዋል። የጻፈችለት መልስ እንዲህ ይል ነበር።

ሕመሜ በጣም ብርቱና አስጨናቂ ስለሆነ በዚህ ዓለም መቆየቴን አልመኝም። የዛሬ ፱ ዓመት የጻፍኩትን ደብዳቤዬን ለማየት ያቆየኝን አምላክ ከአመሰግንሁ በኋላ በሁቃስ ወንጌል (ም. ፪ ቁ. ፳፱-፴) ስለሰምዋለሁ የተጻፈውን አንብቤ «እንግዲህ ባሪያህን አሰናብታት» ብዬ ጸለይሁ። በሕይወቴ ከዚህ የበለጠ surprise አልጠብቅም።

እግዚአብሔር ይባርክዎ!

ወይዘሮ ጥሩ ወርቅ ይህን ማስታወሻ ለፀሐዩ ከላከች በኋላ ብዙም አልቆየችም። በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ አረፈች። ፀሐዩ ባስታወሳት ቁጥር ሁሉ እንባውን ለመቂጣጠር ያስችግረዋል። «በመታደል ደብዳቤዋና ከደብዳቤዋ ጋራ የተዋሐደው ነፍሷ ከኔ ጋር አለ!» ይል ነበር።

ሞዴርን ከሚባሉት የውጭ አገር ጸሐፊዎች ፀሐዩ Fyodor Dostoyevskiy ስለሚያደንቅ መጽሐፎቹን በሙሉ አንብቧል። «የእንግሊዝ ጸሐፊ ለእንግሊዝ አንባቢዎች፣ የፈረንሳይ ጸሐፊ ለፈረንሳይ አንባቢዎች፣ የጀርመን ጸሐፊ ለጀርመን አንባቢዎች... ስሜታቸውን በሙሉ ለማካፈል ይችሉ ይሆናል። ግን በኔ አስተያየት ዶስቶቶቭስኪን የመሰለ Universal appeal ያለው ጸሐፊ አይገኝም» ይል ነበር ፀሐዩ።

The Idiot የተባለው የዶስቶቶቭስኪ ፊጠራ የደራሲውን ውስጣዊ

ጠባይና ስብእና የሚገልጥ ብዙ የሚያስተምረው ነገር አለ ሲል ፀሐዩ ያስባል። Prince Myshkin የተባለው የፈጠራው ተጋዳይ (hero) እንደ Arthurian Knights በጽሁፍ አገጣጥሞ ገዳማን በትከካው አንግቦ፤ ጦሩን ሰብቆ፤ ወይቶን መዞ፤ በነጭ ፈረስ ላይ ቁብ ብሎ አልቀረበም። ፕሪንስ ሚሽኪንን አስደናቂና ተወዳጅ ተጋዳይ የሚያደርገው የጠባዩ ለስላሳነት፤ የዋህነት፤ ትሁትነት፤ ገራገርነት (አንዳንድ ጊዜም ቂላቂልነት) ነው። ከዚህም በላይ ደግሞ epilepsy የተባለ በሽታ አለበት። በአገራችን የባሪያ በሽታ ይባላል። ይህ ሁሉ ሆኖ በደራሲው አቀራረብ የሰውን ልጅ ፍጽሞና (perfection) ለመግለጥ ተወዳዳሪ የሌለው ምሳሌ ሆኖ ይገኛል።

አንዳንድ ሰዎች ፀሐዩ ለሥነ ጽሑፍ ይህን ያህል ቁም ነገር የሚሰጥበት ምክንያት ምንድነው? እያሉ ይጠያይቃሉ። «መልሱ አስቸጋሪ አይደለም» ይላል ፀሐዩ። «ሥነ ጽሑፍ የሌለው ሕዝብ ሐሪሶት (culture) ሊኖረው አይችልም። ሐሪሶት ወይም ባህል የሌለው ሕዝብ አንድነት የለውም። ከዚህም የተነሣ ነፃነቱን ያጣል። ሌላ ምሳሌ መጥቀስ አያስፈልግም። የዛሬዬቱን ኢትዮጵያ መመልከት ይበቃል። የዛሬው ትውልድ ሐሪሶት የለውም - ሥነ ጽሑፍ የለውም - ነፃነት የለውም። ከባህሉ ውስጥ ማቆየት የቻለው እንጀራና ወጥ ብቻ ነው! ይኸውም ለኢኮኖሚ ወይም ለቁጠባ ብቻ ሲል ነው እንጂ ባህሉን ለማክበር አይደለም። አንዳንድ ጊዜ ለማስመሰል እጆ ጠባብና ሱሪ ለብሶ ይታያል። በልዩ ልዩ በዓላትም ወደ ቤተ ክርስቲያን ይሄዳል። ግን ባህልና እምነት ላይ ላየን ሊሠራ አይችልም። ከልብ እንዲመጣ ያስፈልጋል። አንድ ሕዝብን ታላቅ የሚያደርገው ባህሉ እንደሆነ የሚከድ ሰው አይገኝም። ግን በኢትዮጵያ ስንት ሰዎች ናቸው የአገራቸውን ዜማ የሚያዜሙ? የአገራቸውን ቅኔ የሚቀኙ? በአገራቸው ቋንቋ ድርሰት የጻፉ? መልሱ በጣም ያሳዝናል!!»

ምዕራፍ ፳

ጽንሐ ለእሳት ከዊነክ ብርዓ

ፀሐዩና ዐቢይ ለረገሩም ወራት ተለያይተው ሳይገናኙ ቆይተው ነበር። የዐቢይ ወንድም ሻምበል ታመነ ደርገን ከድቱ «ሳይሸፍት አይቀርም» እየተባለ ሲጠበቅ፣ ኢትዮጵያዊ ዜግነቱን ለውጦ በውጭ አገር የገልጽ ጥቅሙን ለመከታተል ስለቂረጠ ነው። በፀሐዩ አስተያየት ይህ አደራረገ ወላዎይነትና እምነት ቢሰነት ነው ተብሎ ተገምጽል። ገን ምንም እንኳ ይህ አካሄድ ዐቢይን ቢያስቀይመውና ለጊዜው ገሽሽ እንዲል ቢያደርገው፣ ከፀሐዩ ተለይቶ በመቆየቱ ስንት ጣም ያላቸው የባህል ትምህርቶች እንዳመለጡት ተገነዘበና «ሃሪ ዓይኔን ጨፍኜ ለፀሐዩ ስልክ መደወል አለብኝ፤ ከርሱ ተለይቼ የምኖረው ሕይወት ደንቆርና ዲዳ ሊያደርገኝ ምንም ያህል አልቀረው» ቢል አሰበ። ወዲያውም ስልኩን አንሥቶ የመጀመሪያዎቹን ሦስት ቁጥሮች - 636 - በጣቱ ከጠቂመ በኋላ፣ ከመደወሉ በፊት መልሶ ዘጋው። «ምነው እባክህ እስካሁን ወዴት ጠፍተህ ቆየህ?» ያለኝ እንደሆነ ምን እመልስለታለሁ? እያለ ያሰላሰል ነበር። «ታምሜ ነበር ብለውሳ? አሜሪካኖች white lie የሚሉት እኮ መጥፎ ነገር አይደለም» አለና እንደገና ስልኩን አንሥቶ መደወል ጀመረ።

በፀሐዩ አፓርትሜንት ስልኩ ጥርርር፣ ጥርርር አለ። የሥልኩን መቀበያ አንሥቶ Tsehayu speaking ካለ በኋላ ቢያዳምጥ ምንም ድምፅ ጠፋበት። ዐቢይ ማንነቱን አስታውቆ ንግግሩን ወዲያው በመጀመር ፋንታ «ልዋሽ? ወይስ ውነቱን ልናገር?» እያለ በማመንታት ላይ ነበረ። ስለዚህ ፀሐዩ ምንም ድምፅ ካለመስማቱ የተነሣ፣ የተሳሳተ ጥሪ ይሆናል ብሎ ስልኩን ዘጋው።

ዐቢይ ትንሽ ቆየት ብሎ እንደገና ቂረጠ። ሆዱ ይምቦጫቦጭ ነበር - ግለት ያለልክ nervous ሆኗል። ገን ሥጋቱ እንዳይታወቅበት ድምፁን ከፍ አድርጎ «እኔ ዐቢይ ነኝ!» አለ።

«አ! አ! አ! ዐቢይ! በሥንት ዘመንህ? እኔ ልክ እንደ አዲስ አበባ ተቆጥቼ በአፓርትሜንት ላይ በምብ ከማፈንዳቴ በፊት «ጽንሐ ለእሳት ከዊነክ ብርዓ» የሚለውን ቅኔያቸውን ጠቅሼ የማስጠንቀቂያ ደብዳቤ ልጽፎልህ ነበር» አለ ፀሐዩ እየሳሳቀ።

- «ምን? ምን? በግዕዝ የጠቀስከው አልገባኝም።»

- «ገለባ ሆነህ እሳትን ቆየው!» ማለት ነው።

- «ይህን የተናገረው ማነው እባክህ?»

- «እኔ እስከንድር አልኩህ እኮ!» አለ ፀሐዩ ትንሽ እንደ መስልቶት ብሎ።

- «የግሪኩ ታላቁ እስከንድር?»

- «አይደለም! አይደለም! የኢትዮጵያው ንጉሥ አዲስ አበባ ማለቱ ነው። ግን እንደግሪኩ ንጉሥ «ታላቁ እስከንድር» ሲባል አልሰማሁም።»

- «እንደቅኔው ከሆነ «ታላቅ» ይመስላል። «ገለባ ሆነህ እሳትን ቆየው!» የሚል ድንፋታ ከነበዘች ልሳን ብቻ መመንጨት አለበት። ለየትኛው ጠላቱ ነው እባክህ ይህን የሚያንቀጠቅጥ መልእክት የላከው?»

- «በርግጥ ቅኔው የጦርነት ማስታወቂያ Ultimatum የያዘ ይመስላል። ወታደራዊ መንፈስን ለመቀስቀስ የሚያገለግል ኃይለኛ የሆነ የድምፅ ቀለም አለው። ግን በስተጀርባው የሚገኘው ታሪክ «ሮማንቲክ» እንጂ ወታደራዊ ስላይደለ ቅኔውን አንተ በተረጉምከው መንገድ ለመከተል ያስቸግረኛል። ባጭሩ ቅኔውን የማይንቀው በሥነ ጽሑፍ ረገድ ብቻ ነው።»

- «እንዴት? እንዴት እባክህ?» አለ ዐቢይ ታሪኩን ለመስማት ያለልክ ትጉቶ።

- «ታሪኩ ረገርም ስለሆነ በLong distance የቴሌፎን ጥሪ ተናግሮ አሁን የምጨርሰው አይደለም። ምናልባት ጊዜ አግኝተህ የመጣህ እንደሆነ ላጭውትህ ዝግጁ ነኝ።»

- «ፀሐዩ! ካንተ ከተለየሁ ጀምሮ የጉደለኝ ምን እንደሆነ ታውቃለህ? ባህላዊ ትምህርት! ባህላዊ ትምህርት! ባህላዊ ትምህርት! ይህን የትም ለማግኘት አልቻልኩም። ከኢትዮጵያውያን ጋር ስገናኝ የምሰማው ከንቱ የሆነ አለብልታ ብቻ!!! የቴሌፎን ኩባንያ የፈለገውን ዋጋ ቢጭንብኝ ግድ የለኝም። ይህን ታሪክ ሳትጨርሰልኝ ስልኬን አልዘጋም።»

እኔን የሚያሳዝኝ አብዛኞቹ ኢትዮጵያውያን ስለሥነ ጽሑፋቸው ስለባህላቸውና ስለታሪካቸው ለመማር ምንም ስሜት የሌላቸው ሆነው ስላገኘኋቸው ነው። ባለፈው ወንድምህን The Beastly Man እያልክ እንደምተጠራው ከነታሪኩ አሜውተኸኛል። በባህል ጉድለት ምክንያት ያንተን ወንድም የመሰሉ ብዙ ኢትዮጵያውያን አይቻለሁ - እምነተ ቢሶች-ውለታ ቢሶች። ከዳተኞች። ራሳቸውን ወዳዶች። ውሸተኞችና በባዶ ቤት ተግደርዳሪዎች። በአሁኑ ጊዜ የኢትዮጵያንን ሕዝብ ለመርዳት የፈለገን እንደሆነ መጀመሪያ ሥነ ጽሑፉንና ባህሉን እንዲያውቅ ማድረግ አለብን። ባህሉን የማያውቅ ሕዝብ በምንም አኳኋን ሊታመን አይችልም። ለምንም አይረባ።»

- «ውነትህን ነው፣ ውነትህን ነው» አለና ፀሐዩ ሌላ ጣልቃ ነገር ሲጀምር፤

- «ፀሐዩ፣ ቆይ። ቆይ። የአዲስ አበባን ድርጅት ታሪክ ከመጨረስህ በፊት ወደሌላ ጉዳይ እንድትተላለፍ አልፈቅድም። ገለባ ሆነህ እሳትን ቆየው! የሚለው የጀግንነት ድምፅ ወኔዬን ቀስቅሶታል። እስቲ እባክህ ግዕዝኛውን ድገመው!» አለ ዐቢይ ሞቅ ባለ ስሜት።

- «እንግዲያውስ ቅኔውን በሙሉ ሳንብልህ።

ምንት አገበረከ፣ ቀንድላ ገዳም አንተ ቤተ አንበሳ በዊዳ፣
ኢትስምዕኑ ጥገረቶ በአፍላ፣
እስመ እምኃቤየስ ተጋንቶትክ ጠፍዳ፣
አንበሳ በኃይሉ እምድሳረ ሞዳ፣
ኢየሁዳሥሥኬ ለዘለከ ብፅዳ፣
ጽንሐ ለእሳት ከዊነክ ብርዳ።

ዐቢይ ቅኔውን በግዕዝ ከሰማ በኋላ በአድናቆት እያጨበጨበ፣ «ምንም እንኳ ትርጓሜው በሙሉ ባይገባኝ፣ የቃላቱ ኃይል ይሰማኛል። «ሮማንቲክ» ታሪክ አለው ብለኸኝ ነበር። እንዴት ነው እባክህ?» ሲል ፀሐዩን ጠየቀው።

- «Iliad የተባለውን በጣም የሚደነቀውን የሆመርን ቅኔ ብታነብ ከአዲስ አበባ ድር ሁኔታ ጋራ ተመሳሳይ ሆኖ ታገኘዋለህ። በሆመር ቅኔ

Paris የተባለው የTroy ንጉሥ ልጅ፣ የSparta ንጉሥ የMelenaus እንግዳ ሆኖ በቤተ መንግሥቱ ሲቀመጥ፣ ያቺን በውበት ተወዳዳሪ የሌላትን ሚስቱን እቴጌ Helenን ወደ፣ እርሷንም በፍቅር አሳብዶና አስኩብሏል። በመውሰዱ ምክንያት፣ በትርይና በግሪክ መካከል ለብዙ ዓመታት የቆየ ትልቅ ጦርነት ተደርጎ እንደነበር አንብበናል። የአፄ እስክንድርም ቅኔ አጭር ከመሆኑ በቀር መነሻ የሆነው ታሪክ አንድ ዓይነት ነው። ፍቅር! ቅናት! እንዴት ተደፈርኩ! ማለት ነው።»

- «እስቲ እባክህ ታሪኩን አጫውተኝ» አለ ዐቢይ።

- «አፄ እስክንድር በዘመነ መንግሥቱ ከሞላ ጉደል ሰላም ስለነበረው አብዛኛ ጊዜውን የሚያሳልፈው በአደን ነበረ። እንደአንበሳ፣ እንደዝሆንና የመሳሰሉ ታላላቅ አውሬዎች አድኗል። ከዚህም ቅኔ አዋቂ በመሆኑ ከፈተ ክርስቲያን ሊቃውንት ጋራ የተቀራረበ ግንኙነት አበጅቶ፣ እንደአያቱ እንደ አፄ ዘርዓ ያዕቆብ ሥነ ጽሑፍ የሚባለውን እውቀት በአገሩ ለማስፋፋት ምኞት ነበረው። ከዚህም የተነሣ እቴጌ አስቴርን ቅኔ እንዲያስተምር ደቀ እስጢፋ የተባለውን ካህን ጋብዞ ከቤተ መንግሥቱ አስቀመጠው። ለካ ደቀ እስጢፋ መተተኛ ካህን ኖሯል! ስለዚህ በአስማቱ አስርኩሽ ተበተብኩሽ ብሎ እቴጌይቱ በፍቅር እንድትወድቅ አደረጋት። ምሥጢሩን የምታውቅ የእቴጌይቱ የእልፍኝ ገረድ ለንጉሡ በነገረችው ጊዜ «የኔ ሚስት ከዚህ እከካም ተማሪ ጋራ በፍቅር አትወድቅም» ብሎ ነገሩን ለማመን አስቸግሮት ነበር። ስለዚህ ነገሩን ለማግራት ለረገርም ጊዜ ወደአደን እሄዳለሁ ሲል አመካኝቶ ወደበረሀ ተጓዘ። በዚህ ሰዓት ደቀ እስጢፋ ጥሩ አጋጣሚ ያገኘ መሰለውና ከንጉሡ የተሰጠውን ማረፊያ ቤት ለቆ ከነኩተቱ ወደእቴጌይቱ እልፍኝ ተዛወረ። ግን ብዙ መቄየት አልቻለም። እኩል ሌሊት ሲሆን ንጉሡ በድንገት ከኛ ብሎ ደረሰና የእቴጌይቱን የአልጋ ቤት በር አንኳኳ። ደቀ እስጢፋ መሸሻ አልነበረውም። ስለዚህ ከአልጋ ቤቱ ውስጥ እየተርበደበደ የሚከተለውን ቅኔ ዘርፎ ተቀኘ።

አጋግ ደቤ ከመ ዝኑ ሞት መሪር፣

በጊዜ ረዝሞ ሳሙኤል መምህር።

ወሰራቄ ንግሥት እነ ደቀ እስጢፋ ጎሡር፣

አንበሳ እስክንድር እንዝ ትጥገር፣

እምርዓይክ ተጋጠኒ ምድር።

- «በቅኔው መጨረሻ «መሬት ትዋጠኝ» የሚል ነገር ያለበት ይመስለኛል። እስቲ እባክህ አብራራልኝ» አለ ዐቢይ።

- «አዎ፣ የውነትህ ነው። እስቲ በአማርኛ ልምክር፡-

ንግሥቲቱን ሰርቋ፣

ከአልጋ ቤቷ ተደብቋ፣

እስክንድር እንዳንበላ፣

በቁጣ ስታገላ፣

አቤቱ፣ ንጉሥ እስክንድር፣

አንተን ከማይህ ትዋጠኝ ምድር!»

- «አንተ ደግሞ በጣም አቀልጥፈህ አቀረብኸው መልካም! መልካም! መልካም!» እያለ ዐቢይ አጨበጨበ። ቀጥሎም «ታዲያ መጨረሻው ምን ሆነ?» ሲል ጠየቀ።

- «በዚያን ጊዜ ነው አዬ እስክንድር ጽንሖ ለእሳት ከዊነክ ብርዓ ያለው።»

- «ታዲያ ጽንሖ ለእሳት ከዊነክ ብርዓ ብሎ ምን አደረገ?»

- «እሳት ለቀቀበታ!!!»

ዐቢይ ቀኝ እጁን ራሱ ላይ አድርጎ «ውይ! ውይ! ውይ! ንግሥቲቱንም አብሮ አቃጠላት?» ሲል በመደንገጥና በታዘን ጠየቀ።

- «ቆይ፡- ቆይ፡- አትቸኩል። የታሪኩ አፈጻጸም በጣም አስገራሚ ነው።»

ዐቢይ አፋን አላቆ፣ ዐይኖቹን አፍጥጦ ይጠባበቅ ነበር። አዬ እስክንድር በእቴጌይቱ እልፍኝ እሳት ከለቀበበት በኋላ ምን እንደደረሰ ለማወቅ በጣም ቸኩሏል። ፀሐዩ ግን በዐቢይ መሸበር እየተገረመ ዝም አለ።

- «ታሪኩን ጨርስልኝ እንጂ!» ሲል ዐቢይ እንደገና ጮኸ። ትእግሥቱ አልቆበት ነበር።

- «እንደሆመር Iliad ባይጣፍጥም እሳትና ጭድ በሚል ርእስ የአዬ እስክንድርን፣ የደቀ እስጢፋንና የእቴጌይቱን «ሮማንቲክ» ታሪክ በግጥም አስናድቼአለሁ። ሲታተም እንደምታነበው ተስፋ አለኝ። ስለዛሬይቱ ኢትዮጵያ allegorical ትምህርት ሳይሰጥ አይቀርም» አለ ፀሐዩ። ወዲያውም እንዲህ ሲል ለዐቢይ ጥያቄ አቀረበለት፡- «የአዬ እስክንድር፣ የደቀ እስጢፋንና የእቴጌይቱ ሮማንቲክ ታሪክ ስለዛሬይቱ ኢትዮጵያ

«አሌጎሪካል» ትምህርት ይሰጣል ብዬሃለሁ። እቴጌዪቱን በምን ትመስላታለህ? ጽንሐ ለእሳት ከዊነክ ብርዓ ያለውን አፄ እስክንድርን በምን ትመስለዋለህ? እምርአይክ ተጋጠኒ ምድር ያለውን ደቀ እስጢፋን ከምን ታመላለህ? ይህን መልስ በትክክል የሰጠኸኝ እንደሆነ ውነተኛ መሐንዲስ መሆንህን እቀበላለሁ።»

- «የመሐንዲስ ችሎታ የሚፈተነው በማቴማቲክስ ነው። አንተ የቀረብህቸውን ጥያቄዎች ለመመለስ የሚፈተኑ ባለቅኔዎችና ፈላስፋዎች መሆን አለባቸው። ስለዚህ ጥያቄዎችን ወደመጠብት ወዳንተው መልሼያቸዋለሁ።»

/ ምዕራፍ ፱ /

እርሱም ኮንኪ እንበለ ፍሬ?
 ደብረ ኃይል ወይንን ምልዕተ ሐመልማል ዝማሬ፣
 እስመ አዕቡትኪ ካህናት፣
 ተመትሩ ከመ ኢይንግሩ ዘጸድቃን ፍካሬ

ይህን ከዚህ በላይ የተጠቀሰውን **ሃህልክ** የሚባለውን ቅኔ የራጉኢል ሊቀ ጠበብት ድንቄ የተቀኙት በ፲፱፻፳፩ ዓ.ም. ነው። ምንም እንኳን የቃላቱ አመራረጥና አደራደር፣ የሐረጎቹ አዘረጋግና የላህየ ድምፁ አደማደም (rhythm) የሚሰጠውን ጣዕም ለመከታተል ማናቸውም የቅኔ ተማሪ አስቸጋሪ ሆኖ ባያገኘው፣ ውስጠ ወይራ (metonymy) የሚባለውን ድብቅ ትርጓሜ ፈጥኖ መረዳት ቀላል ነገር አይደለም። የአሜሪካ «ፓዬት ሎሬት» የተባለው Robert Frost ስለቅኔ ዓይነተኛ ጠባይ ሲናገር እንዲህ አለ፡-

Poetry provides the one
 permissible way of saying one
 thing and meaning another.

ስለዚህ ቅኔን እንዲያው ላይ ላዩን ማንበብ አይበቃም። ውነተኛ ምስጢሩን ዘለቅና ጠለቅ ብሎ ለመመልከት ውስጣዊ ነጽሮት (imagination) ይጠይቃል።

ቅኔ በማናቸውም ቋንቋ - ለምሳሌ እንግሊዝኛ፣ ራሻ፣ ቻይና፣ ጃፓን፣ ሳንስክሪት፣ ዓረብ፣ ግዕዝ፣ እብራይስጥ፣ ግሪክ፣ ላቲን ወይም ሌሎች የዩሮፕ ቋንቋዎች - ቢጻፍ ምንም ልዩነት አያመጣም። የባለቅኔዎች ዋና አላማ ልዩ ልዩ መንፈሳዊ ቅምምስን በጥቂት ቃላት ቀርጸው የሰውን ልጅ ውስጣዊ ህልውና ለመቀስቀስና ለማንቃት፣ ለሕይወቱም ውነተኛ ትርጓሜ ለመስጠትና በከፍተኛ እውቀት እንዲበለጥግ ለማድረግ ነው። ይህም በጠቅላላው ሥነ ጥበብ እየተባለ ይጠራል።

የቅኔን ዋጋ የሚወስነው የዘመን ፈተና መሆን አለበት። አንዳንድ ቅኔዎች እንደአበባ ለጊዜው ደምቀውና አሸግረው ይታዩና ፈጥነው

ይረገፋሉ። - ልክ ዛሬ Best sellers እንደሚባሉት መጽሐፎች። አንዳንዶቹ ግን ከትውልድ ወደትውልድ እየተላለፉ ለብዙ ዘመናት የሰውን ልጅ መንፈስ እያደሱ ይኖራሉ። ከፍተኛ ቅኔን፤ ርእሰ ነገር፤ ጊዜ፤ ትርጓሜ አይወሰኑትም፤ አያስረጁትም። ሁሉ ጊዜ አዲስና እንግዳ ነው። የአሜሪካ «ፕራማጥቲስት» ከሚባሉት ፈላስፎች አንዱ፤ John Dewey በጠቅላላው ስለ ሥነ ጥበብ እንዲህ ሲል ጻፈ፡-

It is meaningless to ask what an artist really means by his product; he himself could find different meanings in it in different days and hours and different stages of his own development.

የኢጣሊያ ፋሺስት ኢትዮጵያን በወረረበት ጊዜ አንዳንድ ግዕዝ አዋቂዎች እፎኑመ ኮንኪ እንበለ ፍሬ? የሚለውን የሊቀ ጠበብት ድንቄ ቅኔ እየጠቀሱ ስለአገሪቱ አሳዛኝ እድል ሲወያዩ ፀሐዩ ሰምቷል። ባለ ቅኔው ቀደም ብለው በአገሪቱ ስለሚደርሰው መከራ የተነበዩት ነው እየተባለ ይታሰብ ነበር።

ወሩ ሰኔ፤ አለቱ አሁኑ ነው። የቢጋው ወቅት ወደ98° ደርሷል። በዚያ ላይ ደግሞ «ሂሚዲቲው» በጣም ከፍ ከማለቱ የተነሣ ትንፋሽን የሚያፍን አየር ነበር። ወደማታ ግድም ፀሐዩ ደክሞት በአልጋው ላይ ተዘርሯል። የሙቀቱን አስጨናቂነት ለመከላከል ነፋስ የሚያስተላልፍ ማራገቢያ (fan) በአቅራቢያው አድርጎ ነበርና ትርርርርርር የሚለውን ድምፅ እያሰማ ሳያስበው እንቅልፍ ወስዶት ኖሯል! እኩለ ሌሊት ሲሆን እንደመባኔን ብሎ ከእንቅልፉ ሲነቃ ሰውነቱ አተኩሶ ወባ እንደያዘው ሰው ይንቀጠቀጥ ነበር። ወዲያው «ድሪስታን» የተባለውን የጉንፋን መድኃኒት ብልቃጥ ፊልጎ ሁለት ድብልብሎች በውሀ እያማገ ዋጠና እንደገና በአልጋው ላይ ተዘረረ። የቁጣና የመበላጨት ሁኔታ ይሰማው ነበር። የዚህን ስሜት ልዩ መንሥኤ ለማግኘት አሳቡ በያለበት ተራወጠ። ለጊዜው ለማግኘት አልቻለም። በመጨረሻው ከቤተ ዘመዶቹ ጋር ያለው ግንኙነት የተበላሸ በመሆኑ አሳዝናት እንደነበረ አስታወሰ። ይልቁንም The

Beastly Man እያለ በሚጠራው በወንድሙ ላይ የተመለከተው ዝቅተኛ ጠባይ፣ ብልግና፣ ትእቢት፣ ውሸት፣ ጭካኔ፣ ውለታ ቢሰነት፣ Opportunism... ሕሊናውን የቱን ያህል አምርሮት እንደነበረ የግል ጉዳይ አድርጎ ለመሰወር አልሞከረም። «ይህ የተዘጋ ምዕራፍ ነው» አለ ፀሐዩ። «ከእንግዲህ ወዲህ ምንም ዓይነት ግንኙነት እንዳይኖረኝ ስለወሰንሁ ሊያበላጩኝና ሊያስቆጣኝ አይገባም።»

ጥቂት ቆየት ብሎ ስፎኑ መ ኮንኪ እንበል ፍሬ? የሚለው የሊቀ ጠበብት ድንቄ ቅኔ ትዝ አለው። ድምፁን ዝቅ አድርጎ በቀም፣ ቀጥሎም በዝማሚ ስልት አንጉራጉረው። ተመትሩ ከመ ኢይንግሩ ዘጸድቃን ፍካሬ ብሎ ሲጨርስ፣ «ያለጥርጥር ባለቅኔው ስለ ዛሬው ሁኔታ የተናገሩት ትንቢት መሆን አለበት» አለ። ወዲያውም «ተመትሩ! ተመትሩ! ተመትሩ!» ብሎ ጮኸ። ድምፁ ስንጥርጥር ብሎ ነበር። በቅርብ ጊዜ ከዚህ ዓለም በሞት የተለዩትን ጓደኞቹን ሁሉ አለበ። ኪዳኔ፡- ገብረ ሃና፡- ሣህለ፡- ተክለ ጊዮርጊስ... እያለ ስማቸውን ጠራ። እንባው እንደጉራፍ ይፈስ ነበር። የዕረ ሞት እንደያዘው ሰው ሥራሥሮቹ ግትርትር ማለት ጀመረ። እጆቹን ወደሰማይ ዘርግቶ እየተንቀጠቀጠ ስፎኑ መ ኮንኪ እንበል ፍሬ የሚለውን እንደገና አንጉራጉረ። እንባው አሁንም አላቋረጠም። ግዕዝኛውን ወደአማርኛ ለውጦ «አንቺ የወይን ተክል ኢትዮጵያ አገሬ» አለና የሚቀጥለውን ሐረግ በግጥም ለመሙላት፣ የሚያስችሉ ቃላት መፈለግ ጀመረ። በቶሎ አልቀናውም። በዚህ ሰዓት እንባው ከመፍሰስ ቆመ። አሳብና እንባ አብረው ሊፈልቁ አልቻሉም። ግን ጥቂት ቆየት ብሎ የግጥሙ ሁለተኛ ሐረግ ተገለጠለት።

አንቺ የወይን ተክል ኢትዮጵያ አገሬ፣

እንዴት? እንዴት ቀረሽ ከቶ ያለፍሬ?

ይህን ግጥም እያመላለሰ በዜማ ሲቀነቅን ለጊዜው ተገትቶ የነበረው እንባው እንደገና መመንጨት ጀመረ። ያቺ ሌሊት በውነቱ የማስተሥረያ ሰዓት ተብላ መቂጠር ይገባታል። ሳይኮሎጂስቶች catharsis ይሉታል። ፀሐዩ ስሜቱን አጥቂር በኃዘን ላይ የጣለውን ማናቸውንም ነገር በእንባው አጥቦ ለማቃለል ቻለ። መቸም ዋናው ፕሮብሌም እንዲህ በቀላሉ የማይፈታ መሆኑን ደህና አድርጎ ያውቃል። ግን ለጊዜው ቅኔ ራሱን በመግለጥ አዲስ መውጫ በር ስለሚከፍት፣ ኢትዮጵያውያን በሥነ ጽሑፍ እንዲያድጉ

ማበረታታት አለብን ይላል።

ፀሐዩ አብዛኛውን ጊዜ ስለራሱ መጻፍ ይወዳል። ይህ ምናልባት አንዳንድ ሰዎች ዘንድ እንደ narcissism ይቆጠር ይሆናል። ግን አይደለም። ከሁሉ አስቀድሞ ላንድ ሰው ከራሱ የሚቀርበውና በትክክል የሚያውቀው ሌላ ርእሰ ነገር ማግኘት አይችልም። ከዚህም በቀር ፀሐዩ የጽኑ ክፍለ ዘመን ታላቁ «ፕሌይራይት» እየተባለ የሚጠራውን የእንግሊዝ ጸሐፊ አድናቂ ነው። The Sanity of Art በተባለው ድርሰቱ George Bernard Shaw እንዲህ አለ፡-

The man who writes about himself
and his own time is the only man
who writes about all people and
all time.

ፀሐዩ ከዚህ አስተያየት ጋራ መቶ በመቶ ይስማማል። ከዚህም የተነሣ ስለራሱ ለማወቅ ሁላጊዜ እንደተጣጣረ ነው።

ዐቢይ ለፀሐዩ ሥልክ ከደወለ አንድ ወር ያህል አልፎታል። «ምን ሆኖ ይሆን? ሥልክ ሳይደውል ይህን ያህል ቆይቶ አያውቅም ነበር። አሁን እኔ ደውሎ ዛሬ ሌሊት የደረሰብኝን ሁሉ አጫውተዋለሁ» አለ ፀሐዩ። ወዲያው ስልክ ደውሎ አገኘውና፤

- «ምንው ጠፋህ እባክህ? በጤናህ ነው?» ብሎ ጠየቀው።

- «ወደአገሬ ወደኢትዮጵያ ለመመለስ ዕቃዎቼን ስቀረቅብ ሥራ በዝቶብኝ ነው። ከዚህ በቀር ለጤናዬ ደህና ነኝ» አለ ዐቢይ።

- «ምን? - ምን?» አለ ፀሐይ በመገረም። ዐቢይ ያለውን አላመነም።

- «ወደአገሬ ለመለስ ነው አልኩህ!»

- «ትቀልድብኛለህ? ይልቁንስ ሰማ! እኔ ዛሬ ሌሊት የደረሰብኝን ላውራህ፤ ቀልድ አይደለም፤ ቁም ነገር ነው።»

- «ያንተን ቁም ነገር ለመስማት ዝግጁ ነኝ። እኔም አገሬ ለመለስ ነው ያልኩህ ቀልድ አይደለም፤ በቁም ነገር ነው» አለ ዐቢይ።

- «ምክንያቱ ምንድነው?» ሲል ፀሐይ ጠየቀ።

- «እዚህ አገር የመጡት ኢትዮጵያውያን ሁሉ እንደምታውቀው ሥራ ፈላጊዎች ናቸው። እኔ እድሜዬ ከ፳፭ ዓመት አልፏል። እንግዲህ

ወዲህ የአገሬን አየር እያሸተትሁ ማረፍና በሰላም መሞት ነው የምፈለገው።»

- «አዎ እዚህ አገር ያሉት አብዛኞቹ ኢትዮጵያውያን ሥራ ፈላጊዎች ናቸው። ደግሞ አገራቸው የምትገኝበትን አሳዛኝ ሁኔታ በመመልከት ማሻሻያ መንገድ ይገኝ እንደሆነ ብለው ሌት ተቀን የሚደክሙ ቁም ነገረኞች ሰዎች አሉ። ግን በጣም ጥቂቶች ናቸው። አንተንም ከነዚህ ከጥቂቶቹ ቆጥራህ ነበር።»

- «እኔን ከምንም አትቁጠረኝ። ስለኔ ማወቅ ከፈለግህ ባጭሩ ልንገርህ፡- እኔ «ሪአሊስት» ነኝ። አንተ ባለቅኔ ስለሆንክ በሕልም ዓለም ውስጥ መኖር ትችላለህ። እኔ «በፕሮፌሽን» መሐንዲስ ነኝ። ማናቸውንም የምቀበለው በማቴማቲክስ ልክ ሆኖ ሳገኘው ብቻ ነው» አለ ዐቢይ።

- «ምንድነው እንደዚህ በቶሎ የለወጠህ?» አለ ፀሐይ በመገረም።

- «እኔን የለወጠኝ ጊዜ ነው። «ምክረው፣ ምክረው። ያልሰማ እንደሆነ ጊዜ ይምክረው» የሚል ምሳሌ አለ። ከጊዜ ብዙ ነገር ተምሬአለሁ።»

- «አንተ የጊዜ ተማሪ፣ በል ደህና ሁን!» ብሎ ፀሐይ ሥልኩን ዘጋ። ወዲያውም ከመኝታ ቤቱ ውስጥ ገብቶ በአልጋው ላይ ተዘረረና ያስብ ጀመረ። «ዐቢይ ወደአገሬ እንድመለስ ጊዜ አስተማረኝ ይላል። ምን ማለቱ ነው? አይገባኝም። ጊዜ ለርሱ ካስተማረው ለምን እኔን አያስተምረኝም? ሽረ ይህ ጊዜ የሚሉት ነገር ምንድነው? መሬት በዞረችና ፀሐይን በጋረደች ወይም እንድታበራ ባደረገች ቁጥር ቀን፣ ጨለማ፣ ጧት፣ ማታ፣ ትላንት፣ ዛሬ፣ ነገ እያልን የምንጠራው ይሆን? ታዲያ ትላንት ምን አስተማረኝ? ዛሬ ምን እያስተማረኝ አለ? ነገ ደግሞ ምን ሊያስተምረኝ ነው?» እያለ በማሰብ ጭንቅላቱን ወቃቀረና በመጨረሻው «እኔ በዚህ አላምንም። ጊዜ የሚባል ነገር ካለ፣ ለዓለም ዓለም (eternity) መሆን አለበት። በደቂቃ፣ በሰዓት፣ በቀን፣ በሳምንት፣ በወር፣ በዓመት የሚከፋፈለው ጊዜ ሰው ሠራሽ concept ነው። አዎ አንዳንድ ሰዎች ለሚሠሩት ሥራ ሁሉ በቀጥታ አላፊነትን በመውሰድ ፈንታ በጊዜ ማመካኘት ይወዳሉ። ይህ ደካማነታቸውን ያሳያል» እያለ ፀሐይ አሳቡን ሲፈትልና ሲያጠነጥን Elizabeth A. Allen የተባለችው ባለ ቅኔ Rock Me to Sleep በሚል ርእስ የጻፈችው ትዝ አለው።

Backward, turn backward
O time in your flight,
Make me a child again
Just for tonight.

ይህንን እያሰበ ፀሐይ ከት ብሎ ሳቀ። በዚህ ሊያንጉራጉረውም
ሞከረ። Rock me to sleep, Rock me to sleep እያለ
በመደጋገም ሊያንጉራጉር በአልጋው ላይ እንዳለ እንቅልፍ ይዞት እልም
አለ። አ - እንቅልፍ፤ እንዴት ያለ ሕይወት ነው! እንዴት ያለ ዕረፍት
ነው! ሰላም!

Rock Me to Sleep!

Rock Me to Sleep!

እሺ-ሺ በለኝ፤ እሺ-ሺ በለኝ፤

እንቅልፍ ይውሰደኝ፤ እንቅልፍ ይውሰደኝ።

የ ምዕራፍ ፲

To die: - to sleep:

No more; and, by a sleep to say we end

The heart-ache and the thousand natural shocks

That flesh is heir to, tis a consummation

Devoutly to be wished.

Shakespeare - Hamlet - Act III

ፀሐዩ ከጓደኛው ከዐቢይ በመለየቱ የተሰማውን ኃዘን ለማራገፍና ለመርላት ፲፪ ሰዓቶች ያህል ከአልጋው ላይ ሳይንቀሳቀስ ተኝቶ ሲነቃ፣ በመኝታ ቤቱ መስኮት ጮራዋን የፈነጠቀችውን የጧት ጀንበር እያየ በመዝናናት ፈንታ ያለልክ ተበላጧል። እሳይ የተመለከተውን የሽከሮርን ሐምሌት ጠቀሰና «እኔ የምፈልገው የመጨረሻውን እንቅልፍ ነበር!» አለ ለብቻው እያርጉመጉመ። ወዲያው ከአፓርትሜንቱ ወጣ ብሎ ነፋስ በሚቀበልበት ጊዜ አንድ Dr. Henry Gordon የተባሉ ጉረቤቱ የሆኑ ሽማግሌ ሰላምታ ሰጡት። ፀሐዩ ግን የእንቅልፍና የሞትን ትርጓሜ ሲያሰላስል አላያቸውም ነበር። ሽማግሌው ሰው ከፍ ባለ ድምፅ Mr. Tsehay! Mr. Tsehay! ሲሉ ደጋግመው ጠሩና you did not respond to my greeting. What is wrong with you? ብለው ጠየቁ።

- «ይቅርታ ያድርጉልኝ! መላው ሰውነቴ ከአንድ ፕሮብሌም ጋራ ስለሚታገል እርስዎን ለማየት አልቻልኩም ነበር» አለ ፀሐዩ።

- ሽማግሌው ወደፀሐዩ ቀረብ አሉና «ወሬ አነፍናሬ አትበለኝና! ምን ዓይነት ፕሮብሌም እንደሆነ ልትገልጽልኝ ትፈትዳለህ? የገል እንደሆነ ገድ የለም።»

- «ፕሮብሌሙ ግላዊ ቢመስልም፣ ሰዎችን ሁሉ የሚያጠቃልል ነው። ምናልባት አብዛኞቹ እንደፕሮብሌም አይቂጥሩትም ይሆናል። እባክዎ እስቲ አንድ ነገር ልጠይቅዎ! ሞትን ይፈራሉ?»

- «እንዴታ! ምን ተጠርጥር! ሞት ካልተፈራ ምን ይፈራል?»
 - «ይህን መልስ በተለይ ከርስዎ አልጠበቅሁም ነበር።»
 - «እኔ ከሌሎች ሰዎች የምለይበት ምንድነው?» አሉ በመገረም።
 - «ሌላው ቢቀር በእድሜ ገፋ አድርገዋል ብዬ ነዋ!» አለ ፀሐዩ።
 (እድሜዬ ፹፪ ዓመት ነው ብለው ነገረውት ነበር።)

- «በዚህ የመልእክት አርያም ዘመን (space age) በመልእክት አርያም መርከብ ተሳፍራ ወደጨረቃ ሳልጓዝና በርሷ ላይ እየተዘዋወርሁ ሳልንሸራሸር መሞት አልፈልግም» አሉ ሽማግሌው።

- «የጨረቃ ውበት የሚደነቀው እኮ በመሬት ላይ ሆነን፤ ዓይኖቻችንን ወደ ሰማይ አቅንተን ብሩራዊ (silvery) ብርሃኗን በሩቁ ስንመለከት እንጂ እርሷን እየረገጥን በመንሸርሸር አይደለም። George Croly የተባለው ፖዩት Diana በሚል ርእስ የጻፈውን አንብበዋል?»

- «አላነበብኩም። ምን አለ?»

- «ርጣም ድንቅ ነው፡ - ልጥቀስልዎት፡-...

How like a queen comes forth the lonely moon
 From slow opening curtains of the clouds
 Walking in beauty to her midnight throne.»

- «የዚህን የገጣሚዎች ሥራ እንደቁም ነገር ታነባለህ?» ሲሉ ሽማግሌው በንቀት አኳኋን ራሳቸውን ስለነቀነቁበት ፀሐዩ ተገረመ፤ አዘነም። ሳይንቲስት፤ ፖዩት፤ ድራማቲስት፤ ኖቪሊስት የተባለው የFaustus ደራሲ (Goethe) ይኸን ቢሰማ ኖሮ ምን ባለ! ሲል አስቦ። ከሽማግሌው ጋራ ንግግሩን መቀጠል በፍጹም አልቻለም። እርሱ በመጀመሪያ የሽማግሌውን ሽበት ሲመለከት በረዢሙ እድሜያቸው ውስጥ ያጠራቀሙትን ትምህርተ ጥበብ (wisdom) ያካፍሉኛል ብሉ ተስፋ ነበረው። ግን ይህን አነጋገራቸውን በሰማ ጊዜ አስተሳሰቡ ሁሉ ተዘበራረቀበት። ምናልባት ፀሐዩን ያረጋጋው ነገር ቢኖር በሚከተለው የተገለጠው አንድ ጥንታዊ የኢትዮጵያ ቅኔ መሆን አለበት፡-

ዋዜማ

ለመልእክት ኢናክብሮ፣ ለእመ አስረደ ክንፈ

በመጠነ ነዊህ ቆሙ፣

ለምኑ ወለትንንያ እስመ ክንፍ በሙ።

ወበሲቦቱ ለሰብእ ኢናክብሮ ቀዳሙ፣

ፅዕዳ ሲበት እስመ ሀለዎሙ፣

ለዕፀው ወለአዕባን ከላሎሙ።

ፀሐይ ይህን ቅኔ ለራሱ እያነበበ «ወይ የአገሪ ባለቅኔ! ያልተናገረው ትምህርተ ጥበብ የለም እኮ! ግን ማን ቢሰማው?» አለ በትካዜ ራሱን እየነቀነቀ።

የቅኔው መልእክት ባጭሩ፡-

ክንፍ አለኝ፣ መልእክት ነኝ፣ ብለህ አትፎክር፣

ትንኝም ክንፍ አላት ባየር ለመብረር።

በዚያ ሰዋን ፀሐይ ከቺካን ወደዋሽንግተን ለመብረር አኢሮፕላን እየተጠባበቀ የዚህን ቅኔ ዘይቤ ለሣሬው ትውልድ እንዴት አድርጎ ማካፈል እንደሚችል ሲያስብ በድንገት አቶ መሐሪ ደጉ የተባሉ ሰው ወደርሱ ቀረብ ብለው።

- «ጤና ይስጥልኝ ጌታ፣ መልክዎ ኢትዮጵያዊ መለለኝ፣ ተሳስቼ ይሆን?» አሉ በእማርኝ። አቶ ፀሐይ ለልማዱ፡ - አስቀድሞ የሚያውቃቸው ካልሆነ በቀር፣ - ኢትዮጵያውያንን ሲያይ (ሊያነጋግራቸው ይቅርና) እባብ እንዳየ ሰው አጥብቆ ይሸሻል። ለወዳጆቹ «እኔ Ethnophobia አለብኝ» ይላል እየቀለደ። ይህም ያለምክንያት አይደለም። ኢትዮጵያውያንን በማመን ብዙ ችግር ደርሶበታል። ግን አቶ መሐሪ ሰላምታ በሰጡት ጊዜ ሊሸሽ አልሞከረም። ልዩ የሆነ ስብእና ነበራቸው። የዓይኖቻቸው አገላለጥ ኢትዮጵያዊ ትህትናንና ፍቅርን ከሚያሳይ በቀር፣ የሰውነታቸው ደርባባነት፣ የገጻቸው ቅርጽ፣ የጠማቸው አወራረድ፣ የአረማመዳቸው እርጋታ፣ የድምፃቸው ልዝብነትና ለስላሳነት በፀሐይ ስሜት ላይ ያሳደረው አድናቆትና እምነት ከፍ ያለ ነበር።

- «አዎ፣ ኢትዮጵያዊ ነኝ» ሲል ፀሐይ መለሰላቸው ያለማመንታት።

- «ለሰሙ ነው እንጂ የጠየቅሁዎት አልተጠራጠርኩም ነበር። ኢትዮጵያውያንን ማወቅ አስቸጋሪ አይደለም» አሉ አቶ መሐሪ።

- «ውነት ነው! ውነት ነው! ኢትዮጵያውያንን በመልካቸው ማወቅ ቀላል ነገር ሳይሆን አይቀርም። ግን ችግሩ ልባቸውን ማወቅ ነው።»

አቶ መሐሪ በረዢሙ ከላቀ በኋላ «ምክንያቱ ምን ይመስልዎታል?» ሲሉ ጠየቁ።

- «አሳሳቅ መልሱን እንጸገኙት ያመለክታል። እስቲ እባክዎ እርስዎ ይንገሩኝ?» አለ ፀሐዩ ዓይን - ዓይናቸውን እየተመለከተ።

- «የዛሬ ፴ ዓመት ሚሺል የተባለ አንድ ፈረንሣዊ ወዳጅ ነበረኝ። እርሱ እንዲህ ይለኝ ነበር፡- Vous ne pouvez pas avoir confiance en un personne qui n'a pas confiance en soi በራሱ የማይታመንን ሰው ልታምነው አይቻልም። ይህ ውነት ነገር ነው። የዛሬዎቹ ኢትዮጵያውያን የጉደላቸው እምነት ነው» አሉ አቶ መሐሪ።

- «ዛሬ በምዕራባውያን ዩኒቨርስቲዎች ከፍተኛ ትምህርት ለማግኘት እድል ባገኙበት ጊዜ እምነት ይጉድላቸዋል ማለት እንዴት ይቻላል? እንግዲያው ትምህርታቸው የሚያገለግላቸው ለምንድነው?» አለ ፀሐዩ።

- «Technocrat ለመሆንና ከፍተኛ ደሞዝ ለማግኘት ነዋ!»

- «ታዲያ ይህ በቂ ይመስልዎታል?»

- «በቂ አለመሆኑንም ባለፈው ታይቷል። እርስዎ በበኩልዎ ለዚህ ጉድለት ምን መድኃኒት ያገኙለታል?» ሲል አቶ መሐሪ ጠየቁ።

- «ይገርምዎታል፤ እርስዎን ከማግኘቴ በፊት ለመልክክ ኢናክብር የሚል ጥንታዊ ቅኔ አግኝቼ ሳነብ፤ አሁን ከምንነጋገርበት ጉዳይ ጋር ተመሳሳይ ሆኖ ስላገኘሁት እየተገረምሁ ነበር» ሲል ፀሐዩ ቅኔውን ለአቶ መሐሪ አነበበላቸው።

- «አዎ ቅኔውን አስታውሳለሁ፤ የባለ ቅኔውንም ስም አውቃለሁ። አለቃ ከብቴ የሚባሉ ጉጃሚ ናቸው» ባሉ ጊዜ ፀሐዩ ያለልክ ተገረመ። እርሱ ቅኔውን ያነበበላቸው ለስሙ ነበር እንጂ ይገባቸዋል ብሎ እንኳ አላሰበም። ለካ ራሳቸው አቶ መሐሪ የቅኔ መምህር ኖረዋል! ፋሺስት ኢትዮጵያን በወረረ ጊዜ አቶ መሐሪ ወደግብፅ ተሰደው ዓረብኛ፣ ዕብራይስጥ፣ ፈረንሳይኛ፣ እንግሊዝኛ ተምረው በዓለም ጉዳይ የበሰሉ ሆነዋል። የኢትዮጵያንም ፕሮብሌም ደህና አድርገው አጥንተውታል። እንደዚህ ያሉ ብለል ሰው በድንገት ስላገኘ ፀሐዩ ተደስቷል። ንግግሩን

በመቀጠል፡-

- «ዐቢይ ወልደ ማርያም የተባለ ጓደኛ ነበረኝ። አሁን ወደኢትዮጵያ ተመልሷል። ከርሱ ጋር ስለዘመናዊው ትምህርት አለጣጥ ስንነጋገር፣ በኔ አስተያየት የሰው ልጅ መስተሐልይ (mind) በ፪ መከፈል አለበት ብዬ አመልክቻለሁ፡-

፩ኛው፡- Imitative ወይም mechanical mind ነው። በአማርኛ ተላዊ መስተሐልይ ብዬዋለሁ። ይህ ዓይነት መስተሐልይ ለቴክኖሎጂ ጥሩ መሣሪያ ይሆናል። ፪ኛው፡- Reflective mind ነው። በአማርኛ ማንቶታዊ መስተሐልይ ብዬዋለሁ። ይህ ዓይነት መስተሐልይ ለሜታፊዚክስና ለፍልስፍና ምርመራ ያገለግላል።

፫ኛው፡- Creative mind ነው። በአማርኛ ፈጣሪ መስተሐልይ ብዬዋለሁ። ይኸውም «ለእርሳትና» ለሥነ ጥበብ ጥሩ መሣሪያ ነው። የተግባራዊ የተፈጥሮ ችሎታ በዚህ ዓይነት ተመድቦ የትምህርት ቤቶች ይህን የሰውን ልጅ ስጦታ እየተከተሉ ለማሳደግ መጣር አለባቸው» እለ ፀሐይ።

- «ተላዊ መስተሐልይ የሚሉት ምን ዓይነት ነው?» ቢሉ አቶ መሐሪ ጠየቁ።

- «ተላዊ መስተሐልይ ያላቸው ሰዎች የተማሩትን ብቻ ከመከተል በቀር አዲስ አሳብ ለማፍለቅ ያስቸግራቸዋል። ልክ እንደመኪና ናቸው። ነፍሰ ቢሶች!»

አቶ መሐሪ ከት ብለው ሳቁና «ስለ ተላዊ መስተሐልይ የተናገሩት ትክክል ነው። ኢትዮጵያውያንን የጉዳቸው ይህ መሆን አለበት። ስለኮሙኒዝም የተማሩ እንደሆነ በነርሱ ዘንድ ውነት ያለበት ኮሙኒዝም ብቻ ነው። ስለካፒታሊዝም የተማሩ እንደሆነ በነርሱ ዘንድ የኢኮኖሚ እድገት የሚገኘው በካፒታሊዝም መንገድ ብቻ ነው። የራሳችን የሚሉት አስተያየት የላቸውም። አዎ፣ እርስዎ እንዳሉት «ሜካኒካል» ለሆነ ሥራ ሁሉ ተላዊ መስተሐልይ ማገልገሉ አያጠራጥርም። ከመኪና ጋራ አብሮ ለመሥራት ይችላል። ግን አሁን የምንነጋገረው የሰውን ልጅ መንፈስ ለማሳደግና ሕይወቱን በእውቀት ለማበልጸግ ስለሚያስችለው ከፍተኛ የትምህርት ዓይነት ነው። ባለቅኔው ከንፍ ያበቀለውን ፍጡር ሁሉ መልእክ ነው ብለን እናከብረውም ያሉት ትክክለኛ ቅኔያዊ አገላለጥ ስለሆነ

ምሥጢሩን ጠልቀን መመርመር አለብን» አሉ።

- «ይህን የመለለ ብስል አስተያየት የምሰማው አሁን ወደኢትዮጵያ ከተመለሰው ከንደኛዬ ከዐቢይ ነበረ። ከርሱ በኋላ ሌላ ሰው ያጋጥመኛል ብዬ ከቶ አላሰብኩም። ኢትዮጵያውያን አግኝተው ሊያነጋግሩኝ የፈለጉ እንደሆነ ሕንድ ወይም ፓኪስታኒ ነኝ እላቸዋለሁ። አብዛኞቹን በጣም «ማቴሪያሊስቲክ» ሆነው ስላገኘኋቸው ከነርሱ ጋር የማሳልፈው ጊዜ መስተሐልዬን መካን ያደርገዋል ብዬ ፈራሁ።»

- «አቶ ዐቢይ ለምን ወደኢትዮጵያ ተመለሰ?»

- «ዐቢይ በፕሮፌሽን መሐንዲስ ነው። በአስተሳሰብ እንግባባ ነበር። ግን አሁን ወደመጨረሻው ሰዓት «ለሰው አስተማሪው ጊዜ መሆን አለበት» የሚል ፍልስፍና አወጣና እንደ Pythagorean ከማቴማቲክስ ጋር ለማዋዕድ ጀምሮ ነበር። እኔ በዚህ ከርሱ ጋር አልተስማማሁም። እኔ በየደቂቃው የሚለዋወጥ ጊዜ ቀዋሚ ነገር ሊያስተምረኝ አይችልም። ሰው ሊያስተምረኝ አይችልም እላለሁ።»

- «ታዲያ ማነው የሚያስተምርዎ?»

- «በውስጤ ያለው ታላቁ «አነ» ነው።»

- «አልገባኝም፤ ይህ «አነ» የሚሉት ነገር ምንድነው?» አሉ። አቶ መሐሪ ዓይኖቻቸውን ወደሰማይ አቅንተው እየፈለጉና እያሰቡ።

- «ይህ የቋንቋ ችግር ሊሆን ይችላል። እርስዎ ከፈለጉ በሚሰማማዎ በሌላ ስም ሊጠሩት ይችላሉ። ለምሳሌ ያ ታላቁ የጀርመን ፈላስፋ (Immanuel Kant) "thing-in-itself" እያለ ይጠራዋል። የኔ አባት አለቃ መንክር ግን ሁልጊዜ «አነ» ይሉ ነበር።»

- «ባነጋገርዎ እንደምመለከተው ፈላስፋ ይመስሉኛል። ትምህርትዎ ፍልስፍና ነው?» ሲሉ አቶ መሐሪ ጠየቁ።

- «እንደኔ አስተሳሰብ ማናቸውም ሰው፤ - ገበሬ ቢሆን ወይም ወታደር፤ ነጋዴ ቢሆን ወይም መንገድ ጠራጊ፤ ገዢ ቢሆን ወይም ተገዢ፤ ባለጸጋ ቢሆን ወይም ደህ፤ - በትክክል የሚያስብ ጭንቅላትና ማገፋታዊ መስተሐልይ ካለው ፈላስፋ ነው ማለት ይቻላል። ግን በፕሮፌሽናል ፈላስፎችና በተራ ሰው መካከል ያለው ልዩነት።

፩ኛ - ፕሮፌሽናል ፈላስፎች ለጥናታቸው ሰፊ ያለ ጊዜ አላቸው፤

፪ኛ - ከሌላው ራሳቸውን ለማስገለል ልዩ ቋንቋ መፍጠር ይወዳሉ፤

፫ኛ - በተፈጥሮ ማንነታዊ መስተሐልይ አላቸው፤

፬ኛ - ጥናታቸው ልዩ ልዩ የእውቀት መስኮችን አስተባብሮና አዋህዶ በሰፊው መዋቅረ ዓለምን (Universe) ለመመልከት ይሞክራል። ተራ ሰው ግን ይህን ዓይነት እድል አያገኝም። በጠቅላላው የፈረንሳዩ ጺሐፊ (Voltaire) እንደተናገረው የፍልስፍና መሠረታዊ አላማዎች ሁለት መሆን አለባቸው፡-

ሀ) ውነትን ለማግኘት በትጋትና በጥንቃቄ መፈለግ፤

ለ) በውነት እየተመሩ በጎ ሥራን ለመፈጸም መዘጋጀት፤ - እንግዲህ በዚህ መንፈስ የሕይወትን ትርጓሜ የሚከታተል ሁሉ ፈላስፋ መባል ይገባል ማለት ነው። ግን ባለመታደል ፈላስፎች ከተባሉት ሰዎች ይህን መሠረታዊ ዓላማ የተከተሉ በጣም ጥቂቶች ናቸው። ለምሳሌ Marcus Aurelius የተባለውን ፈላስፋ (የሮም ንጉሠ ነገሥት) ሕይወት እንጥቀስ። ይህ ሰው በቂሣራዊ ዙፋን ላይ ከመቀመጡ በፊት በማግኒትነት ያስተማረው Rusticus የተባለው የStoic ፍልስፍና መምህር ነው። ከመሥራቱ ከZeno ጀምሮ ያሉት ፈላስፎች እንደገለጡት፤ የእስቶይክ ፍልስፍና መሠረታዊ ትምህርት «የሰውን ዘር በሙሉ አፍቅር» የሚል ነው። ግን Marcus Aurelius - ምንም እንኳን Meditations በተባለው መጽሐፉ የእስቶይክን የሕይወት ፍልስፍና አጣርቶ ቢያቀርብ፤ በራሱ ሕይወት ውስጥ ለዚህ ፍልስፍና ያለውን ታማኝነት አላሳየም። ከሁሉ አስቀድሞ ወዲያው ንጉሠ ነገሥት እንደተባለ የፈረመው አዋጅ ክርስቲያኖችን ለማሳደድና ድራሻቸውን ለማጥፋት ስለነበር፤ «የሰውን ዘር በሙሉ አፍቅር» የሚለውን የእስቶይክ መሠረታዊ ትምህርት እንዳፈረሰ አያጠራጥርም። ይህን የመሰለ የፈላስፎችን አስተሳሰብና የግል ሕይወት ቅራኔ ለማስረዳት ብዙ ምሳሌ ማቅረብ ይቻላል» አለ ፀሐዩ።

- «ይህ ፕሮብሌም የፈላስፎች ብቻ አይደለም። የሃይማኖትና የፖለቲካ መሪዎች ነን የሚሉትም በገባኢ የሚናገሩትና በግል የሚሠሩት እንደ ሰማይና መሬት የተራራቀ ነው» አሉና አቶ መሐሪ ሰዓታቸውን ተመለከቱ። «ከርስዎ ጋር ሰሜወት ብውል መታደል ነበር» ሲሉ ቀጠሉ። «ግን ልጄ ሚሚ ለምሳ ወዳጆች ጋብዛለች። እኔ ቀድሜ መገኘት አለብኝ።»

- «ልጆች አሉዎት እንዴ?» ሲል ፀሐዩ ጠየቀ።

- «ሚሚ ብቻ ናት። ግን ከሺ ትበልጣለች። ቆንጆ፣ ግእምርት፣ ጥገዊት፣ ፍሥሕት። ቢያውቋት በጣም እንደሚወዷት አልጠራጠርም። ከኔ ጋር እንዳንድ ጊዜ እንጥባባም። ግን ሁል ጊዜ እርሷ ትረታለች። ለምሳሌ የእጸ መንግሥት በወደቀ ጊዜ አዲስ አበባ ነበርን። ሚሚ የሱዳን ኤምባሲ ሚኒስትር አታሺ ወዳጅ አበጅታ ስለነበረ፣ የደርግ መንግሥት በምሥጢር ይከታተላት ኖሯል፤ እኔ ይህን ሁሉ አላውቅም ነበር። ሚኒስትር አታሺው ነገሩን በሰለላ መንገድ ደርሶበት ወደሱዳን እንድትሸሽ መከራት። ይህን ምሥጢር በገለጠችልኝ ጊዜ ያለልክ ተቂጣሁ። ከሁሉ አስቀድሞ የአገር ልጅ ሳይታጣ ከውጭ አገር ሰው ጋራ የፍቅር ቁራኛ መሆኗን የኔ ሕሊና በፍጹም የማይቀበለው ነገር ነበር። በዚህ ነገር ስንጨቃጨቅ «አባዬ፣ አሁን ስለኔ «ሞራሊቲ» ለመነጋገሪያ ጊዜ የለም። ሁለት ዓይነት ምርጫ ብቻ ከፈታችን ተደቅኗል። (፩) አዲስ አበባ ከደርግ እስር ቤት ታጉረን በሥቃይ መበለበስ፣ ወይም የታደልን እንደሆነ በጠመንጃ መደብደብ፤ (፪) ሱዳናዊው ወዳጅ እንደመከረን በርሱ እርዳታ ከሱዳን ገብተን ነፍሳችንን ግዳን ነው። የትኛውን ነው የሚመርጡት?» አለች ሚሚ ዓይኖቿን አስቆጥታ ወደኔ እየተመለከተች። ለዚህ ምንም መልስ አልነበረኝም። ሚኒስትር አታሺው ያዘጋጀልንን ጥላን ተከትለን ወደሱዳን ከዚያም ወደዚህ ለመምጣት ቻልን። እኔ በጣም የሚገርመኝ Immoral ነው ብዬ የነቀፍሁት የሚሚ የፍቅር ቁራኛ የነፍሳችን መዳኛ መሆኑ ነው። ቢሆንም ሕሊናዬ እስካሁን ይቅር አላለኝም። እዚህ አገር ከመጣሁ በኋላ The Education of Henry Adams የተባለ መጽሐፍ አግኝቼ አንብቤአለሁ። ይህ ሰው ጥር አሚሪካዊ ደራሲ እንዲህ የሚል ቃል ጽፏል፡- "Morality is a private and costly luxury." መቼም እኔ በዚህ አሳብ አገላለጥ አልሰማኝም። «ሞራሊቲ» ትርፍ የሆነ የግል ጌጣጌጥ አይደለም። ለሕይወታችን መምሪያ ዋና አስፈላጊ ነገር ነው። ግን የልጄን የሚሚን ሕይወት ለማዳን ስለmoral integrity የሚባለውን በማፍረስ ሕሊናዬ እየወቀሰኝ ነው» አሉ አቶ መሐሪ በፊታቸው የጸጸት ምልክት እያሳዩ።

- «እኔ እንደምመለከተው «የሞራልዎን ኢንቴግሪቲ» አላፈረሱም። እንዲያውም እግዚአብሔር በረቀቀ ጥበቡ እርሷንና ልጅዋን ከደርግ መንጋጋ አውጥቶ ለማዳን የሠራው ጥላን ነው አላለሁ። ከዚህ ቀድሞ የኤሊ

ምሥጋና በግል ርእስ የጻፍኩትን ግጥም እስኪ ሳንብልዎት። ከርስዎ ጋራ ተመሳሳይ የሆነ ታሪክ ያለው ይመስለኛል።

የኤሊ ምሥጋና

በውትያኖስ ሳይ በታላቁ ባሕር፣

ኤሊ እየተዘናናች ትዋኝ አበር።

የሰማዬን ቀለም የባሕሩን ጸጥታ፣

ሰፋቱን፣ ጥልቀቱን ምጥቀቱንም አይታ፣

በጣም ተደስተች አድናቆ፤ በዛ፣

«ከብር ይግባው፣ ይመስገን፣ ለዘላለም ይግዛ፣

ዙፋኑ ይቀደስ፣ ስሙ ይባረክ፣

ይህን ውትያኖስ የፈጠረ አምላክ።»

እያለች ጸለየች በታላቅ ተመስጦ፣

መንፈሷ፣ ስሜቷ፣ በጣም ተለውጦ።

ገን ከወደገላ ሳታሰበው ደርሳ፣

አሰበረገገኛት አንዲት ትንሽ አሣ።

ብቅ ጥልቅ ስትል ያላት ቅልጥፍና፣

በቅናት ገረፈው የኤሊን ልቡና።

ያ ሁሉ መዝናናት ያ ሁሉ ደስታ፣

እልም ብሎ ጠፋ በነፃ ባንድ አፍታ።

«ሲርጡ፣ ሲበሩ፣ አራዊት በምድር፣

አዕዋፍ በሰማይ ዓሣዎች በባሕር፣

አዬ የኔ ኑሮ፣ አዬ የኔ እድል፣

ድንጋይ ተሸክሜ ቋጥኝ የሚያክል፣

እንቀረፈፋለሁ መላው ጠፍቶብኝ፣

ሌሎቹ ፍጥረቶች ቢሳለቁብኝ።»

እያለች ኤሊዋ በእድሷ በታለቅሰ፣

እዞ (shark) ከተፍ ብሎ ቀለባት እንደኳለ።

«መኝ ጠግቤ አውቃለሁ በጥቃቅን አሣ፣

አሁን ገና አገኘሁ የሚያጠግብ ምሳ፤»

ብሉ ተደሰተ ኤሊዋን ሲጉርስ፤
 እየተደራጀ በጥርሱ ሊነክስ።
 ኤሊ ሰተት ብላ ገባች ከሆዱ ውስጥ፤
 አዞ እንዴት ይችላል ድንጋይ ለማሳመጥ?
 ይራሽ፤ ያምጥ ጀመር ያለልክ ተናዶ፤
 እንዳረዝች ሴት ሆዱ ተንቀብድዶ።
 አይውጣት፤ አይተፋት፤ በቅማጭ አትወጣ፤
 እንዴት ያለ ሥቃይ! እንዴት ያለ ጣጣ!
 በዚያን ጊዜ ኤሊ በልጧ ምን ትል?
 የታላቁ ነቢይ የዮናስ እድል፤
 በድንገት ሲደርሳት ምንም ሳትጠረጥር፤
 እግዜር ገለጠላት የሕይወትን ምሥጢር።
 «ለምን አለበስክኝ ድንጋይ እንደሽማ?
 እያልኩ ሳርጉመገም ፈጣሪዬን ሳማ፤
 እርሱሰ ለካ ኖሯል የሠራው ምሽግ፤
 ከዚህ ከክፉ አውሬ እኔን ሊታደግ፤»
 ብላ አመሠግነች ኤሊ ፈጣሪዋን፤
 ስለገለጸላት ምሥጢሩ ጥበቡን።

ግጥሙን አንብቦ ሲጨርስ ፀሐዩ ለአቶ መሐሪ ደጉ እንዲህ አላቸው፡- «ይህን ግጥም የጻፍኩት በግል ሕይወቴ የደረሰውን ሁሉ እያስታወስሁ ከኤሊ ጋራ ምሥጋናዬን ለማቅረብ ነው። ከአገሬ ለረዢም ጊዜ በመሰደዴ «ምን አጠፋሁ ጌታዬ?» እያልኩ በፈጣሪዬ አማርር ነበር። አሁን ግን የሕይወትን ምሥጢር ከሞላ ጉደል ማወቅ ስለጀመርሁ ማማረሬን አቁሜአለሁ። ያንተ ፈቃድ ይሁን ማለት ታላቅ ነገር ነው።»

- «ታላቅ ትምርት ነው የሰጡኝ፤ አመሰግንዎታለሁ!» አሉ አቶ መሐሪ።

ምዕራፍ ፲፩

አቶ ፀሐይ በቅርብ ጊዜ ውስጥ አማን በአማን የሚል መጽሐፍ ጽፎ ነበር። ግልባጩን ለአዲሱ ወዳጁ ለአቶ መሐሪ ስለላከላቸው አንብበው የሚከተለውን ደብዳቤ ጻፉለት፡-

ወዳጄ አቶ ፀሐይ፣

የሳኩልኝ አማን በአማን ደርሶኝ ማንበብ ብቻ ሳይሆን በብዙ ነጥቦች ላይ ጠልቆ ለማሰብ (የርስዎን ቃል እንደጠቀምበት ይፍቀዱልኝና) መስተሐልዬን አንቅታል። እንግሊዞች mind የሚሉትን ከዚህ ቀድሞ አእምሮ እያልን ነበር የምንጠራው። የአእምሮ ትክክለኛ ትርጓሜ በእንግሊዝኛ knowledge ነው። ስለዚህ እርስዎ የሚጠቀሙበትን አዲስ ቃል ተቀብያለሁ።

ወደ አማን በአማን ልመለስና፡- መጽሐፉ በአቀረበው አዲስ ፍልስፍና ትችት ለመስጠት ይህ ደብዳቤ አይበቃኝም። ከቃልዎ ብዙ መግለጫዎች ለመለማት አጠብቃለሁ። ይልቁንም ልጄ ሚሚ መጽሐፉን አንብባ ብዙ ጥያቄዎች አሰናድታልዎታለች። በቀላሉ አይመልከቷት። ስሁል የሆነ መስተሐልይ አላት። ያዩዋታል!

ይህ ደብዳቤ ምንም እንኳ ከኔ ቢጻፍ በርሷ ስም የተላከ ግብዣ ነው። በኛ በኩል በሳምንት መጨረሻ መጥተው ፫ ቀን ያህል እንዲያሳልፉ ምኞታችን ነው። የሚመችዎን ጊዜ ወስነው ቢጽፉልኝ ደስ ይለኛል።

ወዳጅዎ መሐሪ ደገ

አቶ መሐሪ ሚስት የላቸውም። ሚሚን የወለዱት በጉርምስናቸው ጊዜ ከመንደር ሲያውደለድሉ ካንድ ባለባል ሴት ነው። ግን በላዩ ላይ ምክንያት ሴትየዋን ሲያገባት አልቻሉም። ስለዚህ ሚሚን እንደናትም እንዳላትም ሆነው ያሳደጓት አቶ መሐሪ ናቸው።

ሚሚ ባባቷ ሞግዚትነትና መሪነት ብዙ መጻሕፍት ሰላነበበች ብለል

የሆነ መስተሐልይ አላት። ከአገሯ ወጣቶች ጋራ ምንም ግንኙነት አላበጀችም። አሳብ ለማካፈል ወይም ለመቀበል አልተደራጁም፤ የሚኖሩት በአጋጣሚ ብቻ ነው ትላለች። ይህ አስተያየት ምናልባት «ፕሮጂውዲስ» ሊሆን ይችላል። አባቷን በጣም ስለምታፈቅር፤ «አባቴ ባይሆኑ ኖሮ አቶ መሐሪን ባገባሁ ነበር» እያለች በግልጽ ስትናገር ምንም አታፍርም። በርሷ ዘንድ physical love የሚሉት ምንም አይደለም። እርሷ በማጋነን የምትናገረው intellectual love ስለሚባለው ነገር ነው።

አያ፣ ጊዜ ወደውጭ ለመውጣት የሚጋብዟት የውጭ አገር ወጣቶች ናቸው። ጓደኞች የሚሆኗትን ለመምረጥ እጅግ የተራቀቀ አበይኖ (sense) አላት። ከርካሾች ጋር የማጠፋው ጊዜ የለኝም ትላለች።

ሚሚ የኮሌጅ ትምህርት የላትም። እርሷም አትፈልገውም። አባቴ በሞግዚትነት የሰጡኝን ትምህርት ኮሌጅ ሊሰጠኝ አይችልም ትላለች። ለዚህም ብዙ ምሳሌ ትጠቅሳለች። የኮሌጅ ትምህርት ለሥራ ፈላጊዎች እንጂ የሰውን የተፈጥሮ ስጦታ ለማስፋፋትና ለማሳደግ አገልግሎቱ የተጣበበ መሆኑን ለመግለጽ እየደጋገመች የምትጠቅሰው የWinston Churchillን ሕይወት ነው። በ፪ኛው የዓለም ጦርነት በሚያስደንቅ ፖለቲካዊና ወታደራዊ ዘዴ የናዚን ወራሪ ኃይል አሸንፎ እንግሊዝን ከአሳፋሪ ውድቀት ያዳናት ታላቁ መሪ (Churchill) በትምህርት ቤቱ ፊተና አያሌ ጊዜ ይወድቅ ስለነበረ፤ ቤተ ዘመዶቹ፤ ይልቁንም አባቴ Lord Randolph፤ ልጁ በእንግሊዞች ፖለቲካ ሕይወት ውስጥ ቁም ነገር ያለው ስፍራ ያገኛል ብለው ተስፋ አልነበራቸውም። ፊተናውን ለማለፍ የነበረበት ችግር ምን እንደሆነ በጠየቁት ጊዜ ቸርችል የሰጠው መልስ ይህ ነው፡- «ፊታኞቹ እኔ የማውቀውን አይጠይቁኝም።» ይህም የትምህርት ቤቱ ቸርችል በተፈጥሮ ያለውን ችሎታ አውቆ ለማሳደግ አልረዳውም ማለት ነው።

የሚሚ አባት አቶ መሐሪ Jean Jacques Rousseauን እንደ አምላክ ሊሰጥባት ምንም ያህል አይቀራቸውም። ስለዚህ ሚሚን በግል ሞግዚትነት ለማስተማር ሲጀምሩ፤ Emile በተባለው በሩሶ መጽሐፍ ተብራርቶ የተገለጠውን የማስተማር ዘዴ ለመከተል ሞክረዋል። ግን ከሩሶ የማይለማመብት አንድ ታላቅ ነጥብ አለ። እርሱ ሴቶች እንደወንዶች ትምህርት እንደማያስፈልጋቸውና የነርሱ ተግባር በማናቸውም ረገድ

ወንዶችን ማስደሰት ብቻ እንደሆነ አጠንክሮ ተሟግቷል። መቸም ይህን የመሰለ አስተሳሰብ በሩሶ አልተጀመረም። ከርሱ በፊት የነበሩ አያሌ የሶሻል ሳይንስና የሃይማኖት መሪዎች ሴቶችን ዝቅ አድርገው ነው የሚመለከቷቸው።

ሚሚ በዚህ ረገድ ምንም እንኳን የሩሶን አስተሳሰብ ብትቃወም፣ ዛሬ የሴቶች «ሊበራሽን» እየተባለ የሚጠራውን እንቅስቃሴ በሙሉ አትደግፍም። በሴቶችና በወንዶች መካከል ያለውን የተፈጥሮ ልዩነት ለማነፃፀር የሚያስችለውን ሚዛን ስለሰበረ፣ ዛሬ ያላንዳች ኃፍረት ሴቶች ከሴቶች ጋራ ወንዶች ከወንዶች ጋራ እንደባልና ሚስት ሲጋቡ ምስክር ለመሆን የሰሜቴ አበይኖ አይቀበለውም ትላለች።

ሚሚ በንግግር ራሷን የመግለጥ ስጦታ አላት። ስትናገር ነበልባላዊ መፍቅድ (passion) ታሳያለች። «ይህ ራሷ በተፈጥሮ ፊልጋ የደረሰችበት ነገር እንጂ እኔ ያስተማርኳት አደለም» ይላሉ አባቷ አቶ መሐሪ። ሩሶ በEmile እንደገለጠው ሕፃኑ ማናቸውንም በራሱ ፊልጎ ማግኘት አለበት። አቶ መሐሪ የተከተሉት ይህን ዘዴ ነው። ሚሚ ማናቸውን በራሱ ፊልጋ እንድታገኝ ማድረግ።

በለዛሬው የኢትዮጵያ ሁኔታ ለተማሪዎች ንግግር እንድታደርግ ከልዩ ልዩ ኮሌጆች ግብዣ ስለሚደርሳት በጉባኤው ከምታሳየው ነበልባላዊ መፍቅድ በላይ በአስተያየቷ ብስለት ተማሪዎች ብቻ ሳይሆኑ ፕሮፌሰሮቹም አድንቅዋታል። ከዚህም የተነሣ ዳግማዊት ማዳም Chiang Kai-shek እያሉ ይጠሯታል። እርሷ ግን ይህን ስም አልወደደችውም።

ፀሐዩ በተቀበለው ግብዣ መሠረት አቶ መሐሪን ለማየት ከቤታቸው ሄዶ በነበረበት ጊዜ ሚሚ ከአባቷ ጋራ የአበባ ነዶ ይዛ ተቀበለችው። አበባውን ከአስታቀፈችው በኋላ ጉንጫን በጉንጩ በኩል አስታካ «እንኳን ደሀና መጡ!» አለች።

- «መቼ እንዲህ በቀላሉ ለክፈሺኝ ታልፊያለሽ! ነይ፣ ደሀና አድርጌ ልሳምሽ!» አለና ፀሐዩ ጉንጩን እያገላበጠ ሳማት።

- «አባይ፣ እኒህ እንግዳችን በዋዛ ዋዛ አይደሉም» አለች ሚሚ እየሳቀችና አባቷን እየተመለከተች።

- «ጌሽውልዎ የሚሚ የአማርኛ አገላለጥ! - በዋዛ ዋዛ አይደሉም ትልዎታለች» አሉ አቶ መሐሪ እየሳቁ።

- «ሚሚ በዋዛ ዋዛ አይደለችም!» ሲል ፀሐዩ የርሷን ቃል ደገመ።
ለእራት ወደውጭ ከመውጣታቸው በፊት፤ አቶ መሐሪ ሁለት የአልጋ ቤቶች ለፀሐዩ አሳዩትና «የትኛው ክፍል ይመችዎታል? ሚሚ አልጋዎን ለማንጠፍ ትፈልጋለች» አለ።

- «ባለቅኔው ያለው ትዝ ይልዎታል?»

- «ምን አለ?»

«እመኒ ትሁብ እረፍተ ወሀብተ መከራ ትሁብ፤

እምርእሰየ ሰርእሰየ አንተ ትቀርቦ።»

አቶ መሐሪ ይህን ሲሰሙ ከት ብለው ሳቁና፤ ሚሚን ጠርተው «እኒህ 'በዋዛ ዋዛ አይደለም!' ያልሻቸው እንግዳ መልሱን በቅኔ ሰጥተዋል። አንቺ የመረጥሽውን አልጋ ቤት አንጥፈላቸው» አለ።

ከራት ከተመለሱ በኋላ፤ በሳሉን አርፈው ሲዝናኑ፤ ሚሚ በፒያኖዋ ብርኩማ ላይ ተቀምጣ፤ ቁልፎቿን በጣቶቿ እየነካካች «ምን እንድጫወት ትፈልጋለችሁ?» አለች።

- «ኢትዮጵያዊ መዝሙር ልትጫወች ትችላለሽ?» አለ ፀሐዩ።

- «እንዴታ! በደስታ!»

- «እስቲ እባክሽ

«አንቺ ልጅ፣ አንቺ ልጅ አንቺማ፤

ልቤን አስደንግጠሽ አረግሽው ደካማ።

የሚለውን ተጫወች» አለ ፀሐዩ። ሚሚ እጅ ነሥታ ስትጫወት፤ ፀሐዩ እንባውን መቂጣጠር አልቻለም ነበር። ልዩ ልዩ የአገሩ ትዝታ መጣበት። ፒያኖውን ተከትሎ እርሱም ይዘምር ጀመር።

- «እንዴ! እንዴ! ድምፅዎ እንዴት ያለ ወዝ አለው!» አለች ሚሚ በማድነት።

የፒያኖውን ጨዋታ ከጨረሰች በኋላ፤ ሚሚ ጥቂት ቆየት ብላ አማን በአማን የተባለውን የፀሐዩን መጽሐፍ አምጥታ እያገለባበጠች፤ «ስለዚህ መጽሐፍ ብዙ ጥያቄ አለኝ፤ ከሁሉ አስቀድሞ ስያሜው አልገባኝም፤ ምን ማለትዎ ነው?» አለች።

- «መልካም ጥያቄ ነው» አለ ፀሐዩ። ንግግሩን በመቀጠል፤ «የኢትዮጵያውያን ፍልስፍና ከጥንታውያኑ ግብፃውያን፤ ዕብራውያን፤ ግሪኮች፤ ሮማውያን አያሌ አስተሳሰብ ወስዷል። ኢትዮጵያ ከነዚህ ሕዝቦች

ጋራ ግንኙነት ካበጀች ረገርም ዘመናት አልፈዋል። መቼም ዛሬ ለምዕራባውያን ፍልስፍና መሠረቱ ግሪክ መሆኑ የታወቀ ነው። Milesians እየተባሉ የሚጠሩት የግሪክ ፈላስፎች አስተሳሰባቸውን የጀመሩት በመዋቅረ ዓለም (cosmology) ላይ እንደሆነ ተረድተናል። ጥያቄያቸው ባጭሩ «Reality ምንድነው?» የሚል ነበር። እኔ አማን በአማን ያልኩት ሪአሊቲን ነው። ይህ ጥያቄሽን ይመልሳል?» ሲል ፀሐዩ ጠየቀ።

- «አዎ፤ በከፊል። ግን ሚሴሻንስ የተባሉት ፈላስፎች ለጥያቄአቸው ምን መልስ አገኙ?»

- «መልሱ የተለያየ ነው። የመጀመሪያው ፈላስፋ፣ የሪአሊቲ መገኛውህ ነው አለ። ተከታዩ ደግሞ ዘአልቦ ጽንፍ (boundless) ብሎ ሰየመው። ፫ኛው አየር ነው አለ። ጥቂት ቆይቶ ደግሞ የEphesus ፈላስፋ (Heraclitus) ሪአሊቲ ለውጥ ነው አለ።»

- «ታዲያ የርስዎ ሪአሊቲ ወይም አማን በአማን ምንድነው?» ስትል ሚሚ ጠየቀች መጽሐፉን በማገለባበጥ እየተመለከተች።

- «የኔ ሪአሊቲ ሞት ነው» አለ ፀሐዩ።

- «ሞት? ሞት? ለማመን ያስቸግረኛል። ይህን የሚያስፈራ የሞት ፍልስፍና ለምን መረጡ?» አለች ሚሚ ፊቷን ከስትር አድርጋ ራሷን እየነቀነቀች።

- «ሞትን እኔ አልመረጥኩትም። ግን ብንወደውም ባንወደውም ሞት ሪአሊቲ ነው። ይልቁንስ ስለሞት ያለንን ፍርሃት ለማስወገድ የፈለግን እንደሆነ፤ ሞት ምን እንደሆነ ማወቅ አለብን። ያ የክርስቲያንነት መሥራች ስለሞት እንዲህ አለ፡- «የሰንዴ ቅንጣት ካልረገፈችና ካልሞተች ማፍራት አትችልም። ዛሬ ሰዎችን በሞት እያስፈራሩ የሚጠቀሙ ሐኪሞችና የኢንሹራንስ ኤጀንሲዎች ናቸው። አዎ፤ የበሽተኞችን የሕመም ሥቃይ ለማቅለል የሚጫወቱት ክፍለ ቀዊም (role) እንዳላቸው አይካድም። ግን የሞትን ድራሽ ለማጥፋት እንደሚችሉ እያስመሰሉ የውሽት ተስፋ መስጠት አይገባቸውም። ሞት ከጥንት ጀምሮ የኖረና ወደፊትም የሚኖር ሪአሊቲ ነው። ሕይወትና ሞት ቁራኞች ናቸው።»

ሚሚ በረገርሙ ተንፋሳ ጣራ ጣራውን እየተመለከተች ለጥቂት ጊዜ

አሰበች። በመጨረሻ ዓይኖቿን ትግ አድርጋ በፈገገታ ወደ ፀሐይ እየተመለከተች በእንግሊዝኛ "This is truly a philosophy of courage" አለች። ንግግሯን በመቀጠል፤ «ዛሬ ትልቅ ነገር አስተማሩኝ፤ አስተያየቴንም ለወጡት። እንግዲህ ሞትን አልፈራም። ካባቴ ለጥቆ የኔ መምህር አልዎታለሁ» አለች።

አቶ መሐሪ ምንም ሳይናገሩ ሚሚና ፀሐይ አሳብ ሲለዋወጡ ያዳምጡ ነበር። «የሚጨምሩት፤ ወይም የሚያሻሽሉት ነገር አለ?» ሲል ፀሐይ በጠየቃቸው ጊዜ «የሞት ነገር ስለሆነ እንዳስብበት በቂ ጊዜ ይስጡኝ» ብለው ሳቁ።

ፀሐይ ከአቶ መሐሪና ከሚሚ ጋራ ደስ ብሎት መልካም ጊዜ ካሳለፈ በኋላ ወደቤቱ ሲመለስ ለሚሚ የሚከተለውን ግጥም ጽፎ ሰጣት፡-

የተወደድሽ ሆይ፤ ይህን ድምፅ ሰማ፤

እንደ ፍየል ግልገል እሳለሁኝ ሚሚ!

ሚሚ ይህን ስታነብ ጉንጮቿ ቀልተው፤ ዓይኖቿ እያብለጨለጨ በጣም ከሳቀች በኋላ አንገቱን አቅፋ ከሳመች በኋላ ተሰነባበቱ።

ምዕራፍ ፲፪

አቡኪ ወእምኪ ኢይፈቅዱ እንግዳ
ሰህምኒ እሑር በስቀረተ ዕፅ አነዳ።

Micheal Drayton በ፲፭ኛው ክፍለ ዘመን በጣም የታወቀ የእንግሊዝ «ፖዬት» ነው።

Since there is no help,

Come let us kiss and part...

ሲል የደረሰውን sonnet አንድ ቀን ፀሐዩ እያነበበ ሳለ፤ እንግዳ የተባለው የጌንደሩ ቅኔ ተማሪ ስዓምኒ እሑር... ብሎ የቂጠረው ገብዔ ቃና ትዝ አለውና በጣም ተገረመ። «የባለቅኔዎችን ስሜት ርኅቀት ሀገርና የውቅያኖስ ባህር ገደብ ሆኖ ሊቆርጠውና ሊወሰነው አይችልም የተባለው ለካ ውነት ኖሯል!» አለ ፀሐዩ ራሱን ቀና አድርጎ ጎዋጎውን እየተመለከተና እያለበ።

ሁለቱም ባለቅኔዎች Let us kiss and part በማለት ተስማምተዋል። ግን የእንግሊዝ «ፖዬት» ቅኔውን የጻፈው በሞት ምክንያት የሚደርሰውን መለየት እያለበ ሲሆን፤ የጌንደሩን ቅኔ ተማሪ ያስጨነቀው በሕይወት ኦያሉ መለያየቱ ነው።

እሳይ የተጠቀሰው ገብዔ ቃና ዜማው እንደሰበረና የስዋሰውንም ደንብ እንዳልጠበቀ በግልጽ ይታያል። ግን ተማሪው ገና ጀማሪ ስለሆነ አይፈረድበትም። እንዲያውም በቅኔው ጀርባ ያለውን ታሪክ የሚያቁት ሁሉ አድንቀውታል።

መቸም «ቅኔ እንደፈቺው ነው» የተባለው ጥርጥር የለውም። ፀሐዩ ስዓምኒ እሑር... የሚለውን ሲያነብ ትዝ የምትለው ያለልክ የሚያፈቅራትና የሚናፍቃት አገሩ ኢትዮጵያ ናት። ግን የባለቅኔውን ውነተኛ ስሜት ማክበር እንዳለበት ይገነዘባል። ታሪኩ እንደሚከተለው ነው።

እንግዳ የቅኔ ትምህርቱን የጀመረው በጌንደር ቁስቋም ቤተ ክርስቲያን ነው። መምህሩ አለቃ ወርቅነህ ይባላል። ከዕለታት ባንድ ቀን ወደማታ ራቱን ለመቅፈፍ በየመንደሩ ሲዘዋወር ከአንድ ቤት ደረሰ። የቤቱ አቋም ሰቀለኛ ነው። ዙሪያውን የሾህ አጥር አለው። ባለቤቶቹ ታፈረ ደጁ

የሚባል አንድ ትልቅ ወደል ውሻ ሰላላቸው ለሌባ አይሠጉም።

እንግዳ «በእንተ ስማ ለማርያም» ብሎ ሲለምን ውሻው በድንገት ደርሶ ባቱን ዘነጠለው። የባለቤቶቹ ሴት ልጅ አልማዝ ትባላለች። ባሏን በቅርብ ጊዜ ፈትታ ከወላጆቿ ጋራ ተቀምጣለች። የእንግዳን በውሻው መነከሰ ባዮች ጊዜ ያለልክ ደንግጣና አዝና ውሻውን ከአባረረችው በኋላ ቁስለኛውን ከቤት አስገብታ ደሙን በእንጀራ ጠረገችና ለታፈረ ደጁ ጣለችለት። ውሻውም እንጀራውን ከደሙ ጋራ እያጣጣመ በላ። (በአገሩ ልማዳዊ እምነት ቁስሉ እንዳይመረቅዝ ለመከላከል የሚረዳ ነው ይባላል።) ወዲያውም ከሌማቱ እንጀራ ጠቅልላ፤ ከድስቱ ወጡን ጨልፋ አቀረበችና እንግዳ ራቱን እንዲበላ ጋበዘችው። አባትና እናቷ ዘመድ ጥየቃ ሂደው ገና አልተመለሱም። ወዲያው ከቤት እንደደረሱ የሆነውን ታሪክ ሰላጫወተቻቸው እነርሱም ደንግጠውና አዝነው ነበር። ግን እንግዳን አላገኙትም። ራቱን ከበላ በኋላ እያነካከሰ ወደትምህርት ቤቱ ተመልሷል። በማግሥቱ ወደማታ እንደተለመደው ራቱን ለመቅፈፍ ሳይመጣ አይቀርም ብላ አልማዝ ታፈረ ደጁን፤ «ዝም ብለህ አርፈህ ተኛ!» በማለት እየገላመጠች ትጠብቅ ነበር። ግን እንግዳ ሳይመጣ ስለቀረ በጣም አዘነች። በቁስሉ ምክንያት ታሞ እግሩን መራመድ ከልክሎት ይሆን? ወይስ እዚህ ለመምጣት ታፈረ ደጁን ፈርቶ ይሆን? እያለች ስታወጣና ስታወርድ ሌሊቱን ምንም እንቅልፍ አልወሰዳትም። በ፫ኛውም ቀን እንደዚሁ አልማዝ ልቧ ትር ትር እያለ በመጨነቅ ጠበቀችው። ግን አልመጣም። በጣም አዘነች።

አንድ ሳምንት ያህል ካሳለፈ በኋላ፡- ጎዳር ፮ ቀን በዓለ ቀስቋም ሲከበር እንግዳ ከቤተ ክርስቲያን ያገለግል ነበር። ሥርዓተ ክብሩ ከተፈጸመ በኋላ ወደ ተምህርት ቤቱ ሲመለስ፤ አንዲት ወጣት ቆንጆ ሴት በመንገዱ አቋርጣው አለፈች። እርሷም ለበዓሉ ከቤተ ክርስቲያን ሄዳ ስለነበረ የክት ልብለቷን ለብላ አገጣለች። ፊቷን አላየውም። ግን ከወደጎሳዋ ሲመለከት የአልማዝን ሹራብ አስታወሰው። ወዲያው «እመቤት! እመቤት!» ብሎ ጠራ። መለስ ብላ ዓይን ላይን ሲተያዩ ሁለቱም ተዋወቁ።

«እንዴ! እንዴ!» እያለች በመገረም ተመለከተችው። «ሰምህን አልነገርኸኝ፡- አንተ ነህ እንዴ? እዚህ ምን ታደርጋለህ?» ብላ ጠየቀችው።

- «ሰሜ እንግዳ ነው። - ከቤተ ክርስቲያን ቆይቼ አሁን

ወደትምህርት ቤት እየተመለሱ ነው። - እርስዎ ለመቤት?»

- «ሰሜ አልማዝ ነው። - እርስዎ ትለኛለህ? እኔም እኮ ልጅ ነኝ፤ ካንተ አልበልጥም። - ስለጤናህ በብዙ አስቤ ነበር። እንዲህ ደህና ከሆንክ ለምን ጠፋህ? መልካም አላደረግህም።»

- «ያንን ወደል ውሻችሁን ፈርቼ ነዋ!» አለ እንግዳ በጋፍረት እየሳሳቀ። «መጥቼ ምሥጋናዬን ስላላቀረብሁ ይቅር ይበሉኝ» ቢል ጨመረ።

- «እንግዲህ አንቱ ማለትህን ተወኝ» አለች አልማዝ ፊቷን ትጭም አድርጋ። ወዲያውም ቀጠል አድርጋ «የምትመጣበትን ጊዜ ባውቀው እጠብቅህ ነበር። ስለታፈረ ደጁ ምንም አታስብ» አለችው።

- «እንግዲያውስ ከነገ ጀምሮ በተለመደው ሰዓት እመጣለሁ።»

- «እጠብቅሃለሁ፤ እንዳትቀር» አለች አልማዝ። በጣም ተደስታለች።

ከዚያን ጊዜ ጀምሮ እንግዳ ለቀፈፋ ማታ ማታ ሲዘዋወር አልማዝን ከማየት አቋርጦ አያውቅም። ከዚህም የተነሣ እንደቤተሰብ ሆነ። ግን የአልማዝ አባት አቶ በጋሻው ደስ አላለውም። በአልማዝና በእንግዳ መካከል አንድ ልዩ ነገር ሳይኖር አይቀርም ብሎ ጠረጠረ። ስለዚህም ከጤቱ እንዳይመጣ በግልጽ አስታወቀው። እንዲሁም አልማዝን ከእንግዳ ጋራ እንዳትገናኝ ከለከላት። በዚህ ጊዜ አልማዝ የተሰማትን ሁኔታ ለመግለጽ የEdward Gibbon ንግግር ይረዳ ይሆን? ጊቦን እንግሊዛዊ ታሪክ ጸሐፊ ነው። Decline and Fall of the Roman Empire የተባለው መጻሕፉ በመላው ዩሮፕ ስሙን አሳውቆታል። በወጣትነቱ Suzanne Curchod የተባለች የስዊስ ተወላጅ ወደ ለመጋባት ከተሰማሙ በኋላ አባቱ ስለከለከለው እንዲህ ቢል ጻፈ። "I sighed as a lover, I obeyed as a son." አልማዝ እንደ ጊቦን ጸሐፊ ብትሆን ምናልባት ከርሱ በተሻለ አገላለጥ ስሜቷን ለማሳየት በሞከረች ነበር። ያለጥርጥር በአባቷ ውሳኔ ተቋቋማለች። ግን እኹ-ኹ-ኹ ብላ አልቅሳና እንባዋን ጠርጋ ከመታዘዝ በቀር ሌላ ምርጫ አልነበራትም። የሆነ ሆኖ እንግዳ ተሰፋ የመቀረጥ ስሜቱን እሳይ በተጠቀሰው ግዕዝኛ ቅኔ ለመግለጽ እድል አጋጥሞት ነበረ። ትርጓሜው በአማርኛ የሚከተለው ነው።-

አባትና እናትሽ አይወዱም እንግዳ

ሳሚኝና ለሂድ በመዝጊያው ቀዳዳ።

አቶ ፀሐዩ መንከር አንድ ቀን ይህን ታሪክ ከነቅኔው፣ አቶ ውብሸት ጉበኤ ለተባሉ ኢትዮጵያዊ ያጫውታቸው ነበር። (አቶ ውብሸት የወዳጁ የባቢያ ወልደ ማርያም ዘመድ ስለሆኑ አልፎ አልፎ እየተገናኙ ይጨዋውቱ ነበር።)

- «አኔም በወጣትነቴ አንዲት የጨዋ ልጅ ወድጀ እንደዚህ ያለ ነገር ደርሶብኝ ነበር» አሉና አቶ ውብሸት ሁኔታውን እየሰታወሱ ክት- ክት- ክት ብለው ሳቁ። ወዲያውም ቀጠል አደረጉና «የአቶ እንግዳ ቅኔ ሰምና ወርቅ ነው ወይስ ነጠላ ይባላል?» ሲሉ ጠየቁ። (ነጠላ ቅኔ እንደ Epic «ድራማቲክ» የሆነ ታሪክን ለመግለጫ የሚያገለግል ነው።)

- «ቅኔው ነጠላ አይባልም። ሰምና ወርቅ አለው። መቸም የቅኔን ሰምና ወርቅ ከጎብሩ ጋር አጣጥሞ ለመረዳት መጀመሪያ መሠረተ ንድቁን፣ - ማለት ባለቅኔው በምን አጋጣሚ እንደተቀኘው በስተጀርባው ያለውን ታሪክ ማወቅ ያሻል። ለዚህ ቅኔ መነሻ የሆነው መጉናጸፊያቸውን እንደ ታንኳ (boat) አድርገው ባሕር የተሻገሩት መነኩሴ ታሪክ ነው» ሲል ፀሐዩ በዝርዝር አስረዳቸው።

- «እስቲ ደግሞ አንድ ነገር ልጠይቅዎት» አሉ አቶ ውብሸት። «በቀደምለት Jean de la Fontaine የተባለው ታላቁ የፈረንሳይ ባለቅኔ L'Amour et la Folie በሚል ርእስ የጻፈውን ሳነብ የብእሲና የብእሲት ተፋቅሮ፡- (romance) ለባለቅኔዎች የቱን ያህል ምልአተ መንፈስ (inspiration) እንደሚሰጣቸው ለመረዳት ችያለሁ። ግን በግዕዝኛ ቅኔ ውስጥ ስፃምኒ እኩር... የሚል ቃል የሰማሁት ዛሬ ለመጀመሪያ ጊዜ ነው። የግዕዝ ባለቅኔዎች ስለ «ሮማንስ» ራሳቸውን ለመግለጥ የማይፈቅዱበት ምክንያት ምንድነው? ምናልባት የቀንጅና ፈላስፎች aesthetic experience እያሉ የሚጠሩት ስሜት ይጉድላቸዋል እንዴ?»

- «ስለዛሬው የኢትዮጵያ ትውልድ aesthetic experience በጣም እጠራጠራለሁ። ግን ቀደም ያሉት ኢትዮጵያውያን በቅኔያቸውና በዜማቸው እንደሚታየው ጠሊቅ የሆነ ስሜት እንዳላቸው አይካድም። ግዕዛውያን አባቶች ተፋቅሮ ነክ (romance) የሚያሳይ ፈጠራ ያላቀረቡበት ምክንያት ምናልባት የቤተ ማኅበሩን ሥርዓት ለማክበር

ሳይሆን አይቀርም እላለሁ። ያለፈው የኢትዮጵያ ማኅበራዊ ሥርዓት በእንግሊዝ አገር Victorian Age እየተባለ ከሚጠራው የበለጠ ጠንቃቃ ነበረ ማለት እንችላለን። ተፋቅሮ ነክ (romance) ያለው ሥነ ጽሑፍ ለማንበብ የሚፈልጉ ግዕዛውያን አባቶች ፍላጎታቸውን ለማስደሰት የቻሉት ምናልባት መኅልዋ መኅልይ ዘሰሎምን በተባለው መጽሐፍ መሆን አለበት።»

- «በአነጋገርዎ እንደምመለከተው፤ ስለቀደሙት ኢትዮጵያውያን ያለዎት አድናቆት በጣም ከፍ ያለ ሲሆን፤ ለዛሬው ትውልድ ምንም ዓይነት ዋጋ አይሰጡትም። ምናልባት «ፕሬጁዲስ» ሊሆን አይችልም?» ሲሉ አቶ ውብሽት ጠየቁ።

- «ይህንን ራስዎ በቀጥታ አይተው የሚፈርዱት ነገር ነው» አለ ፀሐዩ።

- «ያለፈውን ትውልድ የሚያደንቁበት፤ የዛሬውን ትውልድ የሚፈርዱበት ዋናው ምክንያት ምንድነው?»

- «ሁለት ቃላት ብቻ ልስጥዎት። በነዚህ ሁለት ቃላቶች ላይ የኔን ምክንያቶች ተንጠልጥለው ያገኙዋቸዋል። (፩) መስዋዕትነት። (፪) ራስን መውደድ። ያለፈው ትውልድ መስዋዕትነት ምን እንደሆነ ደሀና አድርጎ ያውቃል። የዛሬው ትውልድ ይህን አድርጎ የተማረው ራስን መውደድ ነው!!!» አለ ፀሐዩ።

- «አሁን ገባኝ! ደሀና አድርጎ ገባኝ!» ሲሉ መለሱ አቶ ውብሽት ራሳቸውን ከፍና ዝቅ በማድረግ እየነቀነቁ። ፊታቸው ቅጭም ብሏል። ጉዳዩ ልባቸውን አብስሎ ያሳዘናቸው ይመስላል።

ምዕራፍ ፲፫

ፀሐይ አንድ ቀን ከመጻሕፍት ቤት ተቀምጦ ጋዜጦች እያነበበ ባለ አቶ መንበረ ኪሩቤል የተባለ፤ እድሜው ምናልባት ፵ ዓመት የሆነው ሰው ወደርሱ ቀረብ ብሎ፡-

- «እኔ ኢትዮጵያዊ ነኝ፤ ስሜ መንበረ ኪሩቤል ይባላል። እርስዎ አቶ ፀሐይ መሆንዎን እውቃለሁ። መጻሕፍትዎንም አንብቤአለሁ። ሁልጊዜ ብቻዎን ሆነው ስለግይዎት፤ ራሴን ለማስተዋወቅ እየፈለግሁ፤ ምናልባትም ብቸኝነታቸውን ይወዱት እንደሆነ አስቸግራቸው ይሆናል በማለት እያመነታሁ ብዙ ወራት ታግሼ ቆየሁ። አሁን ግን ትእግሥቱ ሰላለቀብኝ ይቅርታ ያድርጉልኝ» አለ።

- «አስቲ እባክህ አንድ ነገር ልጠይቅህ። ምናልባት ጥያቄው ልስላሴ የጉደለውና እንዲያውም ሊብሰታዊ (offensive) ሆኖ ታገኘው ይሆናል። እኔ ግን በዚህ መንፈስ አይደለም የምጠይቅህ። ራሴን ከኔ ጋር ለማስተዋወቅ የፈለግሁበት ምክንያት ምንድነው?...» ብሎ ፀሐይ ገና ንግግሩን ሳይጨርስ፤ አቶ መንበረ በመቀየም ፊቱን አዘሮ ለመሄድ ሁለት እርምጃ እንዳደረገ፤

- «አቶ መንበረ! አቶ መንበረ!» ቢል ፀሐይ ደጋግሞ ጠራና አቆመው። «ይኸውልህ የፈራሁት ደረሰ። ከዚህ ቀድሞ ከወዳጆቼ ለመወጣትና ለመለያየት እጅግ ቢያንስ አንድ ዓመት ይፈጅብኝ ነበረ። ግን ካንተ ጋር ሁለት ደቂቃ እንኳ አልተነጋገርንም። አሁንም ከዚህ ሄደህ የምትለውን እውቃለሁ። «ያ ፀሐይ የሚባል ሰው እንዴት ያለ እውሬ! ልበ ጠማማ! ተንኩለኛ! ጨካኝ! ሰውን የሚጠላ! የሚንቅ!...» ይህን አቆየውና እስቲ ደሀና አድርገን እንተዋወቅ፤ ከዚያ በኋላ ለወሬ ይመችሃል» አለ ፀሐይ በማባለት እየሳሳቀ።

- «አቶ ፀሐይ፤ ለመተዋወቅ እኮ እድል ማግኘት ያስፈልጋል። ሰላምታ የሚሰጥዎትን ሁሉ «ለምንድነው ሰላምታ የሰጠኸኝ?» እያሉ ምክንያቱን የሚጠይቁ ከሆነ፤ በትክክል የሚያስቡ ናቸው ብሎ ማነው ከርሰዎ ጋር ለመተዋወቅ የሚፈልግ?»

- «እብድ ነህ ማለትህ ነው እንዴ?»

- «እኔ አልወጣኝም!» አለ መንበረ ራሱን እየነቅነቀ::

- «ታዲያ በትክክል የማያስብ ሰው ምን ይባላል?»

- «ለዚህ ዓይነት ጠባይ ስም ለማውጣት እኔ psychologist

አይደለሁም::»

- «እሺ፣ አሁን ይህን ሁሉ እንተወውና በቀም ነገር እንነጋገር:: እንደምታውቀው ሁሉ፣ እያንዳንዳችን የአካባቢያችን ፍጥረቶች ነን:: ሰላማዊ ወይም ጠበኛ፣ አማኝ ወይም ተጠራጣሪ፣ ወዳጅ ወይም ጠላት፣ ብልህ ወይም ደደብ፣ እንድንሆን የሚሞርደንና የሚያዘጋጀን አካባቢያችን መሆን አለበት:: ያንተ አካባቢ ያላንዳች ችግር ከሰዎች ለመቀላቀልና ለመወዳጀት እንድትችል አድርጎህ ይሆናል:: የኔ አካባቢ ግን ያስተግረኝ እንድጠራጠርና እንድጠነቀቅ ነው:: ስለዚህ አንድ ሰው ሊተዋወቀኝ ሲፈልግ ምክንያቱን ለማወቅ እፈልጋለሁ::»

- «ምንድነው እንደዚህ ተጠራጣሪ ያደረገዎት? ለምን ሰውን አያምኑም? ይህ የክርስቲያንነት ጠባይ አይደለም::» አለ መንበረ::

- «ራሱ ክርስቶስ የተናገረውን ታውቃለህ?»

- «ምን አለ?»

- «እንደ እባብ ጠቢብ ሁኑ::»

- «ደግሞስ እንደ ርግብ የዋህ ሁኑ ብሎ የለም እንዴ?»

- «አንተ ጠበቃ ትመስላለህ:: የተማርከው ሕግ ነው?»

መንበረ በጣም ባቀና «አዎ፣ ግን ይህ እንዴት ተሰማዎት? አስገራሚ ሰው ነዎት:: የሰውን ፕሮፌሽን በንግግሩ ለይቶ ማወቅ ትልቅ ስጦታ ነው» አለ:: በሕግ ትምህርቱ የሚኮራ ስለሆነ ደስ ብሎታል::

- «እኔ ስለዛሬው ዘመን የሕግ ትምህርት ያለኝን አስተያየት ልንገርህ?»

- «አዎ፣ መስማት እፈልጋለሁ::»

- «የኔን አስተያየት ከመስጠቴ በፊት እስቲ ያንተን ንረገኝ? ሕግ የሚባለው ነገር የሚያገለግለው ለምንድነው?»

- «ለዚህ መልስ መስጠት ያስፈልጋል እንዴ? ሕግ ባይኖር ዓለም ምን ይሆን ኖሯል?»

- «ምን ይሆን ኖሯል?»

- «ይተራረድ ነበረ!»

- «ኣዎ፣ አሁንማ መተራረድ የለም! እባክህ ማነው ሕግ ከመጣ ኃጢአት መጣ ያለው?»

- «ቅዱስ ጳውሎስ ነዋ!»

- «አንተ ጠበቃ ብቻ አይደለህም። መጽሐፍ ቅዱስም ደህና አድርገህ ታውቃለህ። ከየት ተማርከው?»

- «እኔ መጽሐፍ ቅዱስን በተለይም ሐዲስ ኪዳንን ማንበብ የጀመርኩት የሕግ ዲግሪዬን ከተቀበልሁ በኋላ ነው። አንድ ቀን፣ ገና ከትምህርት ቤት ላለሁ አንድ ስሙ የታወቀ ጠበቃ በጣም በተወሳሰበ የወንጀል ነገር ለመግደብ ከፍርድ ቤት የሚመጣ መሆኑን ሰምቼ ክርክሩን ለማዳመጥ ከጓደኞቼ ጋራ ሄጄ ነበር። ተከላሹ በጭካኔ አምስት ሰዎች እንደገደለ ተመስክሮበታል። ይህ የርሱ ጠበቃ የምሥክሮቹን ቃል ለማስተባበል ልዩ ጥረት ሲያደርግ ዋለ። ለነገሩ መዝጊያ የሚሆነውን ሙግት ሲያቀርብኩ ከመጽሐፍ ቅዱስ እየጠቀስ ያደረገው ንግግር የእማኝ (jury) አባሎችን ሊያስለቅሳቸው ምንም ያህል አልቀረውም። Billy Graham በዚያ Crusade እየተባለ በሚጠራው ፕሮግራም እንደዚህ ያለ ንግግር አድርጓል ማለት አልችልም። በጣም የሚያስደንቅ ነበር። እማኞቹ በrevival ስብሰባ እንጂ በፍርድ ቤት ችሎት መቀመጣቸውን እንዲረሱት አድርጓቸው ዋለ። በመጨረሻውም እነዚህ እማኞች ተከላሹን በነፃ ለቀቁት። እንግዲህ መጽሐፍ ቅዱስን ለማንበብ ዋና ምክንያት የሆነኝ ይህ ነው። ለጽድቅ ብዬ አይደለም» አለና አቶ መንበረ ይስቅ ጀመረ።

- «ይኸውልህ እኔ በዛሬው ዘመን የምዕራባውያን የሕግ ሲስተም ለመተማመን የማይቻል መሆኑን የተገነዘብሁት ይህን የመላሰለውን ግብዝነት ከተመለከትሁ በኋላ ነው። Time Magazine የራሻ ነቢይ ብሎ የሰየመው Aleksander Solzhenitsyn ይህን ስሜት በኃይል እየደጋገመ አሰምቷል። ሕግ የሚታወጀው መብትን ለማስከበርና ተግባርን በማስገደድ ለማስፈጸም እንጂ ሌላ ምንም ምሥጢር የለውም። ማናቸውም ድንጋጌ ለማናቸውም ሰው ግልጽ መሆን አለበት። የዛሬ ፬ኛ ዓመት የሕግ ግዕድ (code) በማውጣቱ ስሙ በአድናቆት ከሚጠራው ከባቢሉኑ ንጉሥ ከሐሙራቢ ጀምሮ የነበሩት ጥንታውያን ሐጋጊዎች ሕጉን ማናቸውም ተራ

ሰው እያነበበ እንዲከተል በትልልቅ ድንጋግ ሰሊዳ ላይ እያስቀረጹ በየአደባባዩ ያስቀምጡ እንደነበረ ተረድተናል። «ሕግ አላውቅም ማለት መከላከያ አይደለም» የሚባለው አገላለጥ እስካሁን ድረስ የሚጠቀሰው በዚህ መሠረት ነው። ዛሬ ግን ሐጋግያኑ፣ ጻኞችና ጠበቆች ሳይቀሩ ሕግ አያውቁም ማለት ይቻላል። ራሳቸው የጻፉትን ሕግ መተርጉም ያቅታቸዋል። አንድ ተራ ነገርን ከሕግ ጋር አዛምዶ ለመወሰን ዓመታት ይፈጃል። መቼም ይህን ሁሉ ችግር ያመጣው እነዚህ የሕግ ሰዎች «ፕሮሴሸናቸውን» ለማስገለል ሲሉ የፈጠሩት ጥምዝዝ ቋንቋና ይልቁንም ከፍሬ ነገሩ ይልቅ ለሥነ ሥርዓት (Procedural rules) ስለሚጠነቀቁ እንደሆነ አያጠራጥርም። ያለዚያ፡- ሕግ በግልጽ ቋንቋ ከተጻፈ፡- ሐጋጊዎች ከሐጋጊዎች፣ ጻኞች ከጻኞች፣ ጠበቆች ከጠበቆች ጋራ በሕግ አተረጓጉም ለመስማማት የሚያስችራቸው ምን ነገር ሊኖር ይችላል?» አለ ፀሐዩ ራሱን እየነቀነቀ። «ግን ጥያቄው ጻኞችና ጠበቆች በምን ይተዳደሩ? የሚል ነው።»

- «እርስዎ መቼም በነቃፊነት የታወቁ ነዎት። ማነው ከርስዎ ጋራ ተከራክሮ የሚልቅ?»

- «ይህን ምሥጋና አስመስለህ የምትናገረውን የሰም ማጥቂሪያ አላብ በፍጹም እቃወማለሁ። እኔ ነቃፊ አይደለሁም።»

- «ታዲያ ምን ሊባሉ ይፈልጋሉ?»

- «እድል አግኝቼ በርሱ ዘመን ብወለድ ኖሮ የዚያ የድንጋይ ጠራቢ ልጅ ተከታይ እየተባልኩ ብጠራ ደስ ባለኝ ነበር።»

- «ማነው ይህ የድንጋይ ጠራቢ ልጅ የሚሉት? የናዝሬቱ ኢየሱስ ነው?»

- «ምነው እባክህ መጽሐፍ ቅዱስ ተምራክላሁ አላልከኝም ነበር?»

- «እኔ የተማርሁት Ajury ማግባቢያ የሚያገለግለኝን ክፍል ብቻ እየመረጥሁ ነው። የቀረውን ለቴዎሎጂን ትቼዋለሁ። - ማነው እባክዎ ይህ የድንጋይ ጠራቢ ልጅ የሚሉት?»

- «ሶቅራጢስ፣ ሶቅራጢስ፣ ሶቅራጢስ» አለ ፀሐዩ ድምፁን ከፍ አድርጎ። ወዲያውም እንዲህ ሲል ቀጠለ። «ሶቅራጢስን መምህራ እንዲሆን የመረጥሁበት ምክንያት ከርሱ ተማሪ ከPlato ለመወዳደር ፈልጌ አይደለም። ይህ እንደማይቻል አውቃለሁ። ግን አንድ የሚቻል ነገር አለ።

ይህንንም ብጥሩ መግለጥ እፈልጋለሁ፡- ይህ የድንጋይ ጠረቢ ልጅ ደስተኛ አልነበረም፡፡ ስለዚህም ድንጋይ መጥረቡን ትቶ ለሐይወቱ ፍጽምና (fulfillment) ልሰጠው የሚችል ነገር ምን እንደሆነ ለማወቅ መጠየቅ ጀመረ፡፡ ከርሱ ቀደም ብለው የሳይንስ ፈላስፎች የሚባሉት እንደ Democritus እና እንደ Anaximenes ያሉት አዋቂዎች ስለመዋቅረ ዓለም (Universe) ያቅረቡትን አሳብ ተመራመረ፡፡ ሞት የማይደፍራቸው (immortal) የሚባሉትን ከUripides, ከAristophanes, ከSophocles የደረሱትን የግሪክ ሥነ ጽሑፎች አነበበ፡፡ ከXenophon, ከHerodotus, ከThucydides የተጻፉትን ታሪኮች መረመረ፡፡ በጊዜው የሚገኙትን ምሁራን የሚባሉትን ሁሉ አነጋገረ፡፡ ግን እርሱ የሚፈልገውን ማግኘት አልቻለም፡፡ ስለዚህ ቢጨንቀውና የሚያደርገውን ቢያጣ አንድ ቀን ከጓደኛው ከChaerophon ጋራ Dolphie Oracle የሚባለውን ትንቢት ተናጋሪ ለማየት ሄደ፡፡ ከማናቸውም ይልቅ የእኔን ልብ የማረከው፣ «ማን መሆንህንና ምን እንደምትፈልግ ተናገር» ቀጥሎ በተጠየቀ ጊዜ ሶቅራጢስ የሰጠው መልስ ነው፡፡ እርሱ እንዲህ አለ፡- «እኔ የአቴን ሶቅራጢስ ነኝ፡፡ አንድ ነገር ብቻ አውቃለሁ፡፡ ይኸውም ምንም የማላውቅ መሆኔን ነው፡፡»

በዚህ ጊዜ ፀሐዩ ዓይኖቹን ቀና አድርጎ ወደመንበረ ሲመለከት የመንበረ መስተሐልይ በሌላ አሳብ የተያዘ መስሎ ስለታየው፣ «የምለውን ታዳምጣለህ?» ብሎ ጠየቀው፡፡ መንበረም «አዎ፣ እያዳመጥሁ ነው» ቢል መለሰ፡፡

- «መቼም እናንተ ጠባቂዎች ሁሉን እናውቃለን ስለምትሉ፣ የሶቅራጢስን ፍልስፋጅ አትመድቅም፡፡ ቢሆንም ለዚህ ለሶቅራጢስ ንግግር የደልፋይ ትንቢት ቸናጋሪ ያለውን ላጫውትህ፡፡ በጣም ቁም ነገር ያለው ነው፡- "Gnothi Seauton" እነዚህ ሁለት ቃላት ናቸው፡፡ የሶቅራጢስን ሐይወት አመራር በፍጹም የለውጡት፡፡»

- «እነዚህ ቃላት ግሪክኛ ይመስሉኛል፡፡ ትርጓሜያቸው ምንድነው?»

- «('ፊሳህን) እውቅ' ማለት ነው» አለ ፀሐዩ፡፡

- «እኔ ይህን ምሁር እያልኩ በሞያዬ ስኩራራ ዝንጥልጥሉን አውጥተው የምደዘብን አላጡኝ እኮ! ምን እንድሆን ነው የሚፈቅዱት? መጽሐፍ ቅዱስን ገፋ አድርጌ ተምራ እንደ Billy Graham ሰባኪ ልሁን?»

- «ሶቅራጢስ እኮ የሕግ ትምህርት አይነር አላለም። የርሱ ጥያቄ "Tó ti?" ነው።»

- «እንደገና የማይገባኝን የግሪክ ቋንቋ አመጡብኝ። "Tó ti?" ምንድነው?»

- «አሁን አንተ ያልከው ነዋ!»

- «አሁን እኔ ምን አልኩ?»

- «Tó ti ማለት ምንድነው? አላልከም? ሶቅራጢስም እንደዚህ ነው የሚጠይቀው። በርሱ ፊት አንድ ነገር ተናግሮ ማለፍ አይቻልም። ምን ማለትህ ነው? ብሎ ይወጥርሃል። ለምሳሌ ሕግ ተምራለሁ፤ ጠበቃ ነኝ ብለሃል። ሕግ ምንድነው? ጠበቃ ምንድነው? ብሎ ይጠይቅሃል። ከትምህርት ቤትህ ባጠናከው «ዴፊኒሽን» መሠረት መልሱን በተላሉ ሰጥተህ መገላገል አትችልም። ያንተ መልስ ሌላ ያልጠበቅኸው ጥያቄ ያስከትላል። መልሱ ጥያቄ፤ - ጥያቄው መልስ እየወለደ በመወሳገብ ከቆየህ በኋላ፤ በመጨረሻው የምትናገረውን ምንም የማታውቅ፤ - ተምራያለሁ ብለህ የምትኮረቡት ሁሉ፤ አበይኖ (sense) የሌለው ከንቲ የቃል ድግምት መሆኑን እርሱ እንዲነግርህ አያስፈልገውም። አንተው ራሱ ታገኘዋለህ። Socratic irony የሚባለው የአጠያየቅ ዘዴ አስገራሚ ነው። ያን ጊዜ ነው እውነትን ፈልገህና ፈልፍለህ ለማግኘት የምትችለው።»

- «Socratic irony የሚሉት እኛ ጠበቆች Cross examination የምንለውን ነው?»

- «አይደለም። Socratic irony ውነትን ለመመራመሪያ ያገለግላል። Cross examination ግን ምሥክሮችን ለማደናገፊያ ጠበቆች የፈጠሩት ዘዴ ነው።»

- «እርስዎ የጠበቆችን እውቀት ያለልክ አራከሱት። እንገዴህ የእውቀት መጀመሪያና መጨረሻ አላውቅም ማለት ነው እንዴ?»

- «ያለጥርጥር። ውነትን የሚፈልጉ ሁሉ ምንም አናውቅም የሚሉ ናቸው።»

መንበረ ወደወለሉ አቀረቀረና ራሱን በእጁ ደገፍ አድርጎ ለጥቂት ጊዜ ካሰበ በኋላ «የሚሉት ነገር በፍጹም ሊገባኝ አልቻለም» አለ።

- «ነገሩ ለማንም ግልጽ መሆን አለበት። ሁለት መንገዶች ከፊትህ

ተዘርገተዋል። ባንድ ጊዜ በሁለቱም መንገዶች መሄድ አትችልም። አንዱን መምረጥ አለብህ። የምትመርጠውም ወዴት ለመሄድ እንደምትፈልግ አረጋግጠህ ከወሰንህ በኋላ ነው።

ጃኝ/ ሕግ አዋቂ ነኝ፤ ጠበቃ ነኝ እያልክ በመገዝ ራስህንና ለሱቹንም ሰዎች እያታለህ ለመኖር ትፈልጋለህ? ያለጥርጥር ይህ ለኑሮህ ሥጋዊ ምችትን ይሰጥሃል። ብዙ ገንዘብ ታተርፋለህ፤ ሰዎች ያከብሩሃል፤ ይፈሩሃልም።

ወይም

ጃኝ/ እንደድንጋዩ ጠራቢ ልጅ «አንድ ነገር ብቻ አውቃለሁ፤ ይኸውም ምንም የማላውቅ መሆኔን ነው» ብለህ ድንቁርናህን አምኑህ ውነትን ለማግኘት መመራመር ትፈቅዳለህ? ይህ መቸም መስዋዕትነትን ይጠይቃል። ከሁሉ አስቀድሞ፡- ከጥቂቶች ውነተኞች ሰዎች በቀር፡- አብዛኞቹ ይጠሉሃል፤ ይንቁሃል፤ ያሳጡሃል። እንግዲህ ምርጫው ያንተ ነው። በዚህ ጉዳይ የኢትዮጵያ ሶቅራጤስ የምላቸው የአባቴ የቅኔ መምህር የነበሩት አለቃ ዘዮሐንስ የተቀኙትን ቅኔ ልንገርህ።

መወድስ

ክልዲተ ፍናወ ሰእመ ረከበ፤ ኢየሐውር ነገድ በእሱ ፍናወ ቃላቱ፤

ወኢይክል ገብር እንዘ አሐዱ ውእቱ፤

ከመ ይቅንይዎ አጋዕዝት ክልዲቱ።

ባሕቱ አምክልዲሆሙ፤ አሐዳ ያፈቅር፤ ወይትኤዘዘ እስከነሞቱ።

ሰብሊስ እንዘ ኢሐረ በፍኖተ ልማድ ዝንቱ፤

ክልዲሆሙ ዓለማተ የሐሥሥ በሕይወቱ።

ባሕቱ ሀውክ በገበ ሐረ ፍኖቱ

እስመ ፍኖተ ነፍስ ለባሕቲታ ወፍኖተ ሥጋ ለባሕቲቱ።

- «በግሪክኛ ከጠቀሱት ይልቅ ይህ የአገሬ ቅኔ ልቤን ጠለቅ አድርጎ ነክቶታል። አባቴ መሪኔታ ኪሩቤል ቅኔ አዋቂ ነው። የርሱ አባት አለቃ ከንፉ ደግሞ ፳ ዓመት ሙሉ ቅኔ አስተምረዋል። ስለዚህ ቅኔ ከደሜ ጋር በመላው ሰውነቴ የሚዘዋወር እውቀት ስለሆነ፤ አሁን የአለቃ ዘዮሐንስን ቅኔ ሲጠቅሱ በጣም ደስ አለኝ» አለ መንበር እየሳሳቀ።

- «ይኸውልህ አሁን በደንብ እየተዋወቅንና እየተጣጣምን መሄድ

ልንጀምር ነው። ያንድ አገር ሰዎች በአንድ አገር መወለዳቸው ብቻ አይበቃም። ይህን የመሰለ ሐሪሶታዊ (cultural) ቅርስ አብረው ሲፋተቱ የበለጠ ይግባሉ፣ ይከባበራሉ፣ ይተሳሰባሉ፣ አንድነታቸውንም ያጠነክራሉ። ለምሳሌ the beastly man እያልኩ የምጠራው የሥጋ ወንድም አለኝ። በደርሳች ፕሮፓጋንዳ ተለውጦ የአገሩን ባህል ሲንቅ እንዲህ አይደለም። ለርሱ ይህ ሥልጣኔ መሰሉ ታይቶታል። አሁን ከኔ ጋር ዓይን ላይን መተያየት አንችልም። ምክንያቱም በባህላዊ ወይም በመንፈሳዊ ረገድ የጋርዮሽ የምንለው ምንም ነገር ስለሌለን ነው። ደርግ በአገራችን ላይ ከፈጸማቸው በደሎች አንደኛው የኢትዮጵያ ሕዝብ በረዢም ዘመናት ውስጥ የአንድነታቸው መሠረት ሆኖ የቆየውን ታሪካዊ የባህል ቅርሳቸውን እንዲያጡ ማድረጉ ነው። - አሁን በጭውውታችን ከግሪኩ ሶቅራጢስ የተነሣሁት ወደኢትዮጵያዊው ሶቅራጢስ ለመድረስ ነበረ። ጉዞዬን ያላንዳች ችግር ፈጽሜ እነሆ ካሰብኩበት ደርሻለሁ። አሁን ሌላ ቀጠሮ ስላለኝ ትቼህ በመሄዴ አገናለሁ። ግን ብዙ ሳንዘገይ ተፈላልገን እንደምንገናኝ በሰፊው እንደምንጨዋወት አልጠራጠርም። የምንነጋገረው አያሌ ነገር አለ።»

ፀሐዩ ይህን ካለ በኋላ ሁለቱም በልብ ሙቀትና በገጽ ፈገግታ እጅ ለእጅ ተጨባበጠው ተሰነባበቱ።

ምዕራፍ ፲፬

የበጋው ወራት አልፎ የመፀው (autumn) ከፍል ዓመት ስለተተካ አየሩ ቀዝቀዝ እያለ መሄድ ጀምሯል። እንዲሁም የዛፎቹ ቅጠል እየጠወለገ ደርቆ ከመርገፋ በፊት በልዩ ልዩ ቀለማት አጊጦ ይታያል።

«ግማሹ ብጫ፤ ግማሹ ቀይ፤ ግማሹ አረንጓዴ፤ ግማሹ አደይ፤ ግማሹ ሰማያዊ፤ ግማሹ ጽጌረዳዊ፤... በጣም አስገራሚ ትርኢት!!!»

ዕለቱ ሰኞ ነው። አቶ ፀሐዩ መንከር ጧት ተነሥቶ አንሰስያት (walk) ሲያደርግ አንዳንድ ጊዜ ቆም ብሎ እየተገላመጠ የዛፎቹን ውበት በመመልከት ይደሰት ነበር። የከፍለ ዓመታት መለዋወጥ በሥነ ፍጥረት ላይ ያለውን ኃይል አሥምሮ (influence) እያሰላሰለ እጅግ ተደንቀ። አንሰስያቱን ሲጨርስ ደግሞ ወደ ቤተ መጻሕፍት ሄዶ ጋዜጦችን ሲያነብ አርፍዶ ነበር። እኩል ቀን ሲሆን በአቅራቢያው ከሚገኝ ሬስቶራንት ምሳውን ከበላ በኋላ ለእረፍት ወደመኖሪያው ተመለሰ። ፀሐዩ ከምሳው ለጥቆ እንቅልፍ አስለምዷል። እግረ መንገዱን ሲያልፍ ከፖስታ ሳጥኑ ውስጥ ብዙ ደብዳቤዎች አግኝቶ ነበር። አብዛኞቹ የንግድ ቤት ማስታወቂያዎች ስለሆኑ ከጥራጊ መጣያ ቅርጫት ውስጥ ወረወረና ፬ የግል ደብዳቤዎች ብቻ ይዞ ከወንበሩ ላይ ተቀመጠ። ከደብዳቤዎቹ አንዱ በአንቪሎፑ ላይ የላከው አድራሻ የለበትም። ግን የፖስታው ማገተም ከኢሌኖይስ እስቴት እንደተላከ ያመለክታል። አንቪሎፑ ደብብ ያለ ጽጌረዳዊ ቀለም አለው። በአራቱ ማዕዘናት ደግሞ ለጌጥ ሲባል የሐረግና የፍሬዎች ዘለላ ሥዕል ተደርጎበታል። አድራሻው የተጻፈው ጥርት ባለ ቄንጠኛ የእጅ ብዕር ነው። «ይህ ካንዲት ወይዘሮ የተላከ መሆን አለበት» አለ ፀሐዩ። ወዲያው በችኮላ አንቪሎፑን ከፍቶ ደብዳቤ ቢፈልግ ማግኘት አልቻለም። ግን በጉልህ ፊደል የተጻፈ አንድ የግጥም ስሌዳ ይዟል።

ለመላው ፍጥረት ነው የሚያበራው ፀሐይ፤

ብቅ ባለ ጊዜ ከምሥራቁ ሰማይ።

እንደኔ ያለ ሰው ልብ ቀናተኛ፤

መፍጠር ቢችል ኖሮ ልዩ መገናኛ፤

በምሥጢር ጥበብ ከፀሐይ ጋራ፣

የቀረውን ትቶ ለኔ ብቻ ያብራ፣

ብሎ ይህን ሲያስብ ይነወራል ወይ?

ውነቱን ሳትሰውር ንገረኝ ፀሐይ።

ሚሚ

ፀሐይ ይህን ግጥም ሲያነብ በጣም ተንኳሽ (provocative) ሆኖ ስላገኘው ወዲያው ወዲያው ፈጥኖ ዓይኖቹን ዘጋ። ይኸውም መስተሐልዩን ሰብስቦ ለማሰብ ሳይሆን በትኩሳት የሚቃጠለውን ጭንቅላቱን በጨለማ ውስጥ ዘግቶ ለማቀዝቀዝ፣ በዚህም አኳኋን በትርርታ (excitement) የተቀሰቀሰውን ስሜቱን ለማረጋጋት ነው። እንዲሁም በአልጋው ላይ ተዘርሮ ማናቸውንም ነገር በእንቅልፍ አጥቦ ለመገላገል ሞክሮ ነበር። ግን አልቻለም። «ውነቱን ሳትሰውር ንገረኝ ፀሐይ» የሚለው ቃል ድቅን ይልበታል። «ውነቱ ግልጽ ነው» አለ ፀሐይ ለብቻው እያርጎመጎመ። በጣም ተጨንቋል።

ለእንደዚህ ያለ ፈተና መድኃኒት ነው ሲል መርጊታ ሥዩም የተባለ የትምህርት ቤት ጓደኛው (አሁን መንኲሶ ጳጳስ ሆኗል) አጫውቶት የነበረውን አስታወሰ። ይኸውም በቀዝቃዛ ውሀ እኩል ሰዓት ሙሉ መጠመቅ ነው። ግን ባለመታደል ፀሐይ በቀዝቃዛ ውሀ መጠመቅ ያለልክ ይፈራል። በልጅነቱ ተስቦ የሚሉት በሽታ አሞት በነበረ ጊዜ አባቱ ከእንጦጦ ኪዳነ ምሕረት ጠበል ወስደው ለጅቀን ያጠመቁትን ሲያስታውስ ያንቀጠቅጠዋል። በፍርሀት ምክንያት አልጠመቅም እያለ ያስቸግር ስለነበረ ሁለቱ ወንድሞቹና አባቱ በመረዳዳት እየታገሉ እጆቹን የውጥር ይዘው ከጠበሉ አሸንፋ በታች ከሚገኘው ጠፍጣፋ ድንጋይ ላይ በግድ አስቀምጠው «ዋይ! ዋይ! ዋይ!» እያለ ሲጮህ አጥምቀውታል። ከአሸንፋው የሚወርደው ጠበል ያለልክ ቀዝቃዛ ነበር። ከዚያን ጊዜ ጀምሮ የቀዝቃዛ ውሀ ጥምቀት ያለልክ ይፈራል። ግን በጣም የሚያስገርመው በዚያን ጊዜ ፀሐይ ሐኪም ሳያይ፣ መርፌ ሳይወጋ፣ pills ሳይውጥ በቀዝቃዛ ውሀ ጥምቀት ብቻ ከተሰበ በሽታው በጅቀን ውስጥ ድኖ ወደቤቱ መመለሱ ነው። የዛሬው ዘመን ሰዎች ምናልባት Superstition ይሉት ይሆናል። ግን በምገም ዓይነት ስም ቢጠሩት ልዩነት አያመጣም። የሚፈልገው ዋናው ነገር ከበሽታው መዳን ብቻ ነው። ይህ ብቻ አይደለም። ፀሐይ ከበሽታው ድኖ ወደቤቱ ሲመለስ፡-

እንዲሁኑ ጊዜ የሆስፒታልና የሐኪም bills እየተከታተሉ ተጨማሪ ራሱም ታትና የደም ብዛት ሊያመጡበት አልቻሉም ነበር።

ፀሐዩ ከአልጋው ላይ ቁጭ ብሎ ማሰብ ጀመረ። ለምንድነው ሚሚ ይህን የመሰለ ተንኳሽ ግጥም ጽፋ የላከችልን? ሲል ራሱን ጠየቀ። ለዚህም ጥያቄ ከራሱ ያገኘው መልስ ልዩ ልዩ ነው። ብቻውን እንዲህ ሲል አርጎመጎመ።

፩ - ሚሚ ሰብአዊ ድካሜን ልትፈትንና በእኔ እየሳቀች ራሷን ሊታጫውት ይሆናል። መቼም የዛሬዎቹ ሴቶች በወንድ ማሳገጥ ያስደስታቸዋል። ጭናቸውን አጋልጠው ሲሄዱ ወንድ የተመለከታቸው እንደሆነ sexual harassment ነው ብለው ይከሱታል። አይገርምም?

፪ - ሚሚ ውነተኛ ፍቅር አድርባት እንደሆነ ማን ያውቃል?

፫ - ሚሚ እንዲያው የግጥም አጻጻፍ ሙከራ ማድረግ ይሆናል።

፬ - ምናልባት ሌላ ሰው በሚሚ ስም ሊያታልለኝ ይሆን?» አለ።

ግን ምንም እንኳን በዚህ ምክንያት ልቡ ቢሸበርና የሚይዘው ነገር ቢጠፋበት፤ ለሚሚ ወይም ለአባቷ ለአቶ መሐሪ ደብዳቤ ሊጽፍ አልፈቀደም። እንዲያውም ዝም ማለትን መረጠ።

በመካከሉ አንድ ወር ካለፈ በኋላ እንደገና በፖስታ ሳጥኑ ውስጥ አንድ አንቪሎፕ አገኘ። አሁንም ሳኪው ስሙንና አድራሻውን አልጻፈም። ግን የተላከው ከኢሌናይ እስቴት መሆኑን የፖስታ ቤቱ ማጎተም ይገልጣል። ፀሐዩ አንቪሎፕን ለመክፈት ሠጋ። «ደህና አርፈህ ሰንብቼ ነበር። እንደገና ያቺ ሚሚ ያረፈውን ልቤን ለመበጥበጥና ለማስጨነቅ ያደረገችው ጥላን ሳይሆን አይቀርም» ሲል አርጎመጎመና አንቪሎፕን ሳይክፍት ለጅቀን ያህል አቆየው። ግን «አሁን ደግሞ ሚሚ ምን ዓይነት ተንኳሽ ግጥም ጽፋ ይሆን?» እያለ ለማወቅ የወሬ ጉጉት ስሜቱ ሥቃዩን አሳይቶት ነበር። «ከፍቼ ሳንበው? ወይም ቀድሼ ልጣለው?» ሲል እያወላወለ አያሌ ጊዜ አለበት። በመጨረሻው ቀዳዶ መጣልን መረጠና አንቪሎፕን ሳይክፍት ሸረካክተው። ግን ብዙ አልዘገየም። የተሸረካከተውን ወረቀት ከተጣለበት እየፈለገና እየለቀመ ማገጣጠም ጀመረ። ይህ ብዙ ሰዓት ፈጅቶበታል። የተጻፈው በእንግሊዝኛ ነበረ። እንዲህ ይላል።

Heart! We will forget him!
You and I, tonight!
You may forget the warmth he gave,
I will forget the light!
When you have done, pray tell me
That I may straight begin!
Haste! Lest while you are lagging
I remember him!

ፀሐዩ ይህን «ፖዩም» ከዚህ ቀድሞ እንዳነበበው ትዝ አለውና «የት
ው ያገኘሁት?» እያለ ያስብ ጀመረ። «ኹ ኹ ኹ ገባኝ፤ አሁን ገባኝ» አለ
በቻውን እየሳሳቀ። «ይኸማ የEmily Dickenson ፖዩም ነው። ከተደረሰ
፩፻ ዓመታት አልፈዋል። ግን ሚሚ እንዴት በረቀቀ አኳኋን ልትጠቀምበት
ቻለች?» ሲል አደነቀ። «ለካ ታላላቅ ቅኔዎች ለዘለዓለም ሕያዋን
(immortal) ናቸው የሚባሉት ባለቅኔዎች የሚገልጡት አሳብ
«ዩኒቬርሳል» ስለሆነ ነው! በአንድ ሰው ስሜት ብቻ አይወሰንም።
የመላውን የሰው ልጅ ልብ አገናኝቶ በአንድነት እንዲነዝር ያደርገዋል።»

ኤሚሊ ዲክንሰን በዚህ ፖዩም የገለጠችው ምንድነው?
የመጀመሪያውንና የመጨረሻውን ሐረጎች ስንመለከት የአፍቃሪዎች ልብ
ያለበትን ጭንቀትና፡- ይልቁንም ፍላጎቱን ለማስደሰት ያልቻለ እንደሆነ፡-
ከፍቅር ስሜት ነፃ ለመሆን የሚያደርገውን ትግል፣ ፍርሀት፣ ማመንታትና
መወላወል ያመለክታሉ። We will forget him! ካለች በኋላ I
remember him! አለች ኤሚሊ። ፀሐዩ በነዚህ ሐረጎች ላይ አተኩሮ ካሰበ
በኋላ «ማፍቀር ያስደስታል እንጂ እንዲህ ያስጨንቃል እንዴ?» ሲል ራሱን
ጠየቀ። በዚህ ጊዜ ነው ከዚህ የሚለጥቀውን ገባኤ ቃና ዘርፎ ለሚሚ አባት
ለአቶ መሐሪ ሊልክላቸው ያሰበው። በቅኔው ፀሐዩ በራሱ የደረሰበትን
ተጻብኦት ለመግለጥ ሞክሯል።

እርሱ ነአምር አፍቅሮተ ልብ ሠናይ፤

እስመ ለአሐዱ ትፍሥሕት ወለካልሁ ሥቃይ።

በአማርኛ አቅራቢያ ትርጓሜው፡-

እንዴት ይገባል የፍቅር ጨዋታ

ላንዱ ሥቃይ ሲሆን ለሌላው ደስታ።

ፀሐይ ለገባኢ ቃናው መሸኛ የሚከተለውን ደብዳቤ ጻፈ።

የተወደዱ አቶ መሐሪ፤ ምንም እንኳን ከርስዎ ከሰማሁ አያሌ ጊዜ ቢያልፍ በሰላምና በጤና እንዳሉ ተስፋ አደርጋለሁ። ሁልጊዜ አስብዎታለሁ። ግን ደብዳቤ ሳልጽፍልዎ ብዙ ስለዘገየሁ ይቅርታ ያድርጉልኝ። ምክንያቱም፡- ውነቱን ልናዘዝ፡- ስንፍና ነው። እርስዎ ደብዳቤ ባይጽፉ የሚበቃ ምክንያት አለዎት። ሥራ ይበዛብዎታል። ለወደፊቱ እኔም ስንፍናዬን አሸንፌ፤ እርስዎም ከሥራዎ ሰዓት ትንሽ ቆጠብ አድርገው፤ እጅግ ቢያንስ በሰዓት አንድ ጊዜ በደብዳቤ እንድንገናኝ ተስፋ አለኝ። አሁን ይችን አጭር ደብዳቤ ለመጻፍ አጋጣሚ የሰጠኝ ከዚህ ጋር የተያያዘው ገባኢ ቃና ነው። ቅኔው የጥንት ይመስለኛል። ግን የባለቅኔውን ስም ለማግኘት ሞክሬ ስላቃተኝ የርስዎን እርዳታ ለመጠየቅ ግድ ሆነብኝ። እባክዎ ለሚሚ ሰላምታዬን ያድርሱልኝ።»

ፀሐይ በደብዳቤው «ቅኔው የጥንት ይመስለኛል» ያለው ውሸቱን ነው። በጠቅላላው ደብዳቤው የተጻፈው ለመገናኛ ምክንያት ለመፍጠር እንጂ ስለቅኔው ደራሲ ለማወቅ አይደለም። የቅኔው ደራሲ ማን እንደሆነ ያውቃል። - ራሱ ፀሐይ ነው። ይህን የመሰለውን ዘዴያማ አቀራረብ እንግሊዞች white lie ይሉታል።

አቶ መሐሪ ይህ ደብዳቤ ሲደርሳቸው ለልጃቸው ለሚሚ ሰላሳዩዋት በጣም ተገረመች። የፀሐይ ደብዳቤ እርሷ ለጻፈችለት ግጥም፡- ቀጥተኛም ባይሆን፡- ተዘዋዋሪ መልስ እንደሆነ ተገንዝባለች። «አነጣጥሬ የተኩስኩት የፍቅር ግጥም እንደ Aphrodite ቀስት የፀሐይን ልብ አብስሎ ወግቶታል!» አለች በልቧ። ወዲያውም «እስቲ ቅኔውን ይተርጉሙልኝ» ብላ አባቷን ጠየቀች። ትርጓሜውን ስትሰማ ከት ብላ ሳቀችና፤

- «የቅኔው ደራሲ ማነው?» ብላ ጠየቀች።
- «እኔ አላውቅም፤ አቶ ፀሐይም ይህንኑ ነው የጠየቁት» አሉ አቶ መሐሪ።
- «እኔ አውቀዋለሁ» አለች ሚሚ እየሳሳቀች።
- «ማነው? ማን ይባላል?» አሉ አቶ መሐሪ በመገረም ሚሚን እየተመለከቱ።

ሚሚ የንግግሯን ድምፅ ከዋዛ ወደቀም ነገር ለወጥ አደረገችና «ለምን አቶ ፀሐይ የሚመጣው ሳምንት መጨረሻ እዚህ መጥተው ከኛ ጋራ እንዲያሳልፉ አይጋብዟቸውም? እግረ መንገዳቸውን ስለመጽሐፋቸው (አማን በአማን) ብዙ የሚያብራሩልኝ ነገር አለ። እንዲሁም ስለ ኔፎት ነአምር ደራሲ መነጋገር ትችላላችሁ» አለች።

ፀሐይ ያቶ መሐሪ ግብዣ ሲደርሰው ተጽብኦት ያለው ድብልቅ ስሜት በልቡ ተፈጠረ። ባንድ በኩል ግብዣውን ቢቀበል ጥሩ ጊዜ ለማሳለፍ አጋጣሚ መሆኑ ደስ ብሎታል። በሌላው በኩል ደግሞ የሚሚን ዓይኖች ለማየት በጣም አፍሯል። ስለዚህ «ልሂድ፣ ወይም ልቅር?» እያለ በማወላወል ከአሳቡ ጋር ሲታገል፣ Hypolita Taine የተባለው የፈረንሳይ ታሪክ ጸሐፊ i'dée maîtress እያለ የሚጠራው ነገር ትዝ አለው። ይኸውም ሰው ሕይወቱን በቁራጥነት ለማንቀሳቀስ የሚያስችለው የተፈጥሮ ኃይል ነው። ፀሐይ «የኔን ሕይወት በኃይል የሚነዳው idée maîtress ምንድነው?» ብሎ ራሱን ጠየቀ። መቼም መልሱን በቀላሉ ማግኘት አስቸጋሪ ነው። በSigmund Freud አስተሳሰብ idée maîtress ሥምረተ ሥጋ (sex) ነው። Friedrich Nietzsche ግን የሥልጣናዊ ኃይል መፍቅድ (will to power) ብሎታል። ፀሐይ የነዚህን ታላላቅ ፈላስፎች አስተሳሰብ በጥንቃቄ ከመረመረ በኋላ ከሁለቱም ጋራ አልተስማማም። «እኔ በራሴ በራሴ መልሱን አግኝቻለሁ» አለ። ግን ይህ ያገኘው መላስ ምን ዓይነት እንደሆነ እስካሁን ድረስ ገልጦ ለሌሎች በቃልም ሆነ በጽሑፍ አሳስረዳም።

ፀሐይ ወደአቶ መሐሪ የግብዣ ደብዳቤ ተመለሰና እንደገና ደጋግሞ ካነበበው በኋላ በጤና አመካኝቶ ለመሄድ አለመቻሉን አስታወቀ። ለወደፊቱም በጠቅላላው ከስዎች ጋራ ያለውን ግንኙነት ለማጥበብ ቆርጧል። የሠራኝን ጌታ የምገናኝበት ጊዜ ስለደረሰ መደራጀት አለብኝ ይላል። ምናልባት የርሱ idée maîtress ይህ ይሆን?

ሕመሙን ገልጦ የአቶ መሐሪን ግብዣ ለማክበር የማይችል መሆኑን ፀሐይ ከጻፈ ፲ ቀን ያህል ሆኖታል። አንድ ቀን ከጧቱ ፬ሰዓት ተኩል ገድሞ ቆርሱን በልቶ ሻይ እየጠጣና ጋዜጣ እያነበበ ሳለ የአፓርትመንቱ ደወል አቃጨለ። ግን በሩን ፊጥኖ አልከፈተም። አስቀድሞ ቀጠሮ የሰጠው ሰው

ካልሆነ በቀር በድንገት ከአፓርትሜንቱ የሚመጣውን ሰው ሁሉ አይቀበልም።

ደወሉ እንደገና ደጋግሞ አቃጨለ። አሁንም ፀሐይ በሩን መክፈት አልፈቀደም። ፎደቂቃዎች አለፉ። ለልማዱ ድንገተኛ ጠያቂዎች ይህን ያህል ጊዜ አይጠብቁም ነበር። ሁለትና ሦስት ጊዜ ደውለው በሩ ካልተከፈተላቸው፡- «ባይኖር ይሆናል!» ብለው ይሄዳሉ። የአሁኑ ጠያቂ ግን ፀሐይን አስገነገነው። ማን እንደሆነ ለማወቅ በመዝጊያው መጋጠሚያ ሰንጣቆ አሾልቆ ለማየት ሞክሮ ነበር። ግን አልቻለም። - ደወሉ ማቃጨሉን ቀጠለ። - ያሰለች ነበር።

- «Who is this?» ሲል ፀሐይ በቀጣ ድምፅ ጠየቀ።

- «እኔ ነኝ አቶ ፀሐይ፣ ይከፈቱልኝ፤ ውጭው በጣም ብርድ ነው። አልቻልኩትም» የሚል አሳዛኝ ቃል ሰማ። ድምፁ የሴት ነው። ግን ማን እንደሆነች ስሟን አልሰጠችም። እርሷ እንዳለችው በውነትም ውጭው በጣም ብርድ ነበር። አንዲት ሴትን ከውጭ በብርድ ላይ አቁሞ መጠያየቅ የሚገባ መሰሉ ስላልታየው በሩን ወለል አድርጎ ከፈተው።

- «አቶ ፀሐይ፣ አቶ ፀሐይ፤» ብላ እየጮኸች ሚሚ ከንጾቿን አንገቱ ላይ ጠመጠመቻቸውና ጉንጮቹን እያገላበጠች ሳመችው። «እኔ የሕመምዎን ደብዳቤ ካነበብሁ ጀምሮ እንቅልፍ አጥቼ ነው የሰነበትሁት። ከነገ ዛሬ እንደተሻላቸው ያሰሙናል እያልኩ ስጠባበቅ ዜናዎ ፈጽሞ ስለጠፋብኝ ዛሬ ማለዳ ተነስቼ በባቡር ወደርስዎ ለመምጣት ቆረጥሁ። እንደማይወጡ ከሆነ የተሻለዎት ይመስላል። ታዲያ ምንው እባክዎ ቢጽፉልን!!»

- «ይቅርታ አድርጊልኝ ሚሚ! ከዛሬ ነገ እጽፋለሁ እያልኩት ሳላሰበው በድንገት ቀለብሽኝ» አለ ፀሐይ እየተርበደበደ። «ለብርዱ፡- እባክሽ፡- አንድ ከብዳ ትኩሽ ሻይ፡- ከኪክ ጋራ ላምጣ!- ከሪም ላድርግበት?»

- «የለም! የለም! - ባዶ ሻይ ብቻ ይበቃል። ከብደት እየጨመርሁ ስለሄድሁ መጠንቀቅ አለብኝ» አለች ሚሚ።

- «አንቺ ፈጣሪሽ በሜትር እየለካ የቀረጸሽ፣ በግሪኮች አፈታሪክ (legend) እሌኒ እየተባለች የምትጠራውን እመቤት ትመስለያለሽ። አካሌ ከበደ እያልሽ መጨነቅ የለብሽም። ይህ የዛሬው ዘመን "fashion" ሴቶችን ሁሉ ነፍሰ ቢሶች አድርጎ የተፈጥሮ ውበታቸውን ሲገፋቸው ማየት

እንዴት ያሳዝናል! ዓይኖቻቸው በኩል ተደልዘው ፈታቸውና ከንፈሮቻቸው በ«ሚክአፕ» ተለሰው፤ ጠጉራቸው በ«ዊግ» ተሸፍኖ፤ አካላቸው በአጥንትና በጂማት ተፍገርግሮ ሳያቸው እንደ ጣዕረ ሞት ያስፈራሩኛል። የወንድነቴንም ትኩስ መንፈስ ያቀዘቅዙታል። አንቺ እንዲሁ ፈጣሪሽ እንደሠራሽ የተፈጥሮ ውበትሽን ጠብቀሽ መገኘት አለብሽ» አለ ፀሐዩ ሞቅ ባለ አነጋገር።

- «እርስዎ አሁን እንዳለሁ ብሆን ይወዳሉ?» ስትል ጠየቀች ሚሚ።

- «እንዴታ! ምን ተጠርጥር!» አለ ፀሐዩ በማጋነን።

- «እንግዲያውስ የርስዎን ምክር እኩተላለሁ። እርስዎን ካለደሰተዎ እኔ ለሌላው ምን ግዴታ አለብኝ?»

- «...ን ማለትሽ ነው?» አለ ፀሐዩ በመገረም።

- «ኦማን በኦማን የተባለውን መጽሐፍዎን እየመላለስሁ አነበባለሁ። እርስዎ እንዳሉት ሞት «ሪአሊቲ» ነው። ደግሞም የእግዚአብሔር ትክክለኛ ፈታሒነት የሚታወቀው በሞት መሆን አለበት። ባለጸጋ ወይም ደሃ፣ ኃይለኛ ወይም ደካማ፣ ብልህ ወይም ደንቆሮ፣ መልክ መልካም ወይም መልክ ጥፋ ብሎ አይለይም። ሁሉም ጉዟቸው ወደሞት ነው። ግን ሰዎች ሞትን ይፈራሉ። - እኔም ራሴ! -ሞትን በጣም እፈራለሁ። መጽሐፍዎን ካነበብሁ በኋላ ከፍርሀቴ እድናለሁ ብዬ አሰቤ ነበር። ግን አልተቻለም። እንዲያውም ፍርሀቴን አባሰብኝ። ስለዚህ ማንው ሞትን የማይፈራ ብዬ ስመራመር የኦማን በኦማን ደራሲ መሆን አለባቸው ብዬ እርስዎን አሰብሁ። ዓይኖችዎን ማየትና ንግግርዎን መስማት ብቻ ሊነገር የማይቻል የመንፈስ ሰላምና ወሰን የሌለው የልብ ደስታን ሊያካፍሉ ይችላሉ። ስለዚህ እኔ ከርስዎ የምማረው ብዙ ቁም ነገር እንዳለ ተረድቼአለሁ» አለችና ሚሚ ገና ንግግሯን ሳትጨርስ እንባ አነቃትና ታለቅስ ጀመር።

ፀሐዩ በጣም ደነገጠ፤ አዘነም። ወደሚሚ ቀረብ ብሎ እንባዋን በመሐረሙ እየጠራረገ ንግግሯን ሳም አደረገና፤ «ሚሚ፤ አይዘኝ አትፍሪ!» አላት።

- «እኔም እኮ ስለዚህ ነው የርስዎን አረጋጊ ድምፅ ለመስማት የምፈልገው!» አለች ሚሚ በእንባ የታጠበውን ፊቷን ፈገግ አድርጋ ፀሐዩን እያየች።

- «ለምንድነው ሞትን የምንፈራው? ምክንያቱን አጣርተን ማወቅ

አለብን። እኔ አማን በአማን የተባለውን መጽሐፈን ከመጻፈ በፊት ለዚህ ጥያቄ አጥጋቢ መልስ ይገኝ እንደሆነ ብዬ በጥንቃቄ ተፈላለግሁ። ግን ፍለጋዬ ወዴትም አላደረሰኝም። አንድ ቀን በብርቱ ታምሜ ከሆስፒታል ገብቼ ነበር። የሕመሜ ሥቃይ ጽኑ በመሆኑ እኔ የምፈልገው pain-killers ከሚባሉት የመድኃኒት ቅመማቸውን አንደኛውን አዘው እንዲያስተነፍሱኝ ነበር። ሐኪሞቼ ግን በረዢም አስተሳሰብ ሕይወቴ የሚጠበቅበትን ዘዴ እየተመራመሩ ለጊዜው የሚሰማኝን ሥቃይ ችላ ስላሉት ሐኪሙን ጠራሁና፡-

- «ዶክተር፣ እኔ ረዢም ጊዜ ለመኖር ፍላጎት የለኝም። ደግሞስ ለምንድነው ረዢም ጊዜ የምኖረው? ለመሠቃየት? በፍጹም አልፈልግም። እኔ እዚህ የመጣሁት አሁን የሚሰማኝን ሥቃይ የሚያቃልል መድኃኒት እንድትሰጡኝ ብቻ ነው። አዎ፣ በዛሬው ጊዜ ሰዎች እንደ አርጌ መኪና ልባቸውን ከላሊታቸውን... ሌላም የውስጥና የውጭ ሕዋሳቶቻቸውን እየሰለወጡ ረዢም ጊዜ ለመኖር ይፈልጋሉ። እኔ ግን አልፈልግም» አልኩት። በዚህ ጊዜ ሐኪሙ ምን ያደረገ ይመስልኛል? «ሕይወቴን የማጥፋት ስሜት ስላለው Psychiatrist ቢመረምረው መልካም ነው» የሚል አሳብ አቀረበና ሳልወድ በግድ ወደመስተሐልይ ሐኪም ወሰዱኝ። በጣም ተቂጥቼ ነበር። በዚያን ጊዜ፡ - ይህ ቁጣዬ ይመስለኛል። የሕመሜን ሥቃይ ድራሹን አጠፋውና በፍጹም ደህና ሆንኩ። አሁን የሚሰማኝ ቁጣ ብቻ ሆነ፡ - ብርቱ ቁጣ! የመስተሐልይ ሐኪም (psychiatrist) በምቼ ካውች ላይ አስቀመጠኝና፡- «ምንድነው የሚያምህ?» ብሎ ጠየቀኝ።

- «ዶክተር፣ ምንም የሚያመኝ ነገር የለ። አሁን የሚሰማኝ ቁጣ ብቻ ነው። እናንተ የመስተሐልይ ሐኪሞች በደቂቃ የምታስከፍሉት ምን ያህል እንደሆነ ሰምቻለሁ። እኔ ከሁሉ አስቀድሞ። በመታደል የመስተሐልይ በሽታ የለብኝም። ስለዚህ የናንተን እርዳታ አልጠይቅም። ከዚህም በቀር የናንተን ዋጋ ለመክፈል ችሎታ የለኝም። ግን ጊዜ ካለዎት አንድ የፍልስፍና ጥያቄ ልጠይቅዎት በወደድሁ ነበር። ይኸውም ዋጋ እንደማያስከፍሉኝ ቃል የሰጡኝ እንደሆነ ነው» አልኩት። ደክተሩ ሳቅ አለና «ልትጠይቅ ትችላላህ» አለኝ።

- «የሆስፒታሉ ሐኪም ወደርስዎ የላከኝ «እድሜዬ እንዲረዝም

አልፈልግም ስላልኩት መስተሐልዬ (mind) ትክክል አይደለም ብሎ በመገመት ነው። እድሜያቸው እንዲረዝም የማይፈልጉ ሰዎች በትክክል አያሰቡም የሚባለበት ምክንያት ምንድነው? ዘመናዊው ሳይንቲስት እድሜን የሚያስረዝም መድኃኒት አገኘሁ ብሎ የሚያስፎክረውስ ምንድነው? የሰው ልጅ እድሜው በረዘመ መጠን ሥቃዩ እየበዛ መሄዱን አያውቅምን? ለምሳሌ የዛሬውን ዘመን አዕሩግ (aged persons) ሕይወት እንመልከት። ልጅ/ በድካም ምክንያት እንደሚገባ ራሳቸውን ለመርዳት አይችሉም። ፆቻ/ ብቸኛነት በባም ያስጨንቃቸዋል። ፫ቻ/ ልጆቻቸው እንኳ አይጠይቋቸውም። ፬ቻ/ ልዩ ልዩ የዕርግና ደዌ በየጊዜው ያጠቃቸዋል። ሐኪሞች ይረዳቸዋል የሚባለው ልባቸው እየመታ ደማቸውን በየሥርቻቸው ለማዘዋወርና እድሜያቸውን ከቀን ወደቀን ለመቀጠል ብቻ ነው። ይህ ሥቃያቸውን ከማስረዘም በቀር ምን ዋጋ አለው? ከዚህ ሁሉ በሰላም አርፈው ከዚህ ዓለም ጭንቀት ቢገላገሉ አይሻላቸውምን? መቼም ሞት አግኝቷል። በአግን እንደሆነ እናውቃለን። reality ማለቱ ነው። ታዲያ ለምንድነው ከሞት ለመሸሽ የምንሞክረው? ጥንታዊ የግዕዝ ባለቅኔ እንዲህ አለ፡-

እንዘ ተደላ ዓለም ነጋሥሥ

ወእንዘ ንትሚነይ ክብረ፤

ሞት ይወስደኝ ወያወርደኝ መቃብረ።

(ሐኪሙ በግዕዝ የጠቀሰሁትን ቅኔ ሰማና ትርጓሜውን ጠየቀኝ። እኔም በእንግሊዝኛ ተረጉምሁለት። በፊቱ ላይ እንደተመለከትሁት ምንም "impress" ያደረገው አልመሰለኝም። አይፈረድበትም። በኔና በርሱ መካከል እንደግድግዳ የቆመው የሐሪሶት ገደብ (cultural barrier) ለመግባባት አልረዳኝም።) ሐኪሙ ጥያቄዎቼን ከሰማ በኋላ እንዲህ አለ፡-

- «ጥያቄዎችህ ብዙ ናቸው። እኔ ሐኪም እንጂ ፈላስፋ ወይም ፖዩት አይደለሁም። ስለዚህ ልመልስለህ አልችልም። ግን ላንተ አንድ አጭር ጥያቄ አለኝ። አሁን አንተ እንደምትለው ሞትን የማትፈራ ከሆነ፤ ለምን ወደሮስቲታል ስትሮፕ መጣህ? - ሞትን ከመኝታ ቤትህ ተንጋለህ እያቃሰትህ ለምን አልጠበቅኸውም?» አለ ሐኪሙ ዓይኖቼን ጠምዘዝ አድርጎ በመዘበት እየላላቀ።

- «እኔ ከሆስፒታል የመጣሁት ከሞት ለመደበት አይደለም። ግን የሕመሜ ሥቃይ ስለጸናብኝ ሥቃዩን ለማደንዘዝ ይቻል እንደሆነ ከሐኪሞች እርዳታ ለመጠየቅ ብቻ ነው። አሁን እነሆ፡- በመቁጣቴ ምክንያት ይመስለኛል፡- ሥቃዬ ድራሹ ጠፋ። ምንም ሥቃይ አይሰማኝም» አልኩት።

- «እርጋኒክ የሆነ በሽታ ስለሌለብህ ነው ሥቃዩ የጠፋው። ቁጣ ከሥቃይ አዳኝ የምትለውን «ቴዎሪ» አልቀበልም። ግን ሳይኮሎጂካል ችግር እንዳለብህ መመልከት ችያለሁ» አለ ዶክተሩ።

- «ሳይኮሎጂካል ችግር የሌለበት ማነው? እርስዎ ራስዎ፡- ምንም ሐኪም ቢሆኑ፡- ሳይኮሎጂካል ችግር እንዳለብዎት አልጠራጠርም። ግን መድኃኒቱ ምንድነው? አዳኝሰ ማነው?» ብዬ ወጥሬ ያዝኩት።

- «እኔ ከዚህ በፊት እንዳንተ ያለ ተሟጋች ሰው አላጋጠመኝም» አለና ሐኪሙ ሰዓቱን ይመለከት ጀመር። «ብዙ ሰዓት አጠፋን። የሚመጣው ሳምንት እንደገና አይሃለሁ። ለዛሬው ይህ ይበቃል። - insurance policy አለህ?» አለ።

- «ለምንድነው insurance policy የሚጠይቀኝ?»

- «ስለዛሬው ቪዚት bill ለመላክ ነዋ! አንተው ራስህ መክፈል ትችላለህ?»

- «ዶክተር፣ "Hippocratic oath" በተባለው ያምናሉ?»

- «እንዴታ! ታዲያ ምን አጉደልኩ?» አለ ዶክተሩ ፊቱን ጠቂር አድርጎ።

- «ምንም የሕክምና አገልግሎት ሳይሰጡ ዋጋ መጠየቅ ... ብዬ ገና ንግግሬን ሳልጨርስ ሐኪሙ መዝጊያውን ከፍቶ በሩን አሳየኝ» አለ ፀሐዩ ጥርሶቹን ገልጦ በመረረ አሳሳቅ።

ሚሚ ታሪኩን በመገረም ከሰማች በኋላ «ኧረ ስለሞት ምን አለ?» ብላ ጠየቀች።

- «ስለሞት ምንም የሚያውቀው ነገር ያለ አይመስልም። ግን እርሱ ብቻውን አይደለም። ሰዎች ስለሞት ባላቸው ያንገት በላይ (Superficial) አስተያየት ቢዘብቱ አለቃ ተክለ ጽዮን የተባሉ ታላቅ ኢትዮጵያዊ ምሁር የተቀኙትን ቅኔ ልንገርሽ፡-

መወድስ

ምቲ ዘካርያስ አብ በአፍቅሮ ወልዱ፤
 ወምተ የዋህ አቤል በአፍቅሮ ብእሲት ከንቱ፤
 አፍቅሮተ ብእሲት ወወልድ እስመ ቀታሌ ነፍስ ውእቱ።
 በምንት ጸዕሙ ለዮሐንስ ሞቱ?
 በንጻም እንዘ አልቦቱ፤
 ብእሲት ወወልድ እስመ ውስተ ንጻም ንብረቱ።
ወልድስ ወብእሲት እመ ይትረከቡ ሉቱ፤
 እምድንነ ከመ ሙሴ ወከመ ዳዊት በእሉንቱ።
 አፍቅሮተ ብእሲት ወወልድ ከመ ኢንእመን ባሕቱ፤
 ሞተ ሰናከሬም በውሉዱ ወኃጉላ ሳምሶን በብእሲቱ።

ይህ ዓይነት ቅኔ የመነክሩሴ ፍርድ እየተባለ ይጠራል። ምክንያቱም ፍሬ ነገሩን ትቶ በቅርንጫፍ ወዲያና ወዲህ ስለሚወላውል ነው» አለ ፀሐዩ።

- «እስቲ እባክዎ ይተርጉሙልኝ» ብላ ሚሚ ጠየቀች።
- «ከቤትሽ ስትመለሽ አባትሽን ጠይቂያቸው። ይተረጉሙልሻል።»
- «እኔ እንግዲህ ወደቤቴ አልመለስም» አለች ሚሚ በቁም ነገር።
- «ምን? ምን?» ሲል ፀሐዩ ጠየቀ በድንጋጤና በመገረም።

ሚሚ የግራ ጉንጫን በግራ እጇ ደገፍ አድርጋ በትካዜ ወለሉን እየተመለከተች ዝም አለች። ምንም መልስ አልሰጠችም።

ፀሐዩ፡- ናሁ ተፈጸመ ማኅሌተ ቅኔ።

ሚሚ፡- ባጭሩ ማለቱን አልወደድኩም እኔ።

A MODEL FOR WORLD GOVERNMENT

BY

BERHANOU DINKE

To memory of my beloved father, Like-Tebest Dinke, who taught me to live simply and unpretentiously. Were it not for his admonishing guidance to refrain from indulging too much in ease and material comfort I would have lost my faith in Providence and especially during this critical period of my life would have shrunk from facing the hard realities of human existence.

CHAPTER VII

WORLD GOVERNMENT

In the first chapter of this book I have already indicated my intention of discussing the possibility of establishing a world government similar to the federal system of the United States of America. The search for world government, of course, is not now to anyone interested in world problems. The best minds from Dante Aleghieri to Emanuel Kant, including some modern political scientists, have been grappling with the subject.

Those of us who have learned through history about the destruction of many civilizations and witnessed in our own time the misery of men as a result of war, must realize that it is not enough to lay the blame on a Kaiser or a Fuehrer. We are also bound to address ourselves to the general problem in order to uncover the real causes of war and prescribe, if we can, an effective remedy.

We all recognize that the question is not as easy as it appears to be.

Several elements are involved. In the first place there is no agreement among scholars as to what is the main source of war. Some Freudian psychologists maintain that there are two powerful urges in man, creative and destructive. One they call "libido," and the other "mortido," or the death instinct. The libido energy, according to them, is responsible for furthering friendship and love among men, while the death instince promotes the opposite, i.e., war against man himself. Some theologians, however, have proposed a different view about war. They say that it is the punishment of God for the sins committed against Him. Some social scientists, on the other hand, believe that war is the product of economic needs and the consequent competition to satisfy them. Each of these authorities has his own suggestion on how to solve the problem. Fortunately these suggestions, instead of being contradictory, often complement each other. For example, if the theologians recommend purity of heart and love toward fellow men, this advice does not conflict with the ideas of some social scientists who urge cooperation among nations instead of selfish competition.

Though it is hardly conceivable to avoid individual quarrels for one reason or another, there is no reason to give up hope of putting an end to the curse of war by diligently working on the root of the problem. This effort, of course, requires good faith and active participation of all nations of the earth.

Men have conducted certain experiments by forming international institutions which, they believe, will serve as instruments for keeping the peace of the world. So far we have observed the

performance of both the League of Nations and the United Nations. If they have any peace-keeping usefulness at all, it is only because they have provided a forum for all nations to meet in a specially designated place to discuss problems of common interest. As far as their effectiveness in dealing with the cause of war is concerned, we see only failure to meet the challenge of the times.

Some people want us to believe that the United Nations has had outstanding success in preventing war. The fact is that the worst of all wars in the history of mankind has been fought for ten years while the United Nations has acted as if nothing were happening. It is true this Indochina war has not acquired the title of "world war."

5 September 1972

His Excellency, Berhanou Dinke
78 North Main Street
Oronon, Maine 04473
My dear Mr. Abassador:

Your recent gift to this library of your book, I stand alone is acknowledged with appreciation as a welcome addition to our political science collection.

This publication will be most useful to our faculty and students in their studies.

Very truly yours,

This book is the most stimulating work
for those who keenly appreciate the
Ethiopian Literature-both Geiz and
Amharic. They must have it.

Dr. A. Mellese

After reading Albo Zemed, I felt I should
ask you to organize and conduct a
seminar on Ethiopian Literature.

Seyum Wolde-Ab

P.2 12.00